

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEČ

BROJ 940

23. TRAVNJA 2021. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Pozitivan primjer Novog Sada

**DSHV uključen
u procese odlučivanja**

SADRŽAJ

5

Potpisan sporazum o suradnji
HNV-a i Zavoda za zaštitu spome-
nika kulture Grada Novog Sada
**Početak obnove interi-
jera kuće bana Jelačića**

6

Prilog jednoj raspravi
o »bunjevačkom jeziku« (II.)
Ričnik zvani Rečnik

12

Miroslav Božić, savjetnik Uprave
Hrvatske industrije šećera
**Prošlo vrijeme
profita u proizvodnji
šećerne repe**

20

Obrazovanje – svjedočanstvo
**Tu pripadamo,
tu želimo i biti**

30

75 godina od rođenja
Vojislava Sekelja (1946.-2017.)
**Moralna vertikala
u vremena
nenaklonjena čovjeku**

34

Na putu do Jeruzalema
**O. Cyril Pasquier kroz
Srijemsku biskupiju**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novina-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stan-
tić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić,
Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav
Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i
Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Zvonko Sarić

(koordinirator dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sič

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Pričanje zidovima

Pitanje nacionalnog identiteta Bunjevaca u Bačkoj, poznato i kao »bunjevačko pitanje«, nije nikakva novina, već seže u 19. stoljeće. Na kulturne i političke aspiracije ove subetničke skupine da se integrira u modernu hrvatsku naciju nisu blagonaklono gledale države u kojima su kroz povijest živjeli. Očitovale se to u politikama rastakanja te zajednice i asimilacije njezinih pripadnika (isprva mađarizacije, a potom i srbizacije). O tome smo već nebrojeno puta pisali.

Novo, 21. stoljeće, donijelo je i novi društveno-politički okvir, a »bunjevačko pitanje« je preživjelo, dobivši nove manifestacije. Među ostalim, 2005. na red je došao tzv. bunjevački jezik. Tada se, naime, javila inicijativa da se taj tzv. jezik uvede u školstvo kao izborni predmet, na što su putem otvorenog pisma reagirale ovdašnje hrvatske institucije predvođene DSHV-om kao i ugledni znanstvenici i stručnjaci iz Srbije, Hrvatske, Mađarske. Bunjevački prijedlog stavljen je van snage, ali je zato 2007., unatoč reagiranju kroz novo otvoreno pismo iz redova hrvatske zajednice, u nastavu uveden izborni predmet bunjevačkoga govora. Predstavnici hrvatske zajednice oglasili su se otvorenim pismom i 2011. izražavajući nezadovoljstvo »pružanjem pune stručne i logističke potpore sada već poodmaklom institucionalnom zaokruživanju samosvojne bunjevačke etničke skupine«, a koje se ticalo i »jezične standardizacije bunjevačkoga govora«. Unatoč tim glasovima, Bunjevci su uz potporu državnih institucija radili na standardizaciji te 2018. objavili svoj »ričnik«, a godinu kasnije i »gramatiku«. I o ovome smo pisali, i svojevremeno i nedavno, ali zbog čega to ponavljam?

Ovo ponavljam jer se danas održava otvoreni sastanak kao završnica javne rasprave oko izmjena Statuta Grada Subotice, a glede uvođenja tzv. bunjevačkog jezika u službenu uporabu u tom gradu. Iz nemalog uvoda u tekst vidi se kako uvođenje tzv. bunjevačkog jezika nije nikakav grom iz vedra neba. Bez obzira na bogatu kronologiju otvorenih pisama i mišljenja struke. A predstavnici hrvatske zajednice i stručnjaci su se i ovoga puta, glede istoga pitanja, još jednom, jasno i argumentirano, očitovali.

Na današnjem otvorenom sastanku čut ćemo stajališta zainteresiranih strana. Mnogi vjeruju da je rezultat već poznat, s obzirom na sadržaj dviju skupštinskih sjednica gdje se o ovom ranije raspravljalo. Također, i unatoč eventualnim očekivanjima od mađarske zajednice (točnije SVM-a koji je dio vladajućih struktura u gradu) da prepozna važnost ovog problema, imajući u vidu stajališta Mađarske akademije znanosti o »bunjevačkom pitanju«. Predstavnici hrvatske zajednice će najvjerojatnije, a kako su to učiteljice nekad znale reći, pričati zidovima. Doduše, oni su u Velikoj vijećnici lijepo ukrašeni, dijelom i vitražima, ali bojim se – ishod će biti isti.

D. B. P.

Žigmanov u emisiji *Nedjeljom u dva*

Voljeli bismo biti dio rješenja problema

Kakve probleme imaju Hrvati u Vojvodini i Srbiji, zašto ih nema u tijelima političke vlasti te kako surađuju sa srbijanskim predsjednikom **Aleksandrom Vučićem**, bila su neka od pitanja emisije *Nedjeljom u dva*. Gost **Aleksandra Stankovića** u nedjelju, 18. travnja, bio je predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov**, objavio je HRT.

»Iz medija smo saznali da je osoba koja je prijetila predsjednici Hrvatskog nacionalnog vijeća otkrivena i privedena. Ne znamo ishod postupka. Osoba koja je uputila poruku našem Savezu da će 'doći s automatskom puškom i pobiti nas kao stoku' – o tom postupku, njegovu razrješenju nemamo nikakvu informaciju. Ne samo da nemamo adekvatno djelovanje pravosudnih tijela nego cijeli taj proces, mučan za nas, nije imao nikakvu aktivnost predstavnika vlasti u smislu zaštite ni osudu. To su strukturalni deficiti kad je u pitanju etnički motivirano nasilje ili govor mržnje u Srbiji. S time se ne mirimo, ukazujemo i želimo da se s takvim praksama prekine i ono što je ključno da ni gestama, ni riječima ni djelovanjem ne dajemo nikakav povod za tu vrstu odmazde«, rekao je Žigmanov. Govoreći o prijetnjama, kazao je kako one nisu bile samo na društvenim mrežama već i da su prijeteću poruku dobili i na službeni e-mail adresu stranke.

»Voljeli bismo da možemo djelovati unutar institucija sistema, da smo dionici procesa gdje se odlučuje, da smo dio rješenja problema, a ne da izvan struktura, izvan bilo kakvih sudjelovanja u procesima gdje je moć da budemo uvijek na nekoj leđini, gdje smo uvijek u riziku da djelujemo s ulice, gdje uvijek moramo ukazivati da imamo problema umjesto da smo u prilici unutar institucija mi djelovati s osnaženih pozicija moći i s druge strane da možemo onda posredno, lobistički, sudjelovati da netko unutar sustava reagira. Ovako kao da se čeka da mi nešto učinimo, što je legitimno, legalno, demokratski – da bi napravio neku vrstu incidenta. Ne da bismo se mi uplašili nego da bi se

stavilo u funkciju osnaživanja negativnog raspoloženja unutar Srbije prema hrvatskom narodu, što pridonosi mobiliziranju u političkom polju i s druge strane da bi se hrvatsko-srpski odnosi, područje uvijek trusno, na neki način doveli u pitanje«, istaknuo je.

Na pitanja o Bunjevcima koji se ne osjećaju pripadnicima hrvatskoga naroda i tzv. bunjevačkom jeziku koji se nastoji uvesti u službeni uporabu u Subotici Žigmanov je, među ostalim, odgovorio: »Ja sam Bunjevac, **A. G. Matoš** je Bunjevac, **Ivan Antunović** je Bunjevac, **Lajčo Budanović** je Bunjevac... Tri četvrtine Bunjevaca osjećaju se Hrvatima. Bunjevci su priznati kao Hrvati svugdje osim u Srbiji. To je nasljedstvo **Miloševićeva** režima, koji je htio umjetnim utjecajem u identitetski prostor hrvatske zajednice intervencijom države razbiti naše sinergijske i simbolične potencijale. Ono je u posljednjih 30 godina imalo vrhunce i padove. Sada je vrhunac pokušajem uvođenja tzv. bunjevačkog jezika – koji je dijalekt, koji nema potencijal da bude službeni jezik, koji se ne smije nazvati jezikom u stručnom smislu da se uvede. Pa naravno da se moglo očekivati da se mi tomu usprotivimo«, rekao je.

H. R.

Otvoreni sastanak o uvođenju »bunjevačkog jezika«

Otvoreni sastanak, u sklopu javne rasprave koja traje od 9. do 23. travnja, o Prijedlogu odluke o izmjenama statuta Grada Subotice, a koji se tiče uvođenja tzv. bunjevačkog jezika u službeni uporabu, zakazan je za danas (petak, 23. travnja) u Svečanoj dvorani Gradske kuće, s početkom u 9 sati.

Prijedlog Odluke o izmjenama Statuta Grada Subotice objavljen je na internetskoj stranici Grada Subotice, te u *Službenom listu Grada Subotice*, br. 8/21, a zainteresirani građani, predstavnici udruga građana i sredstva javnog informiranja su mogli uputiti svoje primjedbe, prijed-

loge, sugestije i mišljenja u pisanoj ili elektroničkoj formi Skupštini grada Subotice. Svoje prijedloge i primjedbe će moći iznijeti i na otvorenom sastanku a nakon provedene javne rasprave Tajnik Skupštine grada Subotice sačinjava Izvještaj o rezultatima javne rasprave i dostavlja ga zajednos prijedlogom Odluke o izmjenama Statuta Skupštini grada na razmatranje i donošenje.

Podsjetimo, Skupština grada Subotice je 4. ožujka usvojila odluku o izmjenama Statuta grada, kojom se omogućuje uvođenje tzv. bunjevačkog jezika u službeni uporabu u tom gradu.

Potpisan sporazum o suradnji HNV-a i ZZSK-a Grada Novog Sada

Početak obnove interijera kuće bana Jelačića

Hrvatsko nacionalno vijeće i Zavod za zaštitu spomenika kulture Grada Novog Sada potpisali su u utorak, 20. travnja, u Subotici Sporazum o zajedničkoj provedbi postupka javne nabave koji predstavlja početak radova na obnovi interijera dijela rodne kuće bana **Josipa Jelačića** u Petrovaradinu.

Za otkup dijela rodne kuće bana Jelačića Vlada Srbije je na inicijativu predsjednika **Aleksandra Vučića** izdvojila financijska sredstva u iznosu od 600.000 eura. Od ukupno otkupljenih oko 350 četvornih metara, planom projektne dokumentacije bit će obnovljeno 264 kvadrata na prvom katu i oko 80 četvornih metara na drugom nivou objekta, za čije radove je iz republičkog proračuna izdvojeno dodatnih 100.000 eura.

Sporazumom, koji je u ime Zavoda potpisao direktor **Siniša Jokić**, a u ime HNV-a predsjednica **Jasna Vojnić**, Zavod se ovlašćuje u ime HNV-a provoditi postupak javne nabave s obzirom na to da za taj posao Zavod posjeduje kadrovske resurse, kao i s obzirom na činjenicu da se objekt nalazi na području njegove teritorijalne nadležnosti.

Početak radova na obnovi rodne kuće bana Jelačića očekuje se narednog mjeseca, a završetak radova najvjerojatnije do kraja godine, dok će narednih dana Zavod za zaštitu spomenika grada Novog Sada raspisati Javnu nabavu.

»Danas je za nas važan dan, jer ćemo napraviti novi korak i prijeći na novu stepenicu s ciljem da rodna kuća bana Jelačića zasja u punom sjaju. Ban Jelačić, zapravo, nije važna osoba samo hrvatskom narodu, jer su se pod njegovom zastavom borili svi oni koji i danas mogu složno živjeti. Vjerujemo da će ova kuća biti poveznica srpskog i hrvatskog naroda i da će Petrovaradin postati most koji će našu prošlost preslikati na našu zajedničku

budućnost«, rekla je Jasna Vojnić i naglasila kako je cijeli projekt obnove moguć zahvaljujući spremnosti Vlade Srbije da pruži potrebna sredstva za otkup i obnovu kuće, kao i Pokrajinske vlade koja je, na inicijativu predsjednika **Igora Mirovića**, izdvojila sredstva za izradu projektne dokumentacije te podršci gradonačelnika Grada Novog Sada **Miloša Vučevića**.

Vojnić je izrazila nadu da će ovakvi primjeri postati praksa u budućim odnosima:

»Vjerujemo da se pozitivan primjer Grada Novog Sada u budućnosti može preslikati i na druge lokalne samouprave, ali s drugim povodima koji su isto tako u funkciji rješavanja potreba hrvatske zajednice te da ćemo imati sve više ovakvih konferencija s pozitivnim porukama koje su, nadam se, svima nama cilj«.

Siniša Jokić je rekao kako će jedan od najljepših, historijski i arhitektonskih značajnih objekata u Novom Sadu, biti prenamijenjen u mjesto kulturoloških, civilizacijskih i društvenih sastanaka svih naroda u Srbiji, te naglasio kako je Novi Sad grad s preko 25 nacionalnih zajednica i ukazao na dobrosusjedske odnose s Hrvatima kao jednom o njihov.

»Jedna od ključnih povijesnih osoba i za hrvatski i za srpski narod je ban Josip Jelačić. Njegova rodna kuća, koja je dio kulturno-povijesne cjeline Petrovaradinska tvrđa, jedna je od najljepših kuća koju imamo na teritoriju Novog Sada i Petrovaradina – povijesno značajna kuća, arhitektonski značajna kuća, povijesna osoba se rodila u toj kući. Imamo prožete kulturne, civilizacijske i sve druge vrijednosti koje treba njegovati i poboljšavati naše odnose u budućnosti«, kazao je on.

Jokić je naglasio kako će se raditi na tome da se u obnovi što više izvornih detalja vrati u objekt kako bi on podsjećao na prošla vremena.

Prostor će biti sastavljen od nekoliko cjelina, posjedovat će prostorije za održavanje okruglih stolova, izložbeni prostor i za brojne druge aktivnosti. Dopredsjednik HNV-a za Srijem **Darko Vuković** opisao je u kratkim crtama planirane radove na obnovi objekta, u čemu je i sam sudjelovao u likovnom osmišljavanju prostora kao umjetnik i profesor Akademije umjetnosti u Novom Sadu, a u suradnji s predsjednikom Zaklade *Spomen-dom bana Josipa Jelačića* arhitektom **Darkom Polićem**.

Na potpisivanju ovog Sporazuma prisustvovali su i konzul savjetnik Generalnog konzulata Republike Hrvatske u Subotici **Ivan Rukavina**, kao i zamjenik pokrajinskog tajnika za kulturu, javno informiranje i odnose s vjerskim zajednicama **Goran Kaurić**, te predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov**.

Z. S.

Ričnik zvani Rečnik

Rječnik – to je poznato svakom – čini temelj nekoga jezika ili govora. Jer, kako ćeš imati jezik ako za njega nemaš riječi? U tom smislu rječnik, onaj koji je objavljen u formi knjige, čini temelj za građenje jezika, njegovo opisivanje i propisivanje. Rječnika, naravno, ima raznih i svi nam u određenom trenutku dobro posluže da nešto iz njih saznamo ili provjerimo, odnosno da se (i) iz njih obrazujemo.

U tom smislu premalo je reći »Hvala« **Marku Peiću** i **Grgi Bačliji** što su do 1990. sakupili, i uz stručnu pomoć profesora dijalektologije s novosadskog Filozofskog fakulteta dr. **Dragoljuba Petrovića**, obradili oko 17.000 pojmova, koje je te godine pod nazivom *Rečnik bačkih Bunjevaca* objavila Matica srpska iz Novog Sada. Da nije bilo ovoga trojca, za mnoge nedoumice glede specifičnosti bunjevačkoga govora zainteresirana osoba morala bi se snalaziti uglavnom posredno: najvećim dijelom preko razmjerno skromnih tumača u leksičko-sintaksičkim prebogatim bajkama i *pripovikama* **Balinta Vujkova**; preko više rječnika stranih riječi ili srodnih govora ili pak jednostavno pitati nekoga starijega za koga se pouzdano zna da mu je taj govor »osnovno sredstvo komunikacije« od malih nogu. Problem je, međutim, što je takvih osoba danas sve manje, te je time i vrijednost *Rečnika* proporcionalno veća.

Drmanje temelja

U međuvremenu, s neizmijenjenim vrijednosnim sudom u odnosu na prvo izdanje, *Rečnik bačkih Bunjevaca* evoluirao je 2018. u svoju proširenu verziju, obogaćenu za – kako kaže njegov recenzent dr. Dragoljub Petrović – oko dvije tisuće novih riječi. Osim navedenog broja izraza, *Rečnik bačkih Bunjevaca* iz 2018. u odnosu na svog imenskog blizanca iz 1990. u svom je naslovu bogatiji i za tri nova imena: (pokojnog) **Josipa Bajića**, **Suzanu Kujundžić-Ostojić** i već rečenog profesora Petrovića. I, nastavljajući s opisivanjem uvodnih značajki, mogle bi se na račun *Rečnika*, njihovih autora i nakladnika uputiti salve hvalospjeva – kao istodobno i jednaki broj kritika na račun jezikoslovnih institucija u Hrvatskoj zašto to same ranije nisu učinile – da nije jedne sitnice koja će, pokazuje se to u posljednje vrijeme, nedvosmisleno otkriti njegovu »dubinsku«, a možebitno i pravu namjenu: pravljenje temelja za (nado)gradnju kuće govora u katnicu južnoslavenskih jezika.

Na to, istina prilično naširoko i oprezno, ukazuje dr. Dragoljub Petrović već u uvodnoj rečenici (»Napomene uz *Rečnik bačkih Bunjevaca*«), gdje kaže: »Temelji srpskohrvatske dijalekatske leksikografije i davnašnji su

i – nesigurni«. Pozivajući se na rječnike iz XVII. stoljeća, pa do onoga **Vuka Stefanovića Karadžića**, on kaže da su ti rječnici – jer su »utemeljeni na jezičkim realnostima određenih lokalnih narodnih govora« – i sami »dijalekatski«, te da su »nastajali u vreme kada se o srpskom i/ li hrvatskom jeziku nije moglo govoriti kao o realnosti koja se uobličila u mnogo kasnijim vremenima«. Ruši li na taj način dr. Petrović temelje Bečkog književnog dogovora iz 1850. (o čemu smo u nekoliko navrata pisali) ili ih samo trese? Sudeći po onome što piše u uvodu *Rečnika* i uspoređujući to s njegovim posljednjim javnim smatranjima na temu »bunjevačkog jezika« (*Politika*, 23. ožujka 2021.) ni njemu nije najjasnije. Baveći se u istom uvodu naširoko pojmom dijalekta (čovjek je dijalektolog), nijednoga trenutka, međutim, nedvosmisleno ne kaže kada je to pravi trenutak i koji bi za to uvjeti trebali biti ispunjeni, pa da on preraste u jezik. To čak profesor Petrović – iako je sigurno znao za to, ako ne i bio jedan od idejnih tvoraca pretvaranja bunjevačkog iz govora u jezik – ne kaže u svojim napomenama. Upravo suprotno: na više mjesta – baš kada je među jezikoslovcima imao priliku prvi objelodaniti sintagmu »bunjevački jezik« – dr. Dragoljub Petrović »spušta mliko« (odnosno: »poduzbija se«, tj. »uvlači rogove«) i rabi isključivo izraz »bunjevački govor« (str. 12. i 13.).

Definirajući, pak, *Rečnik* – na čijoj je izradi sudjelovao još od početka osamdesetih godina prošloga stoljeća – kao »potpuni«, a ne kao »diferencijalni« (to su oni, kako navodi, u kojima se »registruju samo reči kojih nema u rečniku standardnog jezika«), dr. Petrović otvara široko polje za različite pristupe temi koju je u posljednje vrijeme iz ruku struke otrgla politika. Tako se, recimo, postavlja pitanje samoga bogatstva *Rečnika*: koliki je, kao »potpunog«, njegovih 19.000-20.000 odrednica dovoljno jak potencijal za (iz)gradnju jezika? Ovo napose ako se u ruke uzme *Rječnik hrvatskoga jezika* (Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga, Zagreb, 2000.), koji – zajedno s frazama i sintagmama – sadrži preko 70.000 odrednica! Što, tek, reći o *Rječniku govora slavonskih, baranjskih i srijemskih* **Martina Jakšića** (naklada *Dominović*, Zagreb, 2015.), koji je – uz stručnu pomoć nekoliko jezikoslovaca – obavio enciklopedijski posao i na 1.050 stranica uz rječnik uvrstio i pozamašan broj isto- i bliskoznačnica, imenar, rodbinsko nazivlje, izvorne rečenice nazvane »naš divan«, sveze riječi... te čak i izbor riječi nepouzdana ili nepoznata značenja – sve skupa oko 80.000 riječi i natuknica! Pri tomu valja istaknuti kako u izradi ovoga »potpunoga« rječnika (četiri puta bogatijega od *Rečnika bačkih Bunjevaca*) Jakšiću ni na pamet nije palo od slavonskih, baranjskih i srijemskih govora

praviti jezik. No, znajući da čovjek u prosjeku svakoga dana koristi tek nekoliko stotina riječi – a napose s kakvim fondom (manje po broju, više po kakvoći) u javnost izlaze politički »pridstavnici« Bunjevaca – nemojmo biti prestrogi: što nema u *Rečniku bačkih Bunjevaca* ima u nekom drugom, srodnom.

Ambicija bez kvalitete

Koliko god hvale vrijedno bilo samo njegovo postojanje, *Rečnik* – istina, mnogo, mnogo manje u odnosu na *Gramatički i pravopisni priručnik bunjevačkog jezika* – pred čitatelja postavlja nekoliko dvojbi. Prva od njih tiče se samoga naziva. Naime, ako je njime obuhvaćeno blizu 20.000 riječi i izraza koje koriste Bunjevci, zašto se, onda ne zove *Ričnik*? Ovo posebno stoga, jer u samom *Rečniku* ne postoji ta odrednica nego isključivo »ričnik«,

koja nam, onda, objašnjava da je to isto što i »rečnik«. Lomeći se u ovoj naslovno-semantičkoj enigmati, čitatelj može doći do zaključka po kojem bi *Rječnik* ili *Rečnik* Hrvata ili Srba u Mađarskoj mogao glasiti *Szótár*, što, onda, dovodi u pitanje nije li on u podređenom položaju u odnosu na »državni« čak i kada progovara sam o sebi, a namijenjen je Drugome? Pitanje onog »h« u sredini naslova (»bačkih«) isto je kao i zašto *Rečnik*, a ne *Ričnik*. Zaronimo li, pak, u neku od 580 stranica, koliko *Rečnik* sadrži, opet će nas dočekati poneka zanimljivost. Primjerice, zaista je nejasno gdje su to autori nabasali na izraz »prijašnji« (u značenju »raniji«, na stranici 372) kada je opće poznato – od Baje, preko Sombora do Subotice – da Bunjevci prilog za vrijeme »prije« rabe u obliku »prijak«, pa je posve logično postaviti pitanje otkud se odjednom (i gdje, budući da se u *Rečniku* to ne navodi) izvedenici »prijašnji« pridružuje dublet s »o«? Koristi li to »nazalno a« među Bunjevcima neki imitator **Ane Brnabić** ili je riječ o individualnom ili grupnom govoru u nekom selu čitatelju nije jasno, budući da o tome nema nikakvih

podataka. Otvorite li, pak, slučajno 189. stranicu, naići ćete na imenicu »lipak« i na pripadajuća dva objašnjenja i dva rečenična primjera, dok ćete kod, za Bunjevce uobičajenog, izraza »lipilo« na istoj stranici dobiti samo objašnjenje da je to isto što i »lepilo«. A što tek reći o apstraktnoj imenici »bigstvo« (str. 33) u značenju »bijeg« za koje i u *Rečniku* postoji čak i dublet: »bižanija/bižanje« (od kojih se ovo drugo neusporedivo češće rabi) osim da po svojoj naravi neodoljivo podsjeća na rukopis dr. Suzane Kujundžić-Ostojić, odnosno njezino silovanje ikavice do granice apsurdna.

Kada smo već kod silovanja ikavice – tako omiljene sporne radnje **Ane Popov** i Suzane Kujundžić-Ostojić u *Pravopisnom priručniku bunjevačkog jezika* (e, da: i u *Klupčetu*) – recimo i to da čak niti *Rečnik*, u čijoj se izradi kao autorica Suzana pojavljuje, ne bilježi izraze poput »doslidno«, »prithodni«, »neposridno«, »pridviđeno«...,

jer Bunjevci – zapamtite to dr. Petroviću, dr. Kujundžić-Ostojić i g-đo Popov – niti su nekada takvo što »hasnirali« niti danas tako kažu (za to, u ovisnosti o kontekstu, postoje odgovarajuće riječi ili izrazi, poput: »stalno«, »uporno«...; »raniji«, »prijašnji«...; »upravo«, »srdačno«, »otvoreno«...; »unaprid utvrđeno«, »naslućeno«...). Naravno, ako izuzmemo jezične bastarde poput *Bunjevački novina*, *Spektra* i sličnih od države poticanih medijskih projekata, čiji je jedini cilj isticanje nekakve posebnosti u odnosu na druge i usputno negiranje hrvatskih korijena bunjevačkog govora. Ako su u nečemu u pravu, to je svakako da njihov novogovor nema veze ne samo s hrvatskim nego ni sa srpskim, a jedina kategorija u koju se »jezik« kog »namiću« (jesam li se dobro odrazio?) može svrstati je ona za-

bavna, u rubrici »virovali el ne« u kojoj nije nezamisliva čak ni konstrukcija »višta viverica viri iza virange dok se viverac viščini da virestuje«.

Čemu, onda, sva ova lakdrija oko jezika ako je i na samo opisanim primjerima jasno da bunjevački niti s postojećim leksičkim kapacitetima, a posebno ne s onim kadrovskim – čak niti uz pomoć države i struke – ne posjeduje snagu za iskorak iz govora u jezik? Tko je god do sada pročitao rasprave na ovu temu, tko god posjeduje osnovna znanja o tome što je standardni jezik a što dijelakt i tko god u sve to uključi i logično zaključivanje, odgovor mu se sam otvara: politička moć u stanju je, i to razlaganjem na froncle, uništiti postojeće znanje, utvrditi pravila i zdrav razum. U tom smislu nije teško zamisliti – sve po filozofiji **Bálinta Pásztora** – da se Skupština grada neće miješati u stručne medicinske stvari, ali će, ako za to bude dovoljno jake političke inicijative, izglasati nabavu pijavica za potrebe vađenja krvi u Zdravstvenom centru. Naravno, uz prethodnu javnu raspravu.

Zlatko Romić

DSHV u upravi i tijelima Grada Novog Sada

Informirati se, predlagati, institucionalno djelovati

Mjesni odbor Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini (DSHV) u Novom Sadu je, nakon pregovora s predstavnicima vladajuće većine u tom gradu, 15. veljače donio odluku, koju su potvrdila i tijela stranke, da predstavnik hrvatske zajednice bude imenovan na radno mjesto u Gradskoj upravi ovoga grada, a petoro za članove u tijelima Skupštine grada Novog Sada. Kako smo već ranije pisali, te su odluke operacionalizirane tijekom ožujka, kada su imenovane osobe i počele svoje djelovanje, a prva iskustva su im, kako kažu, iznimno pozitivna.

Uprava grada

Goran Krnčević, pravnik iz Novog Sada, pomoćnik je načelnika Gradske uprave za građevinsko zemljište i investicije. Ona je pravni sljedbenik nekadašnjeg novosadskog Javnog poduzeća Zavod za izgradnju grada. Djelokrug rada ove gradske uprave, koja je u službi institucije gradonačelnika i Gradskog vijeća, je planiranje, upravljanje i nadzor u područjima građevinskoga zemljišta u Gradu, uređenje i održavanje ulica i prometnica, zaštita okoliša koju provode javna komunalna poduzeća, zaštita prirodnih dobara, te upravljanje GIS sustavom namijenjenim radu gradskih tijela, gospodarstva i investicija.

»Hrvati koji žive u Gradu Novom Sadu mogu se Gradskoj upravi za građevinsko zemljište i investicije obratiti neposredno ili putem e-maila. Za sva pitanja, u svezi bilo kakve potrebe, bit će mi drago pomoći i stojim na raspolaganju. Smatram iznimno značajnim i pozitivnim korakom, bez presedana, uključivanje predstavnika hrvatske zajednice na ovaj način u razinu vlasti lokalne samouprave Novog Sada. Dobrobit je obostrana i nagovještaj je nastupanja novih, boljih vremena za pripadnike hrvatske zajednice«, kaže Krnčević.

Ekonomski razvoj, komunalna djelatnost

Mirko Turšić, ekonomist iz Petrovaradina, član je Savjeta za ekonomski razvoj Grada.

»Sudjelovao sam u radu dvije sjednice, tako da se još uvijek upoznajem s radom Savjeta. Vrlo je važno da hrvatska zajednica sudjeluje u radu ovoga savjeta kako bismo imali uvid i informacije o pitanjima koja se tiču razvoja Grada i na toj osnovi koncipirali mogućnosti hrvatske zajednice da predlaže ono što je od interesa za nju.

Naša zajednica će dobivenim ili traženim informacijama dobiti mogućnost institucionalno djelovati, što do sada nije bio slučaj. To je svakako veliki pomak, jer se ranije do gradskih institucija dolazilo posrednički ili nikako. Zajednica nam je s političkog aspekta mala, a ovim sudjelovanjem dobivamo relevantne i aktualne informacije glede ekonomskog razvoja grada, te mogućnost rješavanja interesa koji bi bili značajni za nju. Mislim da je tu prioritet snaženje suradnje s Turističkom organizacijom Grada Novog Sada, gdje kroz *Spomen-dom bana Jelačića* možemo osigurati zajednički interes, imajući u vidu koliko je turizam značajan dio ekonomskog razvoja Novog Sada«, kaže Turšić.

Dorđe Milić, ekonomist iz Novog Sada, član je Savjeta za komunalnu djelatnost.

»Od kada sam imenovan održana je jedna sjednica Savjeta i u planu je još jedna. Sretan sam što u ime DSHV-a mogu participirati u radu Savjeta. Na sjednici koja je održana razmatrana su financijska izvješća javnih i javnih komunalnih poduzeća, kao i njihova završna izvješća za 2020. godinu. Sjednica je bila kratka zbog pandemije, bez rasprave, polemike i rasprave. Savjet je neka vrsta mosta između građana, javnih i javnih komunalnih poduzeća i Skupštine grada. Tek ću vidjeti kakav utjecaj mogu imati prijedlozi i teme koje DSHV može delegirati i što se može postići. Za sada mi se čini da to u velikoj mjeri ovisi o konstalaciji sastava samoga Savjeta i, naravno, Skupštine grada. Možemo čuti i ući u tematiku rasprava, a to smatram dovoljnim za početak. Volio bih u tom smislu vidjeti napredak i za to se spremam«, kaže Milić.

Rodna ravnopravnost, kultura, obrazovanje

Vera Hornjak iz Petrovaradina, master tehnologije, kaže da do sada nije imala iskustvo sudjelovanja u radu gradskih tijela. Članica je Komisije za rodnu ravnopravnost.

»Sastajemo se dva do tri puta mjesečno, a razmatramo upitnike o radu i funkcioniranju lokalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost izrađenih za razinu Pokrajine, te upitnike Pokrajinskog tajništva za socijalnu politiku, demografiju i ravnopravnost spolova. To je i zadatak Komisije: ona razmatra prijedloge odluka i drugih općih akata koje donosi Skupština grada glede unaprijeđenja rodne ravnopravnosti, prati ostvarivanje ravnopravnosti spolova, predlaže Skupštini grada aktivnosti i poduzimanje

Jedan predstavnik hrvatske zajednice imenovan na radno mjesto u Gradskoj upravi, a petoro za članove u tijelima Skupštine grada

mjera glede ostvarivanja politike jednakih mogućnosti na razini Grada. Nadam se da će moje angažiranje u Komisiji za hrvatsku zajednicu u Gradu Novom Sadu biti od značaja, ako ni zbog čega drugoga onda iz razloga što do sada Hrvatice i Hrvati na taj način nisu bili angažirani niti su se o pitanjima koja su predmet djelovanja gradskih tijela, pitali«, zaključuje Hornjak.

Damir Stanojević, kustos-povjesničar iz Novog Sada, član je Savjeta za kulturu i informiranje.

»S obzirom na aktualnu krizu zbog pandemije, Savjet djeluje u otežanim uvjetima. Sastajemo se neposredno prije sjednica Skupštine grada, dakle ne osobito često. Do sada smo diskutirali o davanju suglasnosti na izmjene i dopune statuta gradskih ustanova kulture i informiranja inicijative iz tih područja čiji su podnositelji gradske ustanove, koje se u foni prijedloga prosljeđuju Skupštini grada«, kaže Stanojević.

Smatra da je njegovo angažiranje u Savjetu od iznimnog značaja za hrvatsku zajednicu.

»Stručan sam za rad u područjima kojima se Savjet bavi. Kultura i informiranje, uz obrazovanje, i službenu uporabu jezika i pisma područja su u kojima ona u najvećoj mjeri ima potrebu ostvariti svoja prava. Hrvatima sudjelovanje u radu ovoga Savjeta otvara prostor za ostvarenje manjinskih prava u Gradu predlaganjem, iznošenjem mišljenja, te podnošenjem pripremljenih inicijativa, poduprtih od strane tijela naše zajednice, te usuglašenih s predstavnicima vladajuće većine u Novom Sadu.

Damir Katić iz Petrovaradina, strukovni odgovornik, imenovan je članom Savjeta za obrazovanje. Kako nam je rekao, od njegovog imenovanja nije bilo sjednica ovoga Savjeta. Kaže za naš list da je motiv za njegov angažman »unaprijediti djelovanje u zajednici«.

»Obrazovanje je iznimno bitno za zajednicu i svakako predstavnik Hrvata u ovom tijelu može i treba pomoći da se problemi počnu rješavati«, kaže Katić.

Marko Tucakov

Hrvati u Sloveniji – nepriznata manjina

Iako Hrvata u Sloveniji, prema procjeni, ima oko 55.000, u ovoj europskoj državi nisu priznati kao nacionalna manjina * Kopnena granica je duga 667,8 km te se život ljudi uz granicu ispreplita u svim segmentima društvenih i privatnih aktivnosti

»Hrvatska i Slovenija su susjedne države koje dijele dugogodišnju zajedničku povijest u različitim državnim tvorbama. Kopnena granica između današnjih država je duga 667,8 km te se život ljudi uz granicu ispreplita u svim segmentima društvenih i privatnih aktivnosti. Hrvati su u pojedinim graničnim područjima Slovenije autohtona manjina, a značajan broj Hrvata se doseljavao i doseljava zbog obrazovnih i ekonomskih potreba što se u vrijeme bivše države smatralo unutrašnjim migracijama. Slovenija je i u bivšoj državi razvijala uravnoteženi regionalni razvoj, računajući i na dnevnu migraciju iz hrvatskih područja što se događa i u današnje vrijeme«, kaže predstavnik hrvatske manjine u Savjetu Vlade Republike Hrvatske za Hrvate izvan RH i predsjednik Saveza hrvatskih društava u Sloveniji **Đani-no Kutnjak**.

Dio Hrvata u Sloveniji stoljećima živi na području Bele krajine, slovenskog dijela Istre te na području Pomurja i oko Sutle, a danas značajan broj Hrvata živi u većim gradskim središtima poput Ljubljane, Maribora, Velenja, Novog Mesta, Kopra i Celja.

Bez priznatog statusa manjine

Danas, prema procjenama, u Sloveniji živi oko 55.000 Hrvata, a ta procjena se temelji na podacima iz 2002. godine. Naime, prema popisu iz 2002. godine, u Sloveniji se 35.642 njihovih državljana izjasnilo Hrvatima, a za 54.079 stanovnika je hrvatski bio materinski jezik. Popis stanovništva iz 2011. godine nije uključivao prikupljanje podataka o nacionalnosti i materinskom jeziku stanovnika, a zašto je to tako u Sloveniji objašnjava Kutnjak.

»Članice EU moraju provesti popis stanovništva 2021. godine, kako nalaže uredba Europske komisije iz 2017. Ovo će biti 19. popis stanovništva u Sloveniji i četvrti popis stanovništva koji će se provesti na temelju podataka iz različitih baza podataka. Prikupljanje podataka o nacionalnosti i vjeroispovijesti nije jedna od obveznih tema koje bi se popisom trebale obuhvatati prema europskoj uredbi. Prikupljeni podaci u Sloveniji na posljednjem terenskom popisu 2002. godine bili su dobrovoljnog sadržaja, pa ljudi nisu trebali odgovarati na ta pitanja ako nisu željeli. Na primjer, u popisu stanovništva 2002. odgovori

na pitanje o etničkoj pripadnosti nisu prikupljeni za svakog jedanaestog stanovnika (9%), a bilo je još manje odgovora na pitanje o vjeri, s ukupnom stopom neodgovorenih od 22,8%. Dakle, svaki četvrti stanovnik nije dao podatke o religiji. S obzirom na opadanje spremnosti ljudi i kućanstava da sudjeluju u istraživanjima, očekuje se da će stopa uskraćivanja odgovora biti znatno veća ako se podaci ponovno prikupljaju dobrovoljno.«

Budući da ove godine slijedi popis, postavlja se pitanje hoće li ovoga puta ti podaci biti uvršteni. Kutnjak kaže kako se podaci o nacionalnosti i vjeri neće sakupljati ni 2021. iako su etničke zajednice u Sloveniji dale inicijativu da se to promijeni.

Niti u Ustavu i zakonskim rješenjima Hrvati nisu priznati kao nacionalna manjina. Ima li izgleda da će se to promijeniti?

■ Danino Kutnjak (lijevo) ispred Hrvatskog doma

»U Sloveniji su i za vrijeme bivše države Mađari i Talijani bili priznati kao autohtone manjine te je područje gdje žive bilo, a i sada je, dvojezično. Ta prava su prenesena u samostalnu Sloveniju. Zakonom iz 2007. priznat je i riješen status Roma u Sloveniji. Međutim, pitanje hrvatske manjine u Sloveniji je bilo vezano uz priznavanje ostalih etničkih zajednica u Sloveniji – Albanaca, Bošnjaka, Crnogoraca, Makedonaca i Srba koji čine oko 12% stanovništva. Bilo je nekoliko zajedničkih pokušaja u slovenskom parlamentu da se ustavno, ili zakonski u paketu, riješi pitanje statusa nepriznatih manjina, no političke volje nije bilo. Od ulaska Hrvatske u Europsku uniju, Savez hrvatskih društava u Sloveniji samostalno se bori za status Hrvata u Sloveniji uz argumente da su Hrvatska i Slovenija kao susjedne države članice EU te da su Hrvati autohtona manjina. Hrvati nemaju političku stranku, a premda se velika hrvatska zajednica na plebiscitu odlučila za samostalnu Sloveniju, i od tada je prošlo 30 godina, do sada nijedna politička opcija nije podržala zahtjev za priznavanje hrvatske manjine«, objašnjava Kutnjak.

Društva i udruge

Kutnjak je predsjednik krovnog Saveza hrvatskih društava u Sloveniji koji je nastao 1996. godine i povezuje dvanaest udruga hrvatske zajednice. Glavne aktivnosti Saveza su pokretanje inicijativa za rješavanje statusa Hrvata u Sloveniji, predstavljanje hrvatske zajednice u Sloveniji i inozemstvu, sudjelovanje u radu institucija Hrvatske i Slovenije, organiziranje priredbi... Osim toga,

izdaju časopis *Korijeni* te imaju Web i Facebook stranicu. Postavlja se, naravno, pitanje: ako nisu priznati kao nacionalna manjina, kako se financira Savez i brojne druge udruge koje rade na očuvanju jezika, baštine i kulture?

»Društva i Savez financirali su se donacijama i članarinom da bi se unatrag šest godina financirali i projektno preko Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH, zatim iz lokalnih zajednica kao kulturna društva. Sredstva su dovoljna za skromni godišnji program tradicijske kulture (kulturne priredbe, folklorne, tamburaške i zbarske skupine) te nekoliko zajedničkih priredbi u sklopu SHDS-a. Svi predsjednici društava koji su i članovi predsjedništva Saveza su volonteri, dragovoljno se pišu i realiziraju projekti, vode računovodstva i nijedno društvo kao ni Savez nemaju uposlenih osoba. Pojedina društva imaju vlastiti ili koriste zajednički prostor kulturnih domova u svojim općinama«, kaže Kutnjak.

■ Hrvatski dom Ljubljana

Sam Savez ima prostor Hrvatski dom u Ljubljani koji održava HKD *Međimurje* iz Ljubljane, gdje se organiziraju sjednice, predavanja, kulturne priredbe, vježbaju folklorne skupine...

»U društvima je većinom starija populacija, a neka društva imaju i sekcije mlađih članova. Na sveučilištima u Sloveniji studira preko 600 studenata iz Hrvatske koji za vikende putuju doma te se slabo uključuju u hrvatsku zajednicu«, kaže Kutnjak.

Osim pravnog statusa, za svaku je nacionalnu manjinu važno i kako ih prihvaća većinski narod. Kutnjak kaže kako u lokalnim zajednicama sve ovisi od pojedinaca, budući da ne postoji sustav i da ima brojnih pozitivnih primjera suradnje na gospodarskom, turističkom i kulturnom polju, dok su pojedinačne negativnosti bile posebno oko neriješenog graničnog pitanja. Na koncu kaže kako su projekti EU Interreg SI-HR puno pridonijeli povezivanju ljudi s obje strane granice.

Jasminka Dulić

Miroslav Božić,
savjetnik Uprave Hrvatske industrije šećera

Prošlo vrijeme profita u proizvodnji šećerne repe

Intervju vodila: Zlata Vasiljević

Ovog proljeća nastavljen je trend smanjenog interesa vojvođanskih poljoprivrednika za sjetvu šećerne repe. Slična situacija događa se i u Hrvatskoj. Zašto se to događa, kakve su perspektive proizvodnje šećera u Srbiji i Hrvatskoj i što poljoprivredi donose mjere Europske unije? O tome smo razgovarali s **Miroslavom Božićem**, jednim od najboljih poznavalaca stanja na tržištu šećera, savjetnikom Uprave Hrvatske industrije šećera i predstavnikom ove zemlje u Europskoj udruzi šećerana CEFS. Božić je i vodio pregovaračke aktivnosti Hrvatske vezane uz priključenje Hrvatske Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO) u području po-

ljoprivrede i ribarstva i obnašao je i dužnosti pomoćnika glavnog pregovarača, zaduženog za pregovore u poljodjelstvu i ribarstvu, Ugovoru o stabilizaciji i pridruživanju između Hrvatske i EU.

► U Vojvodini se šećerna repa do prije nekoliko godina sijala na oko 75.000 hektara. Protekle dvije godine površine su, može se reći, skoro prepolovljene. Mnogi proizvođači koji su godinama bili u toj proizvodnji odustali su. Činilo se prije dvije-tri godine da ni samim prerađivačima nije u interesu bila sjetva na značajnijim površinama, govorilo se tada o velikim viškovima šećera. Što je razlog?

Pad površina pod šećernom repom u Srbiji sličan padu koji se dogodio u Hrvatskoj u posljednjih desetak godina. Ova činjenica pokazuje kako se kriza na europskom tržištu na sličan način odrazila u obje zemlje, jer je i glavina prodaje šećera iz Srbije i Hrvatske u posljednja dva desetljeća završavala na tržištima zemalja Europske unije

Zanimljivo je da je pad površina pod šećernom repom u Srbiji sličan padu koji se dogodio u Hrvatskoj u posljednjih desetak godina. Doduše, ovdašnji pad površina je ipak nešto blaži, kao što je i broj aktivnih šećerana u Srbiji veći. Ova činjenica pokazuje kako se kriza na europskom tržištu na sličan način odrazila u obje zemlje, jer je i glavina prodaje šećera iz Srbije i Hrvatske u posljednja dva desetljeća završavala na tržištima zemalja Europske unije. Glavni razlog za pad interesa farmara za proizvodnjom šećerne repe, i to ne samo u Srbiji i Hrvatskoj, rezultat je nemogućnosti šećerne industrije da ponudi veće ili zadrži iste otkupne cijene za ovu vrijednu sirovinu. Šećerane posvuda u EU posljednje tri godine bilježe uglavnom gubitke i zaokupljene su traženjem načina za preživljavanje u uvjetima drastičnog pada cijena šećera nakon ukidanja sustava proizvodnih kvota koje su bile na snazi 50 godina. To je moralo dovesti do pada otkupnih cijena šećerne repe nakon 2017. godine (od 5 do 15 posto), jer na troškove nabave repe ide nešto više od polovice svih troškova u proizvodnji šećera. S druge strane, ratarske kulture kao što su soja ili kukuruz prolaze kroz blistavo razdoblje visokih burzovnih cijena što farmerima nudi veće mogućnosti zarade uz puno manje ulaganja i rada što je potrebno u proizvodnji šećerne repe, koju se popularno naziva »kraljicom ratarskih kultura«. Sudeći po ovim zbivanjima posljednjih nekoliko godina, čini se da je kraljica ostala bez svoje krune.

► **Kakva je situacija u sjetvi šećerne repe i proizvodnji šećera u Europskoj uniji?**

Teška je situacija, premda ima nekih naznaka blagog oporavka. Nakon tri godine uzastopnog pada sjetvenih površina u EU, (pad površina je skoro 200.000 hektara), ove se godine očekuje skroman porast od 2 do 3 posto. Za razliku od pada sjetvenih površina, koji je u prošloj godini u usporedbi s 2017. godinom kao prvom godinom nakon ukidanja kvotnog sustava iznosio 11 posto, pad proizvodnje šećera u EU bio je puno veći, čak 28 posto. To se dogodilo zato što je i ključni parametar koji pokazuje agronomsku uspješnost sektora, proizvodnja šećera po jedinici površine, u velikom padu, čak 20 posto. Europski je prosjek bio tek nešto preko 10 tona šećera po hektaru, što je najniže u posljednjih 10 godina. U apsolutnim brojkama, proizvodnja repnog šećera je pala na tek nešto više od 15 milijuna tona. Međutim, zadržana je i čak nešto povećana visoka koncentracija industrije šećera te sada najvećih osam kompanija drži oko 93 posto prodaje

šećera u EU. Za ogroman agronomski pad uspješnosti proizvodnje repe u Uniji u velikoj su mjeri odgovorne bolesti i štetnici, posebno snažno u prošloj godini tzv. žuti virus, i to ponajviše u Francuskoj koja je desetljećima na vrhu proizvodnje šećera u EU. To je razlog zbog kojeg se ove godine u skoro svim zemljama Unije privremeno odustaje od zabrane korištenja sjemena šećerne repe tretiranog neonikotinoidima. Drugačije jednostavno ne bi bilo moguće uvjeriti europske farmere da zadrže repu u plodoredu. Srbija ima povoljnu okolnost što za nju ta zabrana nije ni bila obvezujuća. Premda su cijene šećera na EU tržištu već 39 mjeseci ispod referentnog praga za javnu intervenciju koji iznosi 404 eura/t, izostala je bilo kakva reakcija pomoći sektoru od Europske komisije. Proizvodnja pada, šećerane se zatvaraju, nagomilani su gubici. Pandemija i cjenovni poremećaj na tržištu nafte doveli su sredinom 2020. do najnižih globalnih cijena šećera u posljednjih 13 godina. Čini se da više nitko na strani šećerne industrije ni ne očekuje pomoć iz Bruxellesa. Preostale nezavisne manje i srednje velike šećerane, u koje se ubraja od ove godine i jedina hrvatska, nadaju se prestanku krize i ubrzano provode restrukturiranje kako bi opstali na tržištu i u ovim uvjetima relativno niskih cijena. Evidentno je da razdoblje visokih cijena šećera koje su učinile ovu proizvodnju u Srbiji i Hrvatskoj iznimno profitabilnom – ostaje nepovratno iza nas.

► **Srbija je od nekadašnjih dvadesetak šećerana pala na četiri koje još rade. U Hrvatskoj su sada zatvorene dvije šećerane. Očekivano?**

Da, može se reći da je to bilo očekivano. Koliko mi je poznato, tranzicija, koncentracija i prvi val restrukturiranja šećerana u Srbiji dovršeni su prije desetak godina. Vlasnici su jako puno uložili u modernizaciju pogona i rekao bih da su relativno spremno dočekali ovo krizno razdoblje. Vjerujem međutim, da ni oni, kao ni vlasnici šećerana u Hrvatskoj, nisu mogli predvidjeti krizu ovakvih razmjera i praktički prepolovljen pad cijena u nekoliko godina. Ulazak Hrvatske u EU je zapravo za šećernu industriju označio kraj ere uspješnog izvoza i visokih zarada. Nekoliko je razloga zbog kojih bi, teoretski gledano, ostanak izvan EU za šećernu industriju bio povoljniji scenarij. Prvo je uvođenje proizvodnih kvota za koje su šećerane čak morale plaćati u proračun Unije određeni iznos za svaku tonu kvotnog šećera. Bez obzira na relativno visoku proizvodnu kvotu, ipak je nakon članstva u EU došlo do ograničenja domaće proizvodnje. Da stvar

bude apsurdnija, to je ograničenje najviše pogodilo do tada najuspješniju virovitičku šećeranu kojoj je domaća administracija bez ikakvog obrazloženja dodijelila najnižu kvotu. Nakon toga se smanjuje sirovinско područje i to je početak kraja za ovu tvornicu. Druga je nepovoljna okolnost promjena trgovinskog režima i smanjena mogućnost rafiniranja sirovog tršćanog šećera, što je tradicionalno bio način povećanja korištenja kapaciteta svih triju domaćih šećerana. Konačno, ulazak u EU je značio potpuno slobodan ulazak šećera iz ostalih zemalja Unije na domaće tržište. Sve je u redu dok je taj ulazak na tržišnim načelima. Međutim, tijekom posljednje tri godine je u više navrata zabilježen ulazak šećera iz zemalja Unije po znatno nižim cijenama nego na domicilnim tržištima. Štoviše, po nižim cijenama nego je cijena izvoza šećera izvan EU, što je očit dokaz nefer tržišne utakmice na koju se moralo upozoriti i briselsku administraciju, zasad bez nekog učinka. Zbroj opisanih razloga, uz pad cijena šećera i pad domaćih zasijanih površina, praktički je onemogućio daljnju proizvodnju šećera u više od jedne tvornice od ove 2021. godine. Mjereno veličinom domaćeg tržišta, moglo bi se reći da to jeste očekivano i da je ova odluka vlasnika jedina koja može osigurati dugoročnu održivost proizvodnje repe i šećera u Hrvatskoj.

► **Može li budućnost za šećerane – jedinu preostalu u Hrvatskoj, one koje još rade u Srbiji, pa i europske – biti izvozna orijentacija?**

Ne može. Primat u globalnoj proizvodnji šećera već 40-ak godina ima proizvodnja šećera od šećerne trske, pri čemu je Brazil najveći proizvođač, koji uz to čini više od polovice svjetskog izvoza šećera. To ne znači da više neće biti izvoza europskog repnog šećera, posebno na tržišta mediteranskog područja gdje tradicionalno šećer EU porijekla ima snažnu potražnju. Međutim, objektivno su izvozne mogućnosti limitirane na najviše 10-20 posto proizvodnje, ako EU promatramo kao jednog proizvođača i izvoznika. Donekle je različita pozicija šećerana u Srbiji i jedine preostale u Hrvatskoj koja će sada imati manji ponder u unutarnjoj trgovini na tržištu Unije. Sve donedavno su srpska i hrvatska šećerna industrija bile izrazito izvožno orijentirane. Srpske su šećerane izvozile u prosjeku 44 posto domaće proizvodnje u razdoblju 2014.-2018., a hrvatske čak oko 66 posto, pri čemu su i prve i druge pokrivala gotovo u cijelosti domaću potražnju. U posljednje je dvije godine prosječan udio izvoza šećera u odnosu na proizvodnju u Srbiji smanjen na oko 36 posto, dok je u Hrvatskoj smanjen na 53 posto. Zanimljivo je, međutim, da je u apsolutnim brojkama u obje države izvoz u ta dva razdoblja skoro prepolovljen: u Srbiji je u padu s prosječno 200 na samo 103 tisuće tona godišnje, a u Hrvatskoj je taj pad sa 199 na 101 tisuću tona. Dakle, skoro identične brojke koje potvrđuju izvoz pada i da će zapravo biti uspjeh zadržati sadašnji izvoz.

► **Rekli ste u jednom razgovoru da je politika poljoprivrednih poticaja Vaša omiljena tema više od 20 godina. Poljoprivrednici u Srbiji uvijek se žale na niske poticaje i uspoređuju se s EU. Trenutačno po hektaru direktnih poticaja dobivaju 4.000 dinara za**

ratarsku proizvodnju, što je oko 35 eura, dok poticaja za pogonsko gorivo nema. U kom pravcu bi trebala ići agrarna politika kada je riječ o poticajima?

Subvencije u poljoprivredi su zaista moja omiljena tema. Međutim, bilo bi neozbiljno ukazivati na poželjni pravac agrarne politike u Srbiji, nemajući pri tome ažuran uvid u najnovije trendove i specifične izazove s kojima se suočava domaća politika. Možda je najveći izazov odrediti tempo usklađivanja nacionalne politike sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom Europske unije. Svim nekadašnjim, a i sadašnjim kandidatima za članstvo u EU je to pitanje bio izazov. Zašto? Zato što se taj ulazak u članstvo, posebno u ranim fazama statusa kandidata, čini jako dalekim. Zbog toga što je to daleko, mislimo kako ima dosta vremena da se prilagođavamo, posebno u nekim segmentima gdje nam se to ne čini da je potrebno već danas. Međutim, nije dobro odgađati stvari za koje znamo da ih treba napraviti ako se žele ostvariti ti »veći« ciljevi kao što je članstvo u EU. Primjer visine potpora koji ste naveli je zapravo dobar primjer na koji nije lako dati jednoznačan odgovor koji bi izbor bio optimalan. Ako su u zemlji kandidatu, primjerice, direktne potpore bitno niže od onih u EU (takve su bile u Baltičkim zemljama, a čini se danas u Srbiji), onda je razumno povećavati postupno iznos tih potpora. Ako su prije članstva te potpore više od prosječne potpore u EU (kao, primjerice, u Hrvatskoj), onda bi bilo razumno postupno smanjivati te potpore. Kažem bilo bi razumno, ali pokazalo se u praksi politički teško provedivo. S druge strane, direktna plaćanja u EU znače potporu dohotku koja se isplaćuju uz ispunjavanje određenih uvjeta. Od farmera se očekuje poštivanje uvjeta u pogledu zaštite okoliša, sigurnosti hrane, dobrobiti životinja, a od državne administracije da uspostavi efikasan sustav kontrole ispunjavanja tih uvjeta. Dugoročni je interes farmera, a i cijelog sektora, da kreatori politike u Srbiji pronađu pravu mjeru približavanja domaće politike okviru EU politike, i to onom koji će biti u primjeni nakon 2022. godine.

► **Zanimljivo bi bilo usporediti sa situacijom u Hrvatskoj koliko se politika poticaja razlikuje od one u Srbiji.**

Velike su razlike. Najviše zbog toga što je opći okvir u slučaju Hrvatske zadan, to je politika EU koja u mnogim stvarima ne dozvoljava improvizacije na nacionalnoj razini. Tu mislim i na mjere politike za koje bi se moglo ocijeniti da narušavaju unutarnje tržište Unije. Bilo je tih razlika i prije, i to je sasvim normalno. Treba znati da ne postoje bilo koje dvije zemlje u Europi, vjerujem i u svijetu, koje imaju potpuno identične mjere poljoprivredne politike. Ono što najprije upada u oči je razlika u nivou potpore. U Hrvatskoj je ta potpora puno viša. Međutim, nivo direktnih plaćanja i ukupne poljoprivredne potpore u Hrvatskoj je viši i od najvećeg broja država u EU. To je posebna i kompleksna priča koja ima drugu stranu medalje, a to je zaostajanje hrvatske poljoprivrede za prosječnom efikasnošću koja doseže jedva četvrtinu efikasnosti u starim zemljama članicama EU. Činjenica je da je srpska poljoprivreda, bez obzira na nizak nivo

subvencija, najveći neto izvoznik poljoprivrednih proizvoda u grupi desetak zemalja šire regije, što je zapravo prva potvrda njezine globalne konkurentnosti. Međutim, za potpuniju ocjenu uspješnosti poljoprivrede kao sektora potrebno je poznavati nivo stvaranja dodane vrijednosti, posebno u odnosu na korištene resurse. Krajnji bi cilj subvencija bio da podižu nivo efikasnosti i tehnološke razvijenosti, a ne samo da zaštićuju farmerski dohodak. Idealno bi bilo da se subvencije usmjeravaju tako da se za svaki pojedinačni cilj politike primjenjuje takav oblik mjera koji najviše odgovara tom cilju. U tom smislu bih zaključio da ne mora nužno biti loše ako je nizak nivo ovih neproduktivnih subvencija koje čine direktno plaćanje dopunjeno izdašnim mjerama strukturne potpore u koje spadaju investicijske mjere iz ruralnog razvoja.

► **Kada sagledavate efekte ulaska Hrvatske u Europsku uniju kroz ono što je dobila hrvatska poljoprivreda, može li se reći da su ti pomaci značajni i jesu li mogućnosti koje je dalo članstvo u EU dobro iskorištene?**

Teško pitanje. Najprije bismo trebali definirati što su značajni pomaci, a onda bismo se morali dogovoriti kako ćemo definirati uspješnost poljoprivrede u pogledu korištenja prilika koje se nude članstvom u Uniji. Nema sumnje da sveukupno gledajući poljoprivreda ima ogromnu korist od članstva u EU. To posebno vrijedi za zemlje koje ulaze s relativno velikim zaostatkom u pogledu razvijenosti u odnosu na prosjek Unije. Poznato je da je poljoprivreda jedan od većih dobitnika i hrvatski primjer to također potvrđuje. Međutim, to ne dolazi preko noći. Potrebno je više godina da se počnu ozbiljnije koristiti mogućnosti koje nude mehanizmi zajedničke politike, posebno izdašna podrška iz ruralnog razvoja, ali i direktnih plaćanja koju smo ispregovarali u našim pregovorima prije ulaska. S druge strane, nije sve ružičasto. Postoje i gubitnici unutar poljoprivrednog sektora, što se najbolje vidi iz ubrzanog smanjenja broja poljoprivrednih gospodarstava. U Hrvatskoj je to bilo manje dramatično nego u Bugarskoj i Rumunjskoj, ali je tamo zabilježen brži porast produktivnosti. Sve ima svoju cijenu. Čini mi se da je najkritičnije razdoblje bilo u prve 2-3 godine članstva. Zbog ograničenja nacionalnog budžeta i postupnog povećanja dotoka sredstava iz Bruxellesa, poljoprivrednici su ostali uskraćeni u odnosu na ono što su teoretski

mogli dobiti. Međutim, u kratkom je roku potpora skoro utrostručena i to sada počinje davati vidljivije efekte. Zasad više u pogledu visokog dohotka poljoprivrednika, a manje u porastu poljoprivredne proizvodnje. Aktualna globalna pandemija je omogućila neke nove i dodatne oblike pomoći farmerima, jer je i šteta koju trpe neki sektori stvarno neusporediva s bilo čim u prošlosti. Prodaja vina je npr. više nego prepolovljena, ali i brojni drugi sektori su stradali. Hrvatskoj je za 2021. i 2022. odobreno nešto više od 200 milijuna eura dodatne pomoći poljoprivrednicima koja će se u najvećoj mjeri provesti prema pravilima koja vrijede za mjere ruralnog razvoja. Malo je vjerojatno da bi to bilo moguće da smo ostali izvan EU, bez obzira što je u tim sredstvima i djelomičan doprinos naših poreznih obveznika zajedničkoj blagajni Unije.

Godišnji ophod Ljelja – simbol sela Gorjani

Smatra se da je Ljelja žena slavenskog boga Peruna. Premda značenje i izvor ovog rituala nije pouzdano poznat, seljani ga smatraju simbolom sela Gorjani i prikazom ljepote i elegancije njihovih mladih * Običaj se održava na katolički blagdan Duhova

Kraljice-ljelje i kraljevi (kraljičari) su naziv za duhovski ophod djevojaka. Počiva na mitskoj priči o nebeskim kraljicama i kraljevima koji nemaju veze s ovozemaljskim kraljevstvom. Ljelja i Ljeljo su djeca boga Peruna prema hrvatskim vjerovanjima. Izgubljena su djeca i ne znaju da su svoja. U kršćanskoj tradiciji su njihova imena promijenjena u Jura i Mara. Običaj se najdulje zadržao u Đakovštini.

Ljelje iz sela Gorjana su djevojke koje u proljeće, o blagdanu Duhova, u povorci obilaze selom i izvode ritual sastavljen od osobitih pjesama i plesa sa sabljama. Iz šireg repertoara kraljičkih tekstova odabiru pjesme primjerene obitelji koju posjećuju; najčešće pjevaju djevojci, mladiću ili mladoj nevjesti. Nakon što ih počaste hranom i pićem, povorka odlazi u drugu kuću. Godišnji proljetni ophod kraljice u Gorjanima, Slavonske kraljice ili Ljelje, narodni običaj, upisan je 1966. godine kao hrvatska kulturna baština. Prepoznat je 2007. kao nematerijalna svjetska baština i 2009. godine upisan je na UNESCO-v popis nematerijalne svjetske baštine u Europi.

Ljelje – ophod po selu Gorjanima

O običaju Ljelja razgovarali smo s **Ivanom Lovićem**, koji je rođen u Đakovu, a završio je Fakultet agrobiotehničkih znanosti u Osijeku. Od 2009. godine obnaša dužnost općinskog načelnika Općine Gorjani. Član je KUD-a *Gorjanac* iz Gorjana od svoje devete godine, najprije kao plesač, a kasnije kao svirač gajdi, samice te ostalih tradicijskih instrumenata. Istražuje o Ljeljama te je napisao knjigu *Gorjanske ljelje*, koja je objavljena 2012. godine.

»Ljelje su djevojke koje sudjeluju u duhovskom ophodu po selu. Sudionici ophoda u povorci obilaze selo, te ulaze u pojedina dvorišta pjevajući prigodne pjesme. Ovaj običaj karakterizira posebna odjeća koju Ljelje nose, koja se nije u ovoj kombinaciji oblačila u drugim prigodama. Kraljevi, jedna od uloga u ophodu, na glavi nose okićene kape te u ruci sablje i to je ono po čemu su Ljelje najprepoznatljivije, a također karakterizira ih posebna pjesma. Važnost ovoga običaja kao dijela kulture je to što se smatra kako potječe

iz pretkršćanskih vremena i kako se generacijama prenosi putem usmene predaje. Vremenom su se određene stvari vjerojatno izmijenile, ali određeni elementi staroslavenske mitologije ostali su prisutni. Zbog njegove očuvanosti i značaja postao je poznat i priznat. Za mene je običaj nešto posebno, prije svega jer volim tradiciju, a u njemu imamo nešto posebno, jedinstveno i vrijedno što nema nitko drugi«, kaže Ivan Lović i pojašnjava kada se ovaj običaj održava i kako se vrši odabir djevojaka da budu Ljelje.

»Običaj se održava na katolički blagdan Duhova, a nekada se održavao i na duhovni ponedjeljak. Traje od podne do kasnih popodnevni sati, ovisno o broju domaćinstava koja se posjete i o tome koliko se zadrže u dvorištima. Djevojke imaju glavne uloge, podijeljene su na kraljeve i kraljice, važnije su uloge kraljeva, oni idu na čelu povorke, započinju pjesmu, u njima su većinom starije djevojke i one koje su duže vrijeme u Ljeljama, dok su mlađe djevojke većinom kraljice. U ophodu sudjeluju i momci, imaju uloge prosjaka – sakupljača darova koje Ljelje dobivaju od domaćina, zatim tu je uloga svirača – gajdaš, samičar ili tamburaši, te uloga kočijaša u slučaju kada Ljelje idu u druga sela. Broj sudionika nije određen, može biti različit broj kraljeva i kraljica. Broj kraljica je obično manji ili jednak broju kraljeva. Češće je broj kraljeva paran, a može biti i neparan. Najčešće je u ophodima sudjelovalo 8 kraljeva i 4 ili 5 kraljica, iako je broj kraljeva bio i do 14, a također i broj kraljica znao je biti veći ili manji. Što se tiče odabira sudionika, nekada su se djevojke međusobno dogovarale kako će ići u Ljelje, podijelile se po ulogama i vježbale uz ženu koja je ranije sudjelovala u ophodima. Danas su sve djevojke članice KUD-a *Gorjanac* iz Gorjana te na probama KUD-a voditelj rasporedi djevojke po ulogama, kao što je već spomenuto, djevojke koje su duže u KUD-u i starije po godinama obično su kraljevi, dok su mlađe kraljice.«

Prosijaci, kraljice, kraljevi i svirači

Ivan Lović nam je opisao i kako se odvija ovaj običaj, kako su djevojke odjevene kada obilaze razne obitelji u selu, koje se pjesme pjevaju i kako domaćini primaju Ljelje.

»Sudionici ophoda okupe se na sv. misi u župnoj crkvi te nakon mise otplešu kolo pred crkvom te kreću u povorci dvije po dvije; najprije prosjaci, zatim kraljevi, za njima kraljice te na kraju svirači. Idući ulicom pjevaju prigodne pjesme. Kada dođu do kuće koja prima ljelje, ulaze u dvorište, ondje najprije pjevaju domaćinu prigodnu pjesmu, prilagođenu tome tko živi u kući. Nakon toga djevojke plešu tzv. obrednu igru ili 'mačevni ples', kako ste Vi nazvali, kada šeću i udaraju sabljama, također uz pjesmu. Nakon toga hvataju se u kolo, svirač zasvira, obično gajdaš, te u kolu pjevaju deseteračke dvostihove i također udaraju sabljama. Obrednu igru i kolo plešu samo kraljevi. Tamburaši sviraju ponekad idući ulicom bečarac ili u dvorištima zasviraju poneku pjesmu ili kolo. Domaćini ljelje počaste kolačima,

običaj se nazivao i naziva se isključivo ljelje. Nije poznato od kada se običaj održava u Gorjanima, u vrijeme prvih istraživanja 50-ih godina 20. stoljeća sjećali su ga se najstariji Gorjanci kao nešto što je tu bilo i održavalo se od davnih vremena. Prema tadašnjim kazivanjima običaj se može pratiti od 1898., iako su kazivači spominjali i ranije održavanje, dok je prva fotografija nastala 1914. Smatra se kako običaj potječe iz pretkršćanskih vremena i kako je ostatak kulta staroslavenskim božanstvima, odnosno kako je običaj zapravo nekakva vrsta obreda inicijacije. U Gorjanima je kružila legenda kako ljelje potječu iz turskih vremena, ali obično su ljudi za sve staro govorili da je 'još od turaka', pa je vjerojatno i ova legenda nastala na ovaj način, iako je običaj puno stariji«, kaže Ivan Lović i navodi

suhomesnatim proizvodima, pićem te ih darivaju, danas obično novcem. U nekim dvorištima ljelje dočekaju sa stolicama i jastucima 'vankušima' na koje kraljevi sjedaju. Nekada su tako ljelje dočekivale samo mlade snaše, udane žene, a danas bude i u ostalim kućama.«

Legenda i običaj

Običaj je u Gorjanima oduvijek nosio samo naziv ljelje, a u novije vrijeme počeli su ga nazivati i kraljice – godišnji proljetni ophod kraljica ili ljelje. Ivan Lović pojašnjava kako je došlo do toga.

»Da, gorjanski običaj počeli su u novije vrijeme nazivati i kraljice, iako ga tako ne zovu Gorjanci, već etnolozi koji ih na taj način povezuju s ostalim duhovskim ophodima koji su se održavali diljem Slavonije pa i šire, odnosno naziv kraljice koristi se kao općeniti naziv za ovu skupinu običaja. U Gorjanima su kraljice samo jedna od uloga u običaju, a

kako su se posljednji nekadašnji spontani ophodi održali 1957. i 1958., a onda su za potrebe snimanja obnovljeni i održani 1964. i 1966.

»Od tada se više nije održavao u selu na blagdan Duхова, ali se održavao unutar KUD-a na probama i nastupima svih ovih godina, tako da je ostala sačuvana pjesma, ples, svirka, nošnje, svi oni elementi koji su bili potrebni da se običaj ponovno vrati u život. Naravno, tu su bila sjećanja brojnih kazivačica i kazivača, ali i zapisi koje je zapisivala gorjanska učiteljica **Lucija Karalić** te drugi istraživači. Običaj je obnovljen 2002., na inicijativu tadašnje voditeljice KUD-a **Gorjanac Marije Bučanović**, udane **Ilakovac**, uz podršku svih članova KUD-a.«

Proljetni ophod sada organizira KUD **Gorjanac**, na probama se običaj uvježbava te se dogovara s ljudima u selu tko će primiti ljelje, kako bi se domaćini mogli pripremiti te ih prigodno ugostiti.

Zvonko Sarić

Buridanov magarac

U antičkoj Grčkoj filozofi su se često služili paradoksom, mišljenjem koje se često kosi s opće usvojenim stavovima. Jedan od poznatijih je: »Kada je čovjek ćelav? Kada izgubi posljednju vlas kose! Do tada je imao kosu«. Sličan paradoks je: »Ako pred magarca staviš dva potpuno ista plasta sijena, on će crknuti od gladi, jer ne zna izabrati kojim plastom početi«. **Jean Buridan**, francuski skolastički filozof koji je živio u 14. stoljeću, kao rektor pariškog sveučilišta javno je branio teze o nominalizmu. Buridan je dokazivao da ljudska volja djeluje na osnovu motiva. Njegovi skolastički protivnici su izmislili »Buridanovog magarca«, koji uslijed jednakosti motiva nužno mora uginuti od gladi. U prijevodu s latinskog izreka glasi: »Buridanov magarac između dvije livade«. Izreka ukazuje na čovjeka koji se ne može odlučiti u izboru između dva cilja (neodlučnost je pogubna). Sličan smisao ima i narodna izreka »želi i jare i pare«, kao i ona: »između dvije stolice, pao je na zemlju«. Neka čitatelji oprostite na ovom naizgled filozofiranju, ali prilikom pisanja kolumni često se osjećam kao da sam i ja pomalo Buridanovo magare. Primjerice, kako pisati o aktualnoj vlasti? Kritički, neutralno ili afirmativno? Kao »desetogodišnji umirovljenik«, koji ima nešto veću penziju od prosječne, često imam osjećaj da me aktualna vlast hrani kao ribič ribu: »primamljivim mamcima«, poput ovoga: »mirovine će se obračunati po švicarskom modelu, tj. ne smiju biti manje od 50% prosječnog dohotka«. Pitam se kada će se to dogoditi. Nositelji vlasti nam obećavaju pomoć od nekoliko desetaka eura, jer troškovi života polako i sigurno idu na više. Zapravo, ne dobijamo ništa, osim obećanja. Poskupjela je električna energija, TV preplata itd. itd., ali »u cijeloj regiji mi imamo najjaču armiju«, kako je nedavno izjavio naš Dvostruki Predsjednik. A tek gradnja cesta! »Nikad se nije gradilo kao za naše vrijeme«. Nameće se pitanje: odakle novac za sve to ako nismo dizali kredite? Uštedjeli su na našim mirovinama? Ili malo šminke nije naodmet.

Europska unija ili ne?

Sjetio sam se jednog vrlo starog vica o Sekeljima (oni su poseban dio mađarskog naroda koji sada živi u Rumunjskoj): »Vraća se kući stari Sekelj s gradskog vašara u svoja brda i usput ga zatekne mrak. Potjera kola u jendek,

ispregne konje i legne ispod vozila spavati. Kada se ujutro probudi, vidi – nema oba konja. Počinje glasno razmišljati: jesam li ja Áron Mojzi ili ne? Jer ako sam ja Áron Mojzi, onda su mi ukrali konje. Ali, ako nisam, onda sam pronašao jedna kola!« Uvjeran sam da svaki istinski radikal u ovoj zemlji, ali i u regiji, ima sličnu dilemu kao stari Sekelj. »Ako sam ja radikal, onda mrzim zapadnu Europu i želim da se ujedini s majčicom Rusijom. Ali, ako nisam više radikal, nego napredan, onda želim postati član EU! Ili da možda krenem u tom pravcu, pogotovo prema pretpostupnim fondovima i bespovratnim sredstvima?«. Jer, treba graditi ceste, primamiti investitore iz Njemačke, Francuske itd. Prije više od 120 godina pojavila se karikatura na kojoj je Kongres SAD-a prikazan kao magarac koji se treba odlučiti u kojoj srednjoameričkoj državi da intervenira, radi većeg utjecaja. Slična je situacija i danas u toj regiji, interesnoj zoni SAD-a. Naravno, za nas postoji i treći put, koji naš subotički narod zove »faljnīs na sve četri strane«. Može se i to probati.

Pomirenje ili nešto drugo?

Opet sam u dilemi da li da pišem i o neizvjesnostima, nešto poput Hamleta: cijepiti se ili se ne cijepiti? Neka to bude svačija slobodna volja, pa da eventualno prođemo kao magare. Toliko o tome. Prošle subote, 17. travnja, na Pravoslavnom groblju u prisustvu aktualnog gradonačelnika održan je skup sjećanja na 80. godišnjicu početka fašističke okupacije i na pogubljene srpske stanovnike Kelebije. Ne sjećam se da se to prije ikad događalo ili se spominjalo. Izgleda, poput glavnog uzora, i naš gradonačelnik je počeo njegovati »kulturu sjećanja«, s već davno čuvenim rječnikom: »mađarski fašistički okupatori«, što sam učio u osnovnoj školi. Nisam neki ljubitelj tadašnjeg kontraverznog »upravnika« Mađarskog kraljevstva, mnogo toga mu zamjeram. On nije proglašen ratnim zločincem, čak su mu zemni ostaci vraćeni iz Portugala i uz počasti ponovo sahranjeni 1993. godine. Istina, ne na radost cjelokupne javnosti, najprije zbog milijun u ratu poginulih Mađara. Pitam se hoće li gradonačelnik, radi ravnoteže, prisustvovati na komemoraciji na Senčanskom groblju 1. studenog, gdje u masovnim grobnicama leže većinom strijeljani subotički Mađari, ili će poslati dogradonačelnika?

Muskátli – »evergreen kič«

Sugrađani kojima je podjednako bliska kultura i tradicija naroda koji žive u Subotici imali su prošloga petka, 16. travnja, jedinstvenu priliku pogledati dokumentarni film mladog čantavirskog redatelja **Csongora Szásza** pod nazivom *Muskátli*, koji je premijerno prikazan u Mađarskom kulturnom centru *Népkör*.

Kao što i sam naslov kaže, riječ je o filmu koji se bavi fenomenom »muskátli zene«, muzičkim pravcem vojvođanskih Mađara, nastalim sredinom osamdesetih godina prošloga stoljeća i popularnim do današnjih dana. U nekih osamdesetak minuta Csongor Szász, koji se u filmu potpisuje i kao montažer, uspio je posložiti ne samo najznačajnije protagoniste ovoga glazbenoga žanra nego i,

gradeći ju slojevito, razviti priču tako da ona bude rasvijetljena s brojem strana koji objektivno i zaslužuje. Tako, uz brojne isječke iz najpoznatijih numera, o sebi i o muzici koju su stvarali govore članovi grupa *3+2*, *II. Félidő*, *Sógor*, *Szivárvány*, *Echo*, *Inci és a Non-Stop*, te *Hetes fogat*, ali i muzikolozi, sociolozi, novinari (uglavnom urednici muzičkih programa)..., a dva ključna pitanja na koja u filmu – u maniru najboljih dokumentaraca – redatelj nije imao namjeru dati jednoznačan odgovor svakako su bila: je li *muskátli zene* kič ili nije, te što je to što ga i danas čini toliko popularnim u ovim krajevima?

Muskátli zene, za one koji iz prve ne prepoznaju o čemu je riječ, je vrsta muzike lakih nota i isto takvoga teksta, nastala na ovim prostorima, a čiji su utemeljitelji i kreatori nerijetko dolazili iz područja rocka, što se itekako odmah dalo primjetiti. Uspoređujući je s »nemađarskom« muzikom (uglavnom u Srbiji i Bosni i Hercegovini) najlakše bi ju bilo povezati s nekoć pogrdnim nazivom »narodnjaci«, čiji su interpretatori sedamdesetih godina prošloga stoljeća na pločama koje su izdavali bili obilježeni vidnim znakom da je to »proizvod« koji podliježe posebnom porezu, obično zvanim šund. Ali, kako se i **Zorici Brunclik**, **Nadi Topčagić** i sličnima »dogodilo« da zbog svojih bezazle-

nih (i bezvrijednih) tekstova s dna muzičke kulture danas stignu skoro do evergreena »narodne muzike«, zauzimajući dragocjenu minutažu čak i na javnom servisu, tako je i kult protagonista *muskátlija* sve vrijeme opstajao, ne gubeći na popularnosti i značaju od postanka do prestanka, negdje krajem devedesetih.

Ipak, po mnogo čemu *muskátli* se razlikuje od »narodnjaka« toga doba i opisana usporedba poslužila je samo za lakše poimanje o čemu je riječ. *Muskátli zene*, naime, predstavlja miks autorskih tekstova, rock obrade tradicionalnih pjesama, ali i prepjeva (na mađarski, naravno) najpopularnijih »stvari« inozemne i domaće muzike koja je od starta dobila svoju brojnu i vjernu slušateljsku publiku, o čemu svjedoče i milijunski tiraži nekih od tadašnjih »longplejki«. I baš kao što su i narodnjaci, kasnije i »turbofolk« (u Hrvatskoj *cajke*, kao zbirni naziv za sve to), proširili granice svoje popularnosti na cijelu regiju tako su i izvođači *muskátli* muzike za relativno kratko vrijeme svoju publiku našli i u Mađarskoj. U samom filmu svjedoče o tome dokumentarne snimke s koncerta iz Budimpešte, te navođenje podataka o gradovima u kojima su još (s velikim uspjehom) nastupali uživo, dok su u životu najbolja potvrda za to slušatelji iz Mađarske koji u još postojećim emisijama »želja, čestitki i pozdrava« (uglavnom na mađarskom programu Radio Novog Sada) nerijetko požele poslušati upravo neki od hitova nekad (i danas) mega popularnih bendova. Isto

to posvjedočit će i onaj tko je bar jednom bio u ovdašnjim mađarskim svatovima: *Egy kicsi ház*, *Csipke kombiné*, *Piros, de piros*, *Nélküled az élet győtrelem*... ravnopravno se smjenjuju s tradicionalima poput *Kisbácskai gyerek vagyok*, *Lakadalom van a mi utcánkban* i sličnim prigodnim pjesmama.

I kao što su protagonisti u filmu podijeljeni oko umjetničke vrijednosti *muskátli* muzike tako je i u svakodnevnom životu: dok jedni mijenjaju stanicu čim čuju prve takve taktove, drugi ju iz istih razloga traže i postavljaju kao zvučnu temu na svom mobitelu. Ono što, međutim, čini istinsku vrijednost ovoga filma svakako je njegov neutralni pristup jednom fenomenu s kojim živimo više od 30 godina. U tom smislu na izbor **Zoltána Siflisa** da upravo Subotičanima pruži priliku da prvi pogledaju ovo vrijedno djelo nije samo za pohvalu nego i izazov i poticaj »mladim kreativnim snagama« da i sami u svom okruženju pronađu temu koja će svojom aktualnošću privlačiti ljude i nukati na samostalno zaključivanje.

Z. R.

Obrazovanje – svjedočanstvo

Tu pripadamo, tu želimo i biti

Iskreno, još ne znam hoće li biti cjelovite nastave na hrvatskom u našoj školi, ali mi smo se upisali i nadam se da će biti prijavljen dovoljan broj djece * Nije mi bitno samo da dijete ide u školu nego da bude dio nečega većeg – a to je naša zajednica

Kada roditelj koji je pohađao cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku upisuje svoje dijete u prvi razred, također na hrvatskom jeziku, onda to najbolje govori o kvaliteti nastave i pozitivnoj atmosferi u odjelima.

O prvoj generaciji učenica u srednjoj školi - Gimnaziji **Svetozar Marković** već smo pisali, a ovoga puta razgovarali smo sa **Željkom Francišković**, nekada **Biljanski**, koja se u hrvatskom odjelu našla zahvaljujući svojim roditeljima.

Nakon srednje škole Željka je upisala Ekonomski fakultet u Subotici, te nakon nekoliko položenih ispita shvatila je da ne želi cijeli život provesti na poslu. Prekinula je fakultet, osnovala obitelj, te danas radi kao freelance grafička dizajnerica. Sa suprugom **Marinkom** ima dvoje djece: **Petra**, koji će sada u prvi razred, i **Antoniju**, koja ima četiri i pol godine i uz njih je svakoga dana, što je dodatno ispunjava, jer, kako je rekla, baveći se ovim poslom nije propustila ni jedan moment u njihovom djetinjstvu.

Odluku su donijeli roditelji

S osmijehom na licu Željka se podsjetila prvih dana svog srednjoškolskog obrazovanja i s radošću se prisjećala brojnih dogodovština koje su dijelile njih 15 djevojaka, koliko ih je bilo u odjelu. Bio je to odjel za pamćenje. U svemu prve.

»Sjećam se dana kada je **Pere Horvacki** došao kod mojih roditelja ponuditi im mogućnost da se upišem u cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku. Tada se još ništa nije sa sigurnošću znalo. Iskreno rečeno, nisam se ja baš puno pitala nego su odluku donijeli moji roditelji«, priča

Željka i nastavlja: »Sjećam se sastanka na kom sam prvi put srela ekipu s kojom sam nastavila naredne četiri godine dijeliti sve... Prve godine smo nastavu imali u mađarskoj gimnaziji *Kosztolányi Dezső* i tamo sam se, moram priznati, osjećala izdvojeno i usamljeno. Kada smo prešli u zgradu Gimnazije, sve je došlo na svoje mjesto. Falilo nam je muških u razredu, previše smo bile mirne i dobre, ali bilo je tu i prednosti. Profesori su dolazili kod nas s izgovorom da se tu mogu odmoriti«, prisjeća se sugovornica.

Po njenima riječima, u početku je znalo biti prozivanja od strane drugih učenika, ali to nije bilo često, a one tome nisu pridavale značaj. Kada su u pitanju udžbenici, koristili su se donirani iz Hrvatske koji se nisu u potpunosti poklapali s planom i programom obrazovanja.

»Sjećam se da ih je baš puno bilo. Istina, nisu u potpunosti odgovarali, ali mi smo sve to nadoknadili s profesorima. Dobro se sjećam tih udžbenika. Kada su stigli, zvala sam roditelje da dođu po mene u školu i ne razmišljajući rekla da ću 'umrijeti do kuće'. Nisam tada naglasila da ću 'umrijeti' zbog količine i težine udžbenika, pa se naravno mama uplašila da mi se nije što dogodilo«, prisjeća se kroz smijeh Željka.

Uspomene za cijeli život

Ono što je Željka još navela kao uspomenu iz srednje škole jest grupni odlazak u knjižaru.

»Možda će nekome zvučati smiješno, ali to je bio poseban osjećaj kada je nas petnaest cura išlo zajedno kupovati bilježnice i potreban pribor. Ne znam kako je bilo

Gimnazijski odjel 2007./2008.

našim roditeljima i je li netko mislio da nas s time 'kupuju', ali mi smo uživale. To je bio sjajan osjećaj. Osjećale smo se važne, jer smo mogle birati ono što smo htjele. Imale smo vaučer, ne sjećam se točno u kojoj vrijednosti, i na nama je bilo samo da biramo, pa i ono što nam roditelji možda nikada ne bi ni kupili. Tako je bilo svake godine. Sve smo dobile. Zaista me samo lijepe uspomene vežu za taj period školovanja i odrastanja. Opuštena atmosfera u razredu, bez grča tko će što reći, brojna putovanja, hodočašća, sjajni profesori...», prisjeća se Željka, koja je danas mama sedmogodišnjem Petru, koji je sada već upisan u OŠ *Matija Gubec* u Tavankutu.

U spomenutoj školi nema kontinuiteta kada je u pitanju cjelovita nastava na hrvatskom jeziku, ali se nekolicina mladih roditelja nada kako se takvo što neće ponoviti. Već prošle godine nekoliko je roditelja bilo zainteresirano, ali... Očito ne dovoljno.

»Iskreno, još ne znam hoće li biti cjelovite nastave na hrvatskom, ali mi smo se upisali i zaista se nadam da će biti prijavljen dovoljan broj djece. Suprug je još ranije spominjao da bismo mogli našeg sina upisati na hrvatski jezik, ali nismo znali što će, niti kako će biti. U školu smo se upisali prvoga dana kako bismo bili podrška i drugima, jer kad vide da već ima upisanih i drugima će biti lakše«, kaže Željka.

Zašto?

Petar i Antonija idu u vrtić na hrvatskom jeziku i za rad odgojitelja imaju samo riječi hvale. U vrtiću su stekli iskustvo da mješovite skupine imaju brojne prednosti, te, kako je Željka rekla, ne vide nikakav problem i da bude kombinirana nastava.

»Ne znam koji je razlog što se roditelji toliko razmišljaju o hrvatskim odjelima. Izgleda da je najvažnije 'što će drugi reći?'. Imam dojam da kad se spomenu hrvatski odjeli, da se počne šaptati. Zašto? Da nas netko ne čuje? Pa mi imamo pravo na to, obrazovati svoju djecu i birati za njih najbolje. Država u kojoj živimo nam je to odobrila. Neki roditelji smatraju da će tako svoju djecu isticati ili izdvajati, ali zaista ne vidim problem. Poštujem tuđ izbor, pa tako očekujem i da se moj izbor poštuje«, kaže Željka i dodaje kako misli da ljudi nisu upoznati s time da se tu ne govori samo i isključivo hrvatski, nego da djeca redovito uče srpski jezik, a govore i bunjevačku ikavicu.

»Dobro se sjećam kako smo divanile. Mi smo u Gimnaziji divanili isto kao i u svojim obiteljima, a to očekujem i da će moje dijete imati. Prvi puta krećemo u školu kao roditelji. Ne znam ni što nas čeka niti kako će biti, ali vjerujem da će sve biti dobro. Nekako smo svi uzbuđeni zbog toga. Ako bude odobren hrvatski odjel, očekujem da će to biti jedna sjajna skupina djece i da će u odjelu biti djeca iz obitelji s kojima se i inače družimo. Mislim da bi to moglo biti jako dobro i djeci, ali i nama roditeljima«, kaže sugovornica.

Pomoć koja podrazumijeva financiranje udžbenika i vaučer za prwake (10.000 dinara) naša sugovornica ne vidi samo kao financijsku pomoć nego i kao osjećaj pripadnosti.

»Meni kao roditelju znači i to da smo dio naše male zajednice. Da smo među svojim. Da se i mi roditelji međusobno poznajemo. Nije mi bitno samo da dijete ide u školu nego da bude dio nečega većeg – a to je naša zajednica. Da osjeća da negdje pripada«, kaže Željka i dodaje: »Voljela bih da ih bude više u razredu i mislim da ovdje u Tavankutu to ne bi trebao biti problem. Kada sam ga bila upisati, došla sam doma s mislima da smo se upisali, pa sad što bude bit će. Sada sve više želim da to bude odobreno i da ove godine u Tavankutu imamo prvi razred na hrvatskom jeziku«.

Ž. V.

In memoriam

Lucia Knezi

(1968. – 2021.)

Nakon duge i teške bolesti, prošloga tjedna (subota, 17. travnja) preminula je kulturna djelatnica Lucia Tošaki (djevojačko

Knezi). Rođena je u plemićkoj obitelji 9. prosinca 1968. godine na salašu (Babapusta) između Lemeša i Alekse Šantića od oca Stipana i majke Jake rođ. Dugandžić. Nakon osnovne škole u Lemešu, u Somboru završava srednjoškolsko obrazovanje, poljoprivrednu struku. Pjesme je počela pisati još u osnovnoj školi, a kasnije je tome pridodala i kratke pripovijetke. Bila je aktivna članica HBKUD-a Lemeš na svim poljima udruge od osnutka (dramski, glazbeni, folklorni i etno odjel), a kasnije posebice kao pročelnica literarnog odjela.

Poeziju je objavljivala u zborniku *Lira naiva* i kalendaru *Subotička Danica*, a bila je suradnica *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. Kao dopisnica pi-

sala je za *Zvonik*, *Somborske novine*, *Miroljub* i *Hrvatsku riječ*. Bila je aktivna i u vjerskom životu svoje župe kao čitačica na misama, zatim radeći s prvopričesnicima i djecom uopće, pripremajući programe za veće blagdane. Također, organizira odlaske na susrete dječjih zborova *Zlatna harfa*, što je njenim povlačenjem zamrlo. Nekoliko puta je organizirala hodočašće u Međugorje.

Veliki lokalpatriot, čuvarica tradicije, bunjevačke ikavice i katoličke vjere sve je radila požrtvovno i iz čiste ljubavi.

Dobitnica je nagrade Katoličkog društva *Ivan Antunović* 2017. za zaslužnog pojedinca iz hrvatske zajednice.

Narušenog zdravlja, povlači se, ali i dalje ostaje nazočna koliko je to god moguće crpeći nevjerovatnu snagu iz svoje boli. Primjerom trpljenja i pozitivnog zračenja ostaje da se pamti lik i doprinos koji je dala svojoj obitelji, svome selu i zajednici uopće.

Sahranjena je u utorak, 20. travnja, na groblju u Lemešu.

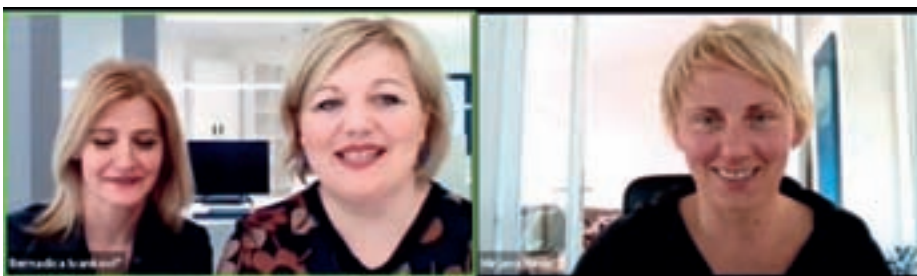
Željko Zelić

Prva online konferencija o digitalnoj transformaciji u kulturi i obrazovanju

Predstavljen i kviz *Čitam i skitam*

Organizaciji Sekcije za digitalnu transformaciju knjižnica Knjižničarskog društva Srbije, od 14. do 16. travnja održana je Prva međunarodna online konferencija o digitalnoj transformaciji u kulturi i obrazovanju. Konferencija je tijekom tri dana trajanja putem ZOOM platforme s internetskim prijenosom na YouTube kanalu privukla veliku pažnju sudionika i profesionalaca iz cijelog svijeta zainteresiranih za temu digitalne transformacije u kulturi i obrazovanju. Ukupno je bilo 726 prijava iz 43 države svijeta za sudjelovanje sva tri dana, dok je prvog dana konferencije skoro 300 pojedinaca bilo ulogirano na platformu, a prenosi na YouTube kanalu imali su preko 1.300 pregleda.

Među 53 izlagača iz 24 države svijeta svoj rad predstavile su i više diplomirane bibliotekarke Dječjeg odjela Gradske knjižnice Subotica **Bernadica Ivanković**, **Marijana Tenodi** i **Helena Omerović**. Tema njihovog izlaganja bila je *Digitalna transformacija kviza »Čitam i skitam«*

koji je ove godine održan po trinaesti put. Iako je ovaj kviz digitalan već gotovo cijelo desetljeće, zbog nepovoljne epidemiološke situacije i nemogućnosti direktnog kontakta s djecom u školama, doživio je još niz digitalnih transformacija na obostrano zadovoljstvo. Djeca su uspjela na isti način sudjelovati u kvizu, a umješnošću i fleksibilnošću informatorica s Dječjeg odjela subotičke knjižnice te otvorenosti učiteljica i nastavnika materinjeg jezika nije izostala ni mogućnost razgovora i online prezentacije kviza što je imalo vidljive rezultate.

Predstavljeni radovi će biti objavljeni u elektroničkom zborniku radova na Zenodo platformi tijekom godine.

H. R.

Počinje *Dužijanica* 2021.

Prva manifestacija u nizu

Na blagdan sv. Marka evanđelista, 25. travnja, svečanim činom blagoslova žita započet će i ovogodišnja *Dužijanica*. Iako je puno toga neizvjesnoga, Organizacijski odbor *Dužijance* je i ove godine donio odluku kako će se sve predviđene manifestacije (oko 30) pripremati kao da će ih biti, a u zavisnosti od situacije će se prilagođavati danim okolnostima.

Dužijanica u Baji

Prošla godina je, iz svima poznatih razloga, bila drugačija od prijašnjih, a po riječima direktora UBH-a *Dužijanica* **Marinka Piukovića** velika većina planiranih manifestacija je održana s manjim brojem posjetitelja ili uz izmijenjeni sadržaj.

Takmičenje risara, onako kako je poznato široj publici, nije održano, ali je priređeno naknadno uz prisustvo malog broja ljudi. Središnja proslava *Dužijance* je održana samo u okvirima crkve, bez povorke kroz grad, dok su seoske *dužijance*, osim u Tavankutu i Mirgešu održane. Blagoslov žita je prošle godine održan u vrijeme policijskog sata, te je tako na njemu bilo svega tri čovjeka, ali nije izostao.

Za prošlu godinu u planu je bila i *Dužijanica u Baji*, koja nije mogla biti održana, te se ona planira održati ove godine.

»Za ovaj projekt smo osigurali sredstva putem natječaja Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Hrvatske, te smo sada zatražili produljenje roka i nadamo se pozitivnom odgovoru«, kaže Piuković i pojašnjava kako je u planu da *Dužijanica* u Baji bude održana tjedan dana nakon središnje proslave *Dužijance*, odnosno 14. i 15. kolovoza.

Nositelji ovoga projekta su Hrvatska državna samouprava grada Baje i UBH *Dužijanica*. Po riječima Piukovića, UBH *Dužijanica* je i ove godine konkurirala na sve natječaje na gradskoj, pokrajinskoj i državnoj razini i očekuje pozitivan ishod.

»Ono što je za nas otežano, što već sada znamo, jest da je proračun Grada Subotice, kada je u pitanju kultura, srezan na pola, a samim time će to važiti i za nas, te ćemo se morati prilagoditi takvoj situaciji. Prošle godine smo od Grada dobili 500.000 dinara«, kaže Piuković i dodaje da je prošlog mjeseca gradonačelnik Subotice **Stevan Bakić** primio delegaciju ove udruge, te je upo-

znat s manifestacijama *Dužijance* i pozvan na sudjelovanje, za što je on izrazio spremnost i želju.

Ove godine 111. *Dužijanica*

Planovi za ovu godinu u UBH *Dužijanica* su veliki, a organizatori se nadaju i da će ih sve moći i provesti u djelo. Ono što je već sigurno jest da sljedećeg tjedna iz tiska treba izaći i novi broj *Revije Dužijanica*, koju je i ove godine uredila **Nela Skenderović**.

U planu je i tiskanje knjige pod naslovom *Javna proslava Dužijanica od 1968. do 1971. u Subotici – svjedočenje*, autora **Nace Zelića**.

»Za tiskanje ove knjige je osiguran veći dio potrebnog novca i nadamo se da će ove godine biti

objavljena. Knjiga je potkrijepljena brojnim dokumentima, informacijama, promotivnim materijalima i fotografijama, tako da će sigurno pridonijeti povijesti *Dužijance*«, kaže Piuković i pojašnjava kako se ove godine planira više pisati i govoriti i o zaslužnim ljudima u povijesti *Dužijance*.

Tako će se ove godine na prigodan način obilježiti 50 godina od smrti **Justike Skenderović (Lešine)**, udane **Ostrogonac**, prve predsjednice *Divojačkog katoličkog društva* i prve organizatorice *Dužijance*.

»Kroz protekli period *Dužijance* prošao je veliki broj ljudi koji su dali neizmjeran doprinos. Takva je bila Justika Skenderović koja je predložila mons. **Blašku Rajiću** da *Dužijanica* treba biti javna proslava, što je on prihvatio. Od tada, 1911. godine, mi imamo *Dužijancu* kao javnu proslavu. Zahvaljujući njima ćemo ove godine proslaviti 111. *Dužijancu*«, pojašnjava Piuković.

Prva manifestacija nakon blagoslova žita bit će *Dužijanica malenih* koja je u organizaciji HKC-a *Bunjevačko kolo* i po planu treba biti održana 12. i 13. lipnja, a nakon toga slijedi *Priskakanje vatre*, te seoske *dužijance*. Manifestacija *Takmičenje risara* se planira za 10. srpnja, dok će središnja proslava *Dužijance* biti 8. kolovoza.

Ž. V.

Blagoslov žita bit će u nedjelju, 25. travnja, u Đurđinu na njivi pored župskog dvorišta. Samom činom blagoslova prethodit će misno slavlje u župnoj crkvi sv. Josipa radnika s početkom u 17 sati.

MEĐU SVOJIMA češ.

učiti prema Programu nastave
i učenja Republike Srbije.

kvalitetne UDŽBENIKE
dobiti na dar.

doživjeti nezaboravna
PUTOVANJA.

njegovati svoju TRADICIJU.

naučiti što je vrijednost
IDENTITETA.

osjetiti što znači
ZAJEDNIŠTVO.

A
š...

biti na ponos zajednici
zbog svojih **USPJEHA.**

imati osiguran **PRIJEVOZ**
od kuće do škole.

tvojim obitelji donijeti značajne
FINANCIJSKE olakšice.

biti podržan i od Republike
HRVATSKE.

moći nastaviti **SREDNJU** školu
na bilo kom jeziku.

imati pravo na povlastice
tijekom **STUDIJA.**

...i zato, **OBRAZUI SE**
NA HRVATSKOME JEZIKU.

Naši gospodarstvenici (XXXIX.)

Predanost poslu – cijena uspjeha

»Prije tri desetljeća sam došao do informacije da se prodaje linija za proizvodnju cijevi za kanalizaciju. To me je zainteresiralo. Kupio sam je i tako smo počeli s radom«, kaže Zoran Goluža, vlasnik tvrtke Fiting DOO iz Šida

Privatna tvrtka *Fiting DOO* sa sjedištem u Šidu nastala je prije 30 godina. Isprva kao zanatska radnja. Vremenom je ovo obiteljsko poduzeće proširivalo svoje poslovanje. Osim djelatnosti obrade metala te djelatnosti za proizvodnju plastičnih masa (kanalizacijskih cijevi, fittinga za kanalizaciju i cijevi za vodoopskrbu), ovo obiteljsko poduzeće se bavi i proizvodnjom sustava za navodnjavanje. Osim proizvodnog dijela, po kome su prepoznatljivi na domaćem i inozemnom tržištu, bave se i uslužnom djelatnošću: sustavom zelene energije, solarnim sustavima za proizvodnju sanitarne vode, sustavima za fotonaponsku opskrbu električnom energijom i instalacijama centralnog grijanja, toplotnih pumpi i svih sustava centralnog grijanja od podnog, radijatorskog do solarnog.

Na svojim leđima, bez subvencija

Fiting DOO je obiteljsko poduzeće, tu su uposleni vlasnik, otac **Zoran Goluža**, njegova supruga **Snežana**, sinovi **Bojan** i **Goran** i snaha **Jelena**. Osim njih, u poduzeću je uposleno još sedam radnika.

»Pokretanje posla bilo je na mojim leđima. Cijeli moj život je bio usmjeren ka poslu kojim se sada bavim. U smislu operativca kao proizvođača, i u projektiranju i nadzoru. Najprije sam radio u Tvornici ulja *Mladost* u Šidu na energani, a zatim u poduzeću *Šidprojekt* na projektiranju i nadzoru. Prije tri desetljeća sam došao do informacije da se prodaje linija za proizvodnju cijevi za kanalizaciju. To me je zainteresiralo. Kupio sam je i tako smo počeli s radom. Vremenom smo širili kapacitete, a i tržište je bilo takvo da smo napredovali, sve dok nismo došli do sadašnjeg nivoa. Kako smo financijski jačali, proširivali smo se, a taj proces je trenutno završen s proizvodnjom i uslugama. Najprije smo se bavili samo uslužnom djelatnošću i radili smo isključivo sustave za centralno grijanje. Pozicije su bile takve da smo dosta radili u stambenoj izgradnji, uglavnom u Novom Sadu. Međutim, kako su se u toj domeni poslovanja počele javljati tržišne krize, povukli smo se u proizvodni dio. Sad je ta proporcija ponovo promjen-

ljiva na tržištu. Više je aktualna stambena gradnja nego proizvodnja. Proizvodnja je uvijek problematična, jer ima više obaveza. Zastupljeni su svi ciklusi koji čine jednu proizvodnju, od osvajanja tržišta do osvajanja strojnog dijela proizvodnje. Svi oni nose svoju ljepotu, ali je do cilja ponekad teško doći, pogotovo što smo sve nosili na svojim leđima, bez ikakvih državnih subvencija«, ističe Goluža.

Smanjen plasman robe na inozemno tržište

Kako dalje navodi, najmanje problema imaju s plasmanom robe iz maloprodaje.

»Dolazak do cilja je bio sporiji u odnosu na konkurenciju koja se na tržištu pojavila s ogromnim kapitalom. Mi nismo to osjetili u većoj mjeri, ali činjenica je da su to drugi puno osjetili. Na domaćem tržištu se kao proizvođač treba žestoko boriti sa stranim kapitalom. Država trenutno subvencionira sustave za navodnjavanje. Sistem naplate je ograničen, pa to nije bolno. Ali u sistemu proizvodnje i veleprodaje, s vremena na vrijeme se pojavljuju problemi s naplatom. Dosta smo radili s tvrtkama u Hrvatskoj. Međutim, od kada je počela pandemija koronavirusa, zbog otežanog prelaska granice, onemogućena nam je suradnja i moram biti iskren, fali nam taj dio prometa robe. Izuzimajući taj pad tržišta prema Hrvatskoj, na domaćem tržištu plasman robe je ostao negdje oko nivoa od prije korone. Ali osjetan je i problem u stambenoj izgradnji koja povlači sve drugo za sobom. Očekujem da će to tek biti naglašeno u ovoj godini«, navodi Goluža.

Oscilacije diktiraju cijene

Proizvodnja zahtijeva odgovarajuće uvjete za rad. Počevši od infrastrukture, od energetskog dijela, objekta, pa do strojnog parka i sirovina.

»Mi smo u sistemu sirovina koje su vezane za naftne derivate. Svaka oscilacija na tržištu naftnih derivata automatski se osjeti u proizvodnji. Ima puno uvoznika koji uspijevaju balansirati kako bi zadržali svoje kupce, kao i mi sami. Njih zadržavamo isključivo na nivou cijena. Cijena je jedan od bitnih faktora koji pravi prvi kontakt s kupcem. Tko to uspije, taj ima veći iskorak. Mi sitniji smo u tome lošiji, dok se ovi jači mogu drugačije nositi s tim, jer su kod njih zbog veće proizvodnje veći i troškovi«, kaže Goluža, dodajući da mu je najveći problem u poslovanju cijena repromaterijala i energenata.

»Država nam u tom segmentu ne pomaže. Mi proizvođači tu cijenu plaćamo daleko skuplje nego što bi ona trebala biti na tržištu, s obzirom na količinu potrošnje. Što više energije troši, ona je sve skuplja, a to nam je jedan od bitnih faktora koji sudjeluje u formiranju cijene. Sva ta roba je akciznog karaktera, zatim dolazi PDV i onda dolazi do nekog nivoa cijene koja treba biti izražena na tržištu. Do sada nismo bili korisnici subvencije države. Ono što je nudila država kao subvencije, to nam je bilo neprihvatljivo iz razloga što tu sebe nisam vidio u financijskoj isplativosti. Država nam je pomogla u smislu pomoći isplate plaća. Sudjelovali smo u prvom dijelu tog programa s tri minimalne plaće i s polovinom u drugom dijelu te pomoći. Ali to je beznačajna stvar u ciklusu svih drugih obaveza. To je samo plaća, i to neto a ne bruto, koja malim postotkom sudjeluje u svemu drugom. Uzimamo zajmove od banaka koji su nam bili daleko isplativiji od državnih subvencija. Kod banaka se lakše dolazi do financijskog rezultata. Ako želiš nešto više uraditi, uvijek je problem neko financijsko 'guranje'. Imamo planove za budućnost, a ako budemo riješili ući u veći nivo proizvodnje, morat ćemo ući ili u veću kreditnu politiku ili ćemo razmotriti možemo li se uklopiti u neku subvenciju države

u odnosu na strance koji dolaze i koji dobijaju daleko više i povoljnijih subvencija od domaćih proizvođača.«

Nedostatak stručne radne snage

U daljnjem planu poslovanja ovog uspješnog gospodarstvenika iz Šida je da ostane na istom programu, ali s proširenim kapacitetima. Trenutno su najviše angažirani na sustavima za navodnjavanje, ali kako on navodi to će trajati dok država bude subvencionirala, ovisno u kojoj mjeri će kupci moći isfinancirati svoje potrebe kako bi mogli doći do određenih rezultata. Kao jedan od problema u poslovanju navodi nedostatak radne snage, koji je posljednjih godina evidentan kod svih privatnika.

»Još uvijek se u privatnom poslu može zaraditi, ali samo onaj tko hoće i želi raditi. Ljudi koji dođu pitati me za posao najprije pitaju kolika je plaća. Kada im kažem da ona može biti u rasponu od 300 do 1.000 eura, u zavisnosti od stručnosti i predanosti poslu, mnogi pokušaju, ali ubrzo odustanu. Oni koji dođu raditi nemaju osnovno znanje niti radne navike. Moje generacije su drugačije odgojene. Kada smo bili mladi, borili smo se da zaradimo vlastiti džeparac. Sada mladi očekuju neki drugi nivo prihoda i pomoć od roditelja. Izgubila se navika, pogotovo zanatlijskog karaktera. Škole su potpuno promijenile program. Nemamo više majstorski nivo posla i kulture. Mi dobijamo tehničare koji bi trebali imati izvjesni nivo obrazovanja, a oni nakon završetka škole mogu raditi samo kao fizički radnici. Veliki su problemi u praktičnom dijelu i mislim da je to velika greška u školstvu. To se već sada osjeti, a tek ćemo to kasnije osjetiti i u gospodarstvu i u proizvodnji«, kaže naš sugovornik.

Na koncu priče zaključuje da je obiteljski posao sigurniji sistem poslovanja. Članovi obitelji nemaju radno vrijeme, posao se radi dok se ne završi, jer isporuka materijala i robe ne može čekati. A upravo zahvaljujući slozi, odgovornosti i velikom povjerenju potrošača ova obiteljska tvrtka postoji i uspješno posluje tri desetljeća.

S. D.

Monopolizacija bunjevačke ikavice

ZAGREB – U organizaciji Hrvatske matice iseljenika u utorak je održana video tribina na temu »Bački Hrvati Bunjevci i monopolizacija novoštokavskoga ikavskoga dijalekta – činjenice i posljedice«. Povod tribine bila je inicijativa za uvođenjem »bunjevačkog jezika« kao službenog na području Grada Subotice.

Povjesničar dr. sc. **Robert Skenderović** je ovom prigodom ocijenio kako stvaranje tzv. bunjevačkog jezika predstavlja »primjer asimilacije jedne manjinske zajednice«.

Po mišljenju bivšeg diplomata i nekadašnjeg predsjednika DHK-a **Đure Vidmarovića**, riječ je o zlouporabi subetničkog hrvatskog identiteta za stvaranje zasebnoga jezika i naroda. »Može li se uopće u 21. stoljeću stvarati neka nova nacija, to je anakroni proces«, zapitao je on. Kako je dodao, vodeći bunjevački intelektualci i književnici u Bačkoj kroz povijest smatrali su se Hrvatima i pripadali hrvatskom kulturnom krugu. Mnogi su bili članovi hrvatskih društava književnika, a neki od njih su stvarali i na bunjevačkom ikavskom govoru.

Jezikoslovka i sveučilišna profesorica dr. sc. **Sanja Vuilić** ocijenila je kako inicijativa u Subotici nema veze s jezikoslovljem već isključivo s politikom. Kako je podsjetila, novoštokavskim ikavskim dijalektom, osim u Vojvodini, govore i Hrvati u Mađarskoj, BiH te Italiji.

Plan da se oživi udruga u Maloj Bosni

SUBOTICA – Prošloga tjedna održan je sastanak s tomom mogućnosti reaktiviranja Hrvatske udruge kulture **Lajčo Budanović** u selu Mala Bosna pokraj Subotice. Sastanak su inicirali predstavnici HNV-a, koji su skupa s vijećnicom iz toga mjesta **Matildom Pelhe** na ovu temu razgovarali s nekadašnjim tajnikom i predsjednikom udruge **Stipanom Dulićem**.

Udruga je utemeljena 2002. i aktivno je radila do 2014. godine. Imala je folklornu, tamburašku i etno sekciju, te dvije godišnje manifestacije, folklornu smotru *Mladost pleše* i *Godišnji koncert*. Udruga još postoji u registru Agencije za privredne registre.

»Razgovarali smo o tome da u suradnji s mjesnom školom, župom, zainteresiranim mještanima reaktiviramo udrugu kako bi djeca imala gdje naučiti plesati i svirati tamburu, a kasnije bi možda bile osnovane i neke druge sekcije«, izjavio je član Izvršnog odbora HNV-a zadužen za kulturu **Vojislav Temunović**.

Prema posljednjem popisu, Mala Bosna ima oko 1.100 stanovnika, od čega polovicu čine Hrvati.

Advokat – novi roman Dražena Prčića

SUBOTICA – U nakladi subotičke *Minerve* ovih dana je objavljena knjiga *Advokat – roman o Subotici između dva*

velika rata **Dražena Prčića**. Po riječima autora, u pitanju je povijesni roman u kojem je središnji lik stvarna ličnost, autorov djed, odvjetnik **Lazar Prčić**. Prčić je bio svjedok brojnih povijesnih i društvenih događanja u Subotici između dva svjetska rata. Među ostalim, u knjizi se tako opisuje osnivanje Pravnog fakulteta u Subotici, djelovanje organizacija Hrvatski katolički orao i Pučka kasina, opisuju se promjene u ustroju grada, autor piše i o emigrantima iz carske Rusije... Ovo je ukupno sedamnaesta knjiga, a petnaesti roman Dražena Prčića (Subotica, 1967.).

Popularizacija književnosti kroz strip

VINKOVCI – *Strip u knjižnicama* naziv je stručnog skupa s međunarodnim sudjelovanjem koji je održan virtualno putem ZOOM platforme povodom 145 godina Gradske knjižnice i Čitaonice Vinkovci koja je bila i organizator skupa uz stručnu potporu Komisije za narodne knjižnice Hrvatskog knjižničarskog društva. Vinkovačka knjižnica je ovaj skup trebala održati još prošle godine, ali je izostao zbog pandemije. Skupom se željelo pokazati kako je strip jednako vrijedna umjetnost i ne koristi samo za zabavu već i za učenje, kako kroz školu tako i za cjeloživotno učenje. Tema je odabrana zato što su Vinkovci poznati po strip-autorima i manifestaciji *Salon stripa*.

Na skupu je sudjelovalo 23 interesantna izlagača iz Hrvatske i Srbije. Među njima predstavila se i **Bernadica Ivanković**, viša diplomirana bibliotekarka Gradske knjižnice Subotica koja je govorila o popularizaciji narodne književnosti kroz strip na primjeru stripa *Poplašeno jaje*. Ovaj strip nastao je 2013. godine na temelju istoimene pripovijetke koju je zapisao **Balint Vujkov**. Tekst za strip je priredila **Katarina Čeliković**, a autor ilustracija je **Petar Tikvicki**. Djeci je strip predstavljen i podijeljen na 12. *Danima Balinta Vujkova, danima hrvatske knjige i riječi* a kasnije je bio tema i kviza *Čitam i skitam* Gradske knjižnice Subotica namijenjenog učenicima osnovnih škola te nekih radionica i aktivnosti u knjižnici. Ovo je odličan primjer kako strip može narodnu književnost učiniti djeci privlačnom, ocijenila je Ivanković.

15. svezak Leksikona podunavskih Hrvata

SUBOTICA – Iz tiska je izašao 15. svezak *Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*. U ovome svesku, koji obuhvaća slova L, Lj i dio slova M (M-Mal) – od članka »laboška« do povjesničara **Gojka Malovića**, na 162 stranice 42 autora napisalo je ukupno 165 leksikonskih članaka, koje prati 13 uputnica i 96 ilustracija. Na koncu sveska nalazi se 11 članaka i 5 ilustracija kojima se dopunjuju raniji svesci. Novi svezak se može kupiti u subotičkim knjižarama *Danilo Kiš* i *Limbus*.

Priređuje: Vladimir Nimčević

Iz starog tiska

Nadbiskup urgirao za Vlašića, smjena Matije Išpanovića

17. travnja 1941. – *Bácsmegye Napló* piše da Beograd nakon bombardiranja 6. travnja podsjeća na ruševine Pompeje.

17. travnja 1941. – *Bácsmegye Napló* donosi intervju s **Ferencom Borbíróm** (izvorno prezime **Vojnić Zelić**), koji je došao u Suboticu u svojstvu komesara mađarske vlade. Borbíró je, među ostalim, rekao: »Oduvijek sam volio ovaj grad, koji mi je prirastao k srcu i po mom mišljenju ne postoji nikakva prepreka za njegov razvoj. Naprotiv, već sad će biti postavljeni temelji za to.«

18. travnja 1929. – *Neven* piše da se *Povijest Hrvata u Vojvodini* **Petra Pekića** pročula ne samo širom Jugoslavije, nego i u Pragu, Berlinu, Leipzigu i drugim velikim gradovima u inozemstvu.

19. travnja 1939. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je Hrvatsko kulturno društvo *Miroljub* iz Sombora priredilo 16. travnja u prostorijama Hrvatskog doma uspješnu zabavu za salašare. Najveći uspjeh je imala četverogodišnja **Maca Zidarević**, koja je recitirala *Frajla Toda* i *današnja moda*.

20. travnja 1912. – *Neven* piše da je subotički glazbenik **Krunoslav Mukić** sastavio *Molitve i bogoljubne pisme o Bl. Div. Mariji*.

20. travnja 1939. – *Hrvatski dnevnik* piše da je zagrebački nadbiskup sredinom veljače 1939. osobno intervenirao kod predsjednika vlade **Dragiša Cvetkovića** za **Ladislava Vlašića**, specijalista za očne bolesti u Somboru, kojemu je na dan kada su raspisani prosinački izbori 1938. uručen akt o premještenju u Petrograd (Zrenjanin), iako nikada u službi nije bio opomenut ni kažnjen.

21. travnja 1906. – *Fruškogorac* piše da Hrvatska čitaonica u Rumi priređuje uz sudjelovanje Hrvatskog pjevačkog društva *Nade* iz Mitrovice 22. travnja u vlastitim prostorijama koncert u korist gradnje spomenika biskupu **Josipu Jurju Strossmayeru**. Koncert će izvesti tamburaški zbor *Nade*.

21. travnja 1939. – *Hrvatski dnevnik* piše da je HPD *Zvonimir* iz Zagreba stigao 20. travnja u Suboticu i naišao na topao doček ovdašnjih Hrvata. Sljedećega dana, 21. travnja, priredit će koncert u velikoj dvorani hotela *Sloboda* u Somboru.

21. travnja 1940. – *Hrvatski dnevnik* piše da je 17. travnja održana sjednica gradskog vijeća u Srijemskoj Mitrovici. Na sjednici je bilo 14 vijećnika Jugoslavenske radikalne

zajednice i 10 vijećnika HSS-a. Član JRZ-a i dopredsjednik općine **Lazar Rašković**, odvjetnik iz Mitrovice, osvrnuo se na doček **Vladka Mačeka** u Srijemskoj Mitrovici 1938., sudjelovanje pristaša HSS-a iz Mitrovice na skupštini HSS-a u Šidu 14. travnja i »hadžiluk Bunjevaca u Zagreb« (Dan bačkobaranjskih Hrvata u Zagrebu 14. travnja 1940.) Predstavnik HSS-a **Petar Gvozdić** je Raškovićeve primjedbe ocijenio uvredljivim. Nakon toga su svi zastupnici HSS-a demonstrativno napustili sjednicu Gradskog vijeća Srijemske Mitrovice.

22. travnja 1922. – *Neven* prenosi priopćenje Hrvatskog bloka doneseno povodom neprestanih napada na njegovu politiku. Treća točka priopćenja glasi: »Hrvatski blok smatra bunjevačke Hrvate sastavnim i nerazdruživim dijelom naroda hrvatskoga«.

23. travnja 1921. – *Subotičke novine* pišu da su vlasti smijenile **Matiju Išpanovića** s položaja školskog nadzornika subotičkih škola zbog toga što je podupirao Bunjevačko-šokačku stranku.

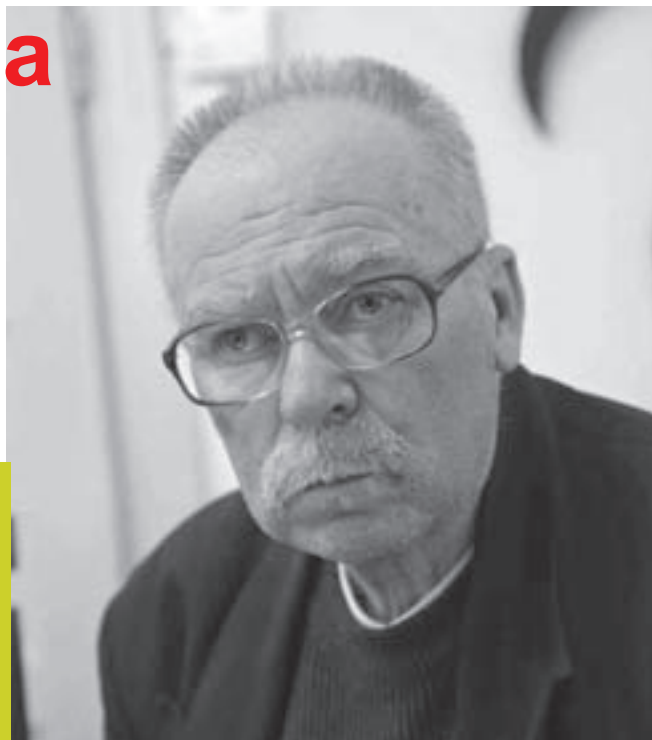
23. travnja 1940. – *Obzor* piše da je 21. travnja u Bajmaku održana manifestacijska skupština Hrvatske seljačke stranke, na koju su došli senator **Josip Vuković Đido** iz Subotice, narodni zastupnik **Grga Vuković** iz Sombora, tajnik kancelarije **Vladka Mačeka** prof. **Jurković**, tajnik ministra **Smoljana Stanko Tomić**, predstavnik Nijemaca **Adam Schlachter** i predstavnik Mađara **Karlo Raić**, odvjetnik iz Sombora.

»Godine novog preporoda«: 75 godina od rođenja književnika, publicista i kulturnog djelatnika Vojislava Sekelja (1946.-2017.)

Moralna vertikala u vremena nenaklonjena čovjeku

Bio je jedna od najautentičnijih osobnosti hrvatske književnosti u Vojvodini, lirik neponovljivih izričaja i kritik britkog pera, odvažan i beskompromisni borac za dostojanstvo ovdašnjih Hrvata

Utorak, 20. travnja, navršilo se točno 75 godina od rođenja književnika, publicista i kulturnog djelatnika vojvođanskih Hrvata **Vojislava Sekelja**. Rođen je 1946. godine u Subotici, od oca **Luke Ruže**, rođ. **Rogić**. U rodnom gradu je završio osnovnu školu, Školu učenika u privredi i Višu tehničku školu, smjer elektrotehnika. Zaposlio se isprva u poduzeću *Elektro-remont*, a zatim u Željezničkoj industrijskoj školi, koje je bio ravnatelj. Kasnije radi kao srednjoškolski profesor u Zajedničkoj srednjoj školi *Jedinstvo* te Mašinsko-elektro školskom centru – MEŠC.

Zbog antihrvatske histerije u vrijeme nakon Hrvatskog proljeća, od strane lokalnih čelnika Saveza komunista na čelu sa **Stipanom Kopilovićem**, nije mogao objavljivati u subotičkim listovima. Nakon više godina primorane šutnje, na preporuku književnika **Petka Vojnića Purčara**, okrenuo se pisanju književne kritike, koju je objavljivao u novosadskom časopisu *Polja*, zagrebačkom *Oko*, sarajevskom *Izraz*, beogradskom *Književnost*. Manji dio njih objavio je u knjizi *23 kritike*.

Modernistički izraz

Jedan je od najčitanijih pisaca u Vojvodini na hrvatskom jeziku na kojem piše od početka. Pisao je pjesme, romane, eseje, poetske drame, književnu kritiku i publicistička djela. Intenzivnije objavljuje od 1970., a u ediciji *Osvit* časopisa *Rukovet* iz Subotice, na poticaj i uz podršku tada već renomiranog književnika **Lazara Merkovića**, objavljena mu je 1972. prva zbirka pjesama *Djetinjstvo*. U svo-

jim pjesmama ima suvremeni, moderni pjesnički izraz i oblik, a tematski su vezane uz idejne motive i vrijednosne zasade egzistencijalizma. Pridonio je depovincijalizaciji mjesne hrvatske književnosti, navezujući u vlastitu poetiku idejne i izričajne okvire suvremene hrvatske i svjetske književnosti. Jedan je od utemeljivača, kasnije cijeloga pokreta, pisanja pjesama na novoštokavskoj bunjevačkoj ikavici, koja je u njega, u zbirci *Rič fali*, sofisticirana do virtualnosti.

Zbog očitovane angažiranosti u hrvatskoj zajednici od početaka demokratizacije srbijanskog društva koncem 80-ih godina 20. stoljeća te napisa koje je objelodanjavao u tiskovinama (prije svega u *Glasu ravnice* i *Žigu*), u kojima je branio prava hrvatske zajednice na dostojanstven život i pozitivno priznanje, gubi uposlenje. Bio je član Hrvatskog kulturnog centra *Bunjevačko kolo*, predsjednik Organizacijskog odbora *Dužijance*, kao i član Društva hrvatskih književnika i Društva književnika Vojvodine.

Književno stvaralaštvo

Hrvatska književna enciklopedija (III., Zagreb 2011.) ovako je sažeto prikazala i ocijenila Sekeljevo književno stvaralaštvo: »Motiv samospoznaje i suočenja s grubom zbiljom u prvoj pjesničkoj zbirci *Djetinjstvo* (1972.) prot-

Sabrane pjesme

U povodu obljetnice, ZKVH planira tijekom godine objaviti knjigu sabranih pjesama Vojislava Sekelja.

kan je ironijom i sarkazmom, što je konstantom njegova opusa, kao i motiv žene. Odnos zbiljnoga i onostranoga u nihilističkom ozračju promišlja u zbirci *Sad znadeš sve* (1979.), a sukob dobra i zla, ljubavi i mržnje te uzajamnu izdaju Isusa i Jude u *Poljupcu izdaje* (1989.). Pjesnički vrhunac dosegao je zbirkom *Rič fali* (1991.), napisanom ikavicom bunjevačkih Hrvata, prožetom slikama minulih vremena, svakodnevice, životnih radosti i erotske raspojasanosti. Autoironija, fatalističke misli i osjećaji odbačenosti odlikuju zbirku *U izmučenim riječima* (2005.), a bibliofilsko dvosveščano izdanje u sitotisku na kartonskoj ljepenci *MMV knjiga prva i druga* (rimski broj u naslovu godina je objavljivanja) svjedoči o egzistencijalnoj ugroženosti pjesnikovoj i njegovih sunarodnjaka u politički nestabilnoj državi. U romanu s autobiografskim elementima *Daleka zvona* (1983.) razmatra tjeskobu intelektualca u provincijskom gradu za socijalizma. Moralnu i intelektualnu razapetost intelektualca u doba raspada države i rata analizira u poetsko-dramsko-proznom djelu *Uzmi dodaj* (2002.).«

Zastupljen je u svim panoramskim prikazima i antologijama hrvatske književnosti u Vojvodini (Sučić 1994.; Sekulić 1996.; Miković 2008.; Žigmanov 2011. i 2016.; Šarčević – Zelić 2015.). **Krešimir Nemec** ga je uvrstio u djelo *Povijest hrvatskog romana 1945. – 2000.*, 2003. Djela su mu prevedena na mađarski, njemački, slovački, slovenski, makedonski, albanski, rumunjski, francuski i engleski.

Novinar i angažirani intelektualac

Sekelj se okušao 1990-ih i u novinarstvu. Bio je prvi dopisnik Hine i Hrvatskog radija iz Subotice (1990.–92.), zatim redoviti kolumnist i, kratko vrijeme, ravnatelj *Glasa ravnice*, a nakon razilaženja s vodstvom DSHV-a 1994., s dijelom suradnika pokrenuo je i uređivao dvotjednik *Žig*, uspješno promičući demokratski angažirano novinarstvo na hrvatskom jeziku. *Žig* je izlazio 5 godina, a onda je zbog novčarskih poteškoća prestao izlaziti. Unatoč tome, postojanje *Žiga* utrla je put inim vojvođanskim medijima na hrvatskom jeziku. Od 2008. ponovno je uređivao *Glas ravnice*. Na taj način djelovao je i kao javno angažirani intelektualac: odvažno je, naime, znao dodatno šiljiti svoje oštro pero i spram događaja i pojava iz društvene zbilje, napose o onima prijepornima i devijantnima, a trajnu vrijednost imaju njegovi polemički napisi na tematiku identiteta bunjevačkih Hrvata.

Te su ga i takve aktivnosti onda odredile da postane posve raritetna pojava među piscima subotičkoga književnog kruga, napose u dijelu ovdašnjih hrvatskih spisatelja. Nije se, drugim riječima, Sekelj mirio s kolapsom u krvi društva i raspada u gnoju mržnje države pred njegovim očima, što se događalo na štetu velike većine njegovih sugrađana i na još veću njegovih sunarodnjaka, već

Digitalizacija opusa

Povodom 75. obljetnice rođenja Vojislava Sekelja, ZKVH radi na digitalizaciji njegova opusa kojega čini 11 naslova (poezija, proza, kritike, polemički tekstovi...). Dio sadržaja je dostupan na internetskom portalu ZKVH-a, na linku <http://zkvh.org.rs/index.php/digi-knjige>. U Zavodu navode kako je ovo još jedan doprinos u memoriranju postignuća hrvatskih velikana, a u kontekstu projekata digitalizacije i *Godina novog preporoda*.

je, tomu suprotno, odlučno i kontinuirano promicao ideje slobodnog, demokratskoga društva; odvažno je svjedočio kako se u javnosti odgovorno treba govoriti, hrabro je i bez upita za cijenu dekonstruirao anomalije pred nama, bio brana, od razuma udaljenih, dakle, sumanutih inicijativa i programa; nije se ustezao spremati ni u vlastitome dvorištu ono što nije valjalo... Na taj je način pokazivao kako se uspostavlja u javnom djelovanju intelektualca moralna vertikala u vremena nenaklonjena čovjeku, davi i tako još jednom odlučni prinos deprovincijalizaciji subotičke javne scene.

Neizbrisiv trag

Vojislav Sekelj je preminuo 4. svibnja 2017. ostavivši neizbrisiv trag u životu hrvatske zajednice u Vojvodini. Bio je jedna od najautentičnijih osobnosti hrvatske književnosti, lirik neponovljivih izričaja i kritik britkog pera, odvažan i beskompromisni borac za dostojanstvo Hrvata, koji u toj borbi nije štedio ni sebe, i neformalni učitelj mlađih naraštaja hrvatskih književnika u Vojvodini. Riječju, ostatak će upamćen kao jedna od najrenomiranijih, najzanimljivijih i najintrigantnijih osoba hrvatske književne scene u Vojvodini s konca 20. i početka 21. stoljeća.

Predsjednik Republike Hrvatske **Stjepan Mesić** dodijelio mu je 7. listopada 2009. odličje Reda Danice Hrvatske s likom Marka Marulića za očuvanje kulture hrvatskoga naroda u Srbiji. Knjiga polemičkih i publicističkih spisa *Kako se branilo dostojanstvo* dobila je nagradu *Emerik Pavić* za najbolju knjigu na hrvatskom u Srbiji u 2011. godini koju dodjeljuje Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata. Iste je godine dobio nagradu za životno djelo na području književnosti *Balint Vujkov Dida* Hrvatske čitaonice. Nagradu *Dr. Ferenc Bodrogyvári* grada Subotice dobio je 2006. godine. Dobitnik je i priznanja *Ban Josip Jelačić* za društveno djelovanje u očuvanju i razvoju nacionalnog identiteta Hrvata u Vojvodini 2015., koju dodjeljuje Hrvatsko nacionalno vijeće.

Djela: *Djetinjstvo*, pjesme, 1972; *Sad znadeš sve*, pjesme, 1979; *Daleka zvona*, roman, 1983; *Poljubac izdaje*, pjesme, 1988; *23 kritike*, književna kritika, 1988; *Rič fali*, pjesme na ikavici, 1991, (reizdana 1993. i 2003.); *Uzmi dodaj*, roman, 2002; *U izmučenim riječima*, pjesme, 2005, (reizdana 2008); *MMV*, Subotica, 2005.; *Kako se branilo dostojanstvo*, polemički spisi, 2011; *Životopis jedne sjene*, pjesme, 2013.

Tomislav Žigmanov

Nova knjiga: Katarina Čeliković, *Književnost u zrcalima*, ZKVH, 2020.

Prinos stručnoj autorecepciji

U nakladi Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata nedavno je objavljena knjiga *Književnost u zrcalima – ogledi i eseji o književnosti Hrvata u Vojvodini* autorice **Katarine Čeliković**. Prva je ovo knjiga u biblioteci *Prinosi za istraživanje i interpretacije književne baštine*. Knjiga je opsega 256 stranica, tiskana u nakladi od 500 primjeraka, a sadrži još i popis korištene literature, bibliografske bilješke o tekstovima, kazalo imena, recenziju te bilješku o autorici. Urednik i recenzent je **Tomislav Žigmanov**.

Autorica u predgovoru navodi kako se »zavičajna književnost pokazala kao najbolje sredstvo za osmišljavanje i definiranje kako nacionalnog tako i emotivnog identiteta, za ukazivanje na kontinuirane veze između cjeline i dijelova jednoga naroda. Pojam zavičajnosti temeljen je tako na nacionalnom i kulturnom identitetu, a označen je jezikom, prostorom i kulturnom poviješću«. U knjizi su sabrani rukopisi nastali tijekom desetak godina, čiji je izbor definiran »percepcijom autorice, temeljnim oznakama, konkretnije rečeno, sastavnice su povijesno gledano temelji književnosti Hrvata u Vojvodini«, piše autorica u uvodnoj riječi.

Različiti rakursi, isti ciljevi

Recenzent Žigmanov podsjeća kako je u »književnosti Hrvata u Vojvodini – dugostoljetnoj i bogatoj u produkciji, kronično (je) manjkalo, a i danas manjka, djela koja na književno-znanstveni ili nekim drugim strukama primjeren način motre i tematiziraju tu istu književnost. Gotovo bi se moglo reći – ni veće regionalne hrvatske književnosti izvan Hrvatske ni one koja je skromnije iščitana i neznačajnije elaborirana«, navodi on. Opisujući procese u književnom životu vojvođanskih Hrvata, »ne samo kada je riječ o kritičkom tematiziranju, već i o promišljanju te utvrđivanju i realiziranju tako čemu primjerenih programskih nastojanja«, Žigmanov autoricu stavlja među vodeće protagoniste, ističe ju kao osnivačicu Hrvatske čitaonice i utemeljiteljicu najznačajnije književne manifestacije Hrvata u Vojvodini *Dana Balinta Vujkova : dana hrvatske knjige i riječi*, kulturne priredbe koja ima

za svoj glavni cilj, osim popularizacije, upravo sustavno praćenje i kritičko tematiziranje hrvatske književnosti vojvođanskih Hrvata.

»Ispravno naslovivši svoju knjigu ogleda i eseja *Književnost u zrcalima*, autorica jasno smjera k sljedećem ukazu o svojoj namjeri – dio književnosti vojvođanskih Hrvata (i onaj povijesni i onaj koji se događa pred autoričinim očima) bit će promatran iz različitih rakursa a s istim ciljevima: određeno se književno djelo, književni fenomen, institut ili autor interpretativno mnogostrano, sagledavajući ga u istinosnim aspektima, književnopovijesno ili književnoteorijski elaborira«, navodi Žigmanov.

Tri cjeline

Tekstovi u knjizi grupirani su u tri veće cjeline – poglavlja, na temelju književno-povijesnih kriterija. Najprije se publiciraju radnje, po opsegu dulje, baštinske provenijencije – *Književna baština kroz zrcalo povijesti* (str. 11-144), zatim slijedi blok studija i ogleda o najvećem sakupljaču narodne književnosti među Hrvatima u Vojvodini **Balintu Vujkovu** – *O skupljaču skupljeno* (str. 145-190), dok je posljednja cjelina opredijeljena za objavu književnih kritika koje referiraju na aktualnu pjesničku produkciju među Hrvatima u Vojvodini – *Lirika u zrcalu* (str. 191-223).

Žigmanov na kraju recenzije zaključuje kako je ova knjiga »faktografski pouzdana, sadržajno izvrsno užljepljena u veće cjeline znane nam mjesne hrvatske književnosti, uz mnogo-vrsne pojašnjenosti i protumačenosti književnih djela i opusa, književnih pojavnosti i instituta te ... s ispravnim prosudbama i ocjenama, iznesenim na, u stilskom smislu, suveren a lako čitljiv način. ... Hrvatska je književnost u Vojvodini knjigom Katarine Čeliković dobila još jedan vrsni prinos struč-

noj i kompetentnoj autorecepciji, a kroatistika kao takva i u cjelini vrijedno djelo o hrvatskoj književnosti istočnog zagraničnog ruba«.

Grafičko uređenje knjige djelo je **Darka Vukovića**, priprema za tisak mr. **Ervina Čelikovića**, a korekturu je uradio **Mirko Kopunović**.

(ZKVH)

Hrvatsko nacionalno vijeće

Potpore u vidu profesionalne orijentacije

Hrvatsko nacionalno vijeće već nekoliko godina unatrag realizira projekt profesionalne orijentacije »Gdje poći sutra?«, namijenjen učenicima koji se školuju na hrvatskom jeziku. Praksa je bila da se projekt realizira kroz višednevni boravak djece u mjestu Bruške u Hrvatskoj, no zbog epidemije koronavirusa projekt je sada realiziran u Subotici, u sjedištu HNV-a. Nakon dijela projekta koji se odnosio na srednjoškolce, nedavno je okončan i dio projekta za učenike završnog razreda osnovnih škola.

Projekt je obuhvaćao testiranje i individualne razgovore s učenicima i njihovim roditeljima. Interes za ovaj vid profesionalne potpore iskazalo je trinaest osnovaca iz škola *Matko Vuković* i *Ivan Milutinović*.

»Testovi su analizirani te smo pozvali učenike i njihove roditelje da dođu u Hrvatsko nacionalno vijeće na razgovor. Razgovore smo obavljali tijekom tri dana. Nakon analize, možemo reći da imamo izvrsne mlade ljude koji većim dijelom žele upisati gimnaziju na hrvatskom jeziku, a iskazan je interes i za druge škole: Tehničku, Medicinsku, Ekonomsku. Također, nakon srednje škole, učenici žele nastaviti školovanje, odnosno studirati«, kaže članica Izvršnog vijeća HNV-a zadužena za obrazovanje **Margareta Uršal**.

I učenici s kojima smo razgovarali ističu da im je ovaj program bio od značaja glede odabira daljnjeg školovanja. Učenica OŠ *Matko Vuković* **Iva Molnar** kaže kako joj je program pomogao da potvrdi svoje želje glede odabira srednje škole.

»Plan mi je upisati Gimnaziju *Svetozar Marković*, opći smjer na hrvatskom jeziku i usporedno s time i srednju Muzičku školu, smjer tambure. Test nije bio težak. Smatram da je ovo kvalitetan program, osigurao mi je lakše doći do odluke«, kaže ona.

David Šarčević iz OŠ *Matko Vuković* preporuča ovaj program drugim učenicima.

»Iako sam još prije znao što ću upisati, program profesionalne orijentacije mi je pomogao da bolje uvidim za što sam sve sposoban, koja su moja interesiranja i koji smjerovi u školama to pokrivaju. Program mi je pomogao. Na kraju sam se odlučio za Tehničku školu, smjer tehničar mehatronike«, kaže on.

D. B. P.

Aktiv odgojitelja

Radionice i opremanje vrtića

U prostorijama Hrvatskog nacionalnog vijeća održan je 12. travnja sastanak Aktiva odgojitelja koji odgojno-obrazovni rad izvode na hrvatskom jeziku, objavio je HNV. Dogovorena je realizacija radionica na temu »Polazak u prvi razred« za roditelje djece koja pohađaju pripremni predškolski program, a koje će biti održane u prvom tjednu svibnja, te je načinjen Plan opremanja vrtića didaktičkim materijalima, opremom i igračkama, za što je HNV osigurao sredstva iz donacije Istarske županije u iznosu od 600.000 dinara.

Voditeljica Aktiva **Margareta Uršal** prisutnima je prezentirala program »pametne ploče za vrtiće«, a ulaganje u tehničke inovacije očekuje se u budućem razdoblju,

nakon završetka nužnih ulaganja u opremanje inventara vrtića koja uključuju daljnju nabavu polica, stolica i didaktičkog materijala. Prisutni su imali prigodu upoznati se i s dobrim praksama i inovativnim načinima rada s djecom vrtićke dobi koje su prezentirali **Nenad Temunović**, **Emi-na Kujundžić** i **Marina Ivanković Radaković**.

Na sastanku je također najavljen jednodnevni stručni skup »Jačanje jezičnih kompetencija prosvjetnih djelatnika koji izvode odgojno-obrazovni i obrazovno-odgojni rad na hrvatskom jeziku«, koji 24. travnja organizira Hrvatsko prosvjetno društvo *Bela Gabrić* u suradnji s HNV-om.

H. R.

Na putu do Jeruzalema

O. Cyril Pasquier kroz Srijemsku biskupiju

Od subote, 10., do ponedjeljka, 12. travnja, kroz Srijemsku biskupiju, točnije župe srijemskomitrovačkog dekanata prošao je hodočasnik o. **Cyril Pasquier** (OSB), otac benediktinac koji se trenutno nalazi na hodočasničkom putovanju iz Plouharnela (francuska pokrajina Bretanja) prema Svetoj Zemlji i konačnoj destinaciji – Jeruzalemu. O. Cyril Pasquier je član opatije Abbaye Sainte-Anne de Kergonan koja broji 22 monaha, od toga 11 prezbitera i 70 oblata (oblata su svjetovnjaci pridruženi monaškoj zajednici).

Na ovo zahtjevno hodočašće o. Cyril Pasquier zaputio se pješice iz Liona u Francuskoj 14. veljače 2021. godine. U Šid je stigao iz llače 10. travnja, gdje je napravio kratku pauzu za ručak, pa nastavio put Kukujevac, gdje je prenoćio. Sljedeća destinacija bila mu je Srijemska Mitrovica, nakon koje je napustio područje Srijemske biskupije i uputio se prema Šapcu. Prema njegovu svjedočanstvu svakodnevno prelazi 30-35 kilometara.

O. Cyril Pasquier rođen je 1970., u okolici Pariza, kao drugo od troje djece. Ondje je proveo djetinjstvo, te cjelovito školsko obrazovanje. S 18 godina ulazi u vojni koledž gdje je nekon tri godine položio završni ispit i time stekao mogućnost upisa na vojnu akademiju. Nakon uspješno završene vojne akademije u trajanju od četiri godine stupa u aktivni sastav francuskih postrojbi. Od 1995. do 1997. boravi u Villingen-Schwenningenu (Njemačka) u sastavu oklopne divizije francuske brigade, gdje postiže čin poručnika. Nakon dvogodišnje časničke službe, snažno osjećajući Božji poziv, napušta vojnu službu i odlazi u opatiju Abbaye Sainte-Anne de Kergonan, gdje boravi i danas. Akademski stupanj doktora znanosti na području eshatologije obranivši tezu »Pristupi tisućljeću – Kristologija povijesti« stekao je 2018. godine.

O njegovom putu i iskustvu hodočašća, s o. Cyrilom razgovarala je **Ana Hodak**.

Što Vas je potaknulo da krenete na ovakvo hodočašće?

Mnogo sam se bavio teologijom. Osjetio sam se prezasićeno. Osjećao sam da moram napraviti nešto konkretno, a prilike u mojoj zajednici su bile takve da im trenutno nisam toliko potreban, pa sam mogao krenuti na hodočašće. Također, u mislima mi je jedan projekt za koji bih želio moliti. Na putu do Jeruzalema molit ću i nadam se da će mi Bog otkriti je li njegova volja da se ono što mi je u mislima provede u djelo. Naime, moja nakana je jedna ženska zajednica, koja bi živjela u samostanu, pri čemu mi je na umu ono što je prva crkva nazivala đakonisama. Đakoni postoje od prvih kršćan-

skih vremena do danas, dok đakonise više ne postoje. S obzirom na to da se ponovno promišlja o ovoj temi, želja mi je molitveno ju podržati. To vidim kao mogućnost dodatne pomoći u pastoralu, osobito kada je u pitanju ženski dio vjernika. Želio sam započeti taj projekt u Francuskoj, ali su mi poglavari rekli da još nije vrijeme, te da je potrebno moliti na tu nakanu. Biskup mi je, također, rekao da je to dobra nakana s kojom bih krenuo na ovo hodočašće.

Kada planirate stići u Jeruzalem?

Nemam plan, idem polako. Računam da mi odatve treba još oko tri mjeseca do cilja, budući da sam dovdje putovao dva. Okvirno planiram za mjesec dana doći do Istanbula, pa onda za dva mjeseca do Jeruzalema, jer je Turska vrlo zahtjevna za putovanje. Ali, zapravo nemam konkretan plan što se tiče vremena putovanja. Zanimljivo je što sam sad prešao sa Zapada na Istok, a hoće li to donijeti i neke poteškoće, još mi nije poznato.

Jeste li se do sada susreli s nekim problemima na putu?

Do sada nisam imao baš nikakvih problema. Čak nisam naišao ni na jednu neugodnu osobu. Ovaj dio puta je prote-

kao nekako lako. Čak mi sve do sada nije trebao ni PCR test. Prošao sam kroz četiri zemlje: Francusku, Italiju, Sloveniju i Hrvatsku. Ni na jednoj granici mi nisu tražili test, osim sada, na ulasku u Srbiju. Upozorili su me da će mi na ovoj granici vjerojatno tražiti test, pa sam ga napravio u Vinkovcima.

Kako ste se snalazili za smještaj?

U najvećem broju slučajeva noćio sam u župama ili samostanima, koji su mi se našli na putu. Ponekad sam spavao kod nekih obitelji koje su me primile na prenoćište. Samo tri puta za ova dva mjeseca nisam uspio pronaći prenoćište, što smatram da je zaista malo, dva puta u Italiji i jednom u Hrvatskoj, u Glini, gdje ljudi zaista nisu bili u mogućnosti primiti me. Ljudi su stvarno ljubazni, jako prijateljski raspoloženi, što me impresionira.

Jeste li se nekako pripremali prije početka puta?

Nisam se pripremao. U početku mi je bilo teško, bio sam umoran i iscrpljen, ali sada sam se navikao i dobro je. U ova dva mjeseca samo sam jedan dan uzeo slobodno, dok sam bio u Veneciji. Tada sam bio u našem benediktinskom samostanu, a i Venecija je lijepo mjesto, pa sam se tu odmorio jedan dan. Sve druge dane sam pješao u prosjeku 30 do 35 kilometara. Ali nisam umoran, navikao sam se, a i otkako sam na putu spavam sat duže nego što sam spavao u svom samostanu.

Kako ćete se vratiti?

Ostat ću neko vrijeme u našem samostanu u Jeruzalemu, pa ću razmisliti. Možda se čak vratim i pješice, kao što sam došao.

Ana Hodak / Ivica Zrno

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Dobri pastir

Slika Isusa kao dobroga pastira treba odgovoriti na mnoga čovjekova pitanja o Bogu. Ljudi su se uvijek pitali je li im Bog dalek ili blizak, je li strog ili blag, koliko on brine za svakoga pojedinca. Slika dobroga pastira odgovara na sva ova pitanja i uljeva ljudima sigurnost, jer im potvrđuje da nisu ostavljeni ni zaboravljeni. Pastir brine za svaku svoju ovcu, pa kako onda Bog neće za svakog čovjeka.

Bog je uvijek s nama

Slika Boga kao pastira korištena je još u Starom zavjetu. Njome je izražavana Božja briga za izabrani narod. Isus preuzima tu sliku i primjenjuje je na sebe. Time želi potvrditi svoje božansko sinovstvo, ali i podsjetiti što za ljude znači da je on njihov pastir. Pravi razliku između pastira koji je vlasnik i najamnika. Najamnik bježi pred opasnošću, brinući za svoj život, a vlasnik brani svoje stado po cijenu života. Potvrdu ovih riječi dao je na križu, kada je, da bi spasio svoje stado – nas ljude, dao svoj život. Najamnik radi za plaću, a ne jer mu je stalo do ovaca, dok pastir koji posjeduje ovce čuva svoje stado i iz ljubavi prema njemu. Jedino ljubav može ponukati nekoga da život svoj položi za čovjeka.

U prošlosti su ljudi o Bogu razmišljali na razne načine. Neki su smatrali da on, iako je stvorio svijet, ne brine o njemu. Neki i danas misle da Bog ne vidi i ne poznaje svakog pojedinca, da ne brine o nama. No, Isus kaže: »Ja sam pastir dobri i poznajem svoje i mene poznaju moje« (Iv 10,14). Tako i onaj tko Isusa poznaje zna da nije sam i da Bog može biti uz svakoga od nas, jer se on ne može ograničiti na samo jedno mjesto i na samo određeno vrijeme. Prisutan je uvijek i svugdje. Onaj tko ga poznaje, tko Boga traži u molitvi i

sakramentima, tko želi osjetiti njegovu prisutnost u svome životu, ne dovodi u pitanje može li Bog biti uz svakoga ili ne, jer je u svojoj vjeri iskusio da Bogu ništa nije nemoguće.

Korak prema Bogu

Kada se pitamo gdje je Isus, kada ga želimo vidjeti, ali ga ne možemo pronaći, možda trebamo promijeniti pogled. Možda smo mi ovca koja je odlutala, udaljili smo se od njega grijehom, napustili smo ga i sada ga više ne vidimo u svome životu. No, on je dobri pastir koji želi nazad svaku svoju izgubljenu ovcu, želi i nas nazad. Traži nas, ali nas ne može vratiti k sebi, ako mi to ne želimo. Moramo učiniti zaokret i krenuti mu u susret. Većina nas je svjesna što je to što nas od Krista udaljava, te to moramo promijeniti. Ponekad je to teško, ponekad zahtijeva veliku žrtvu za koju ne pronalazimo snagu. Krist nas neizmjerljivo voli, želi nas u svome ovčinjaku, jer jedino smo tu sigurni. On nas ne osuđuje zbog naših slabosti i mana, ali nužno je da se promijenimo kako bismo se njemu vratili. On nam želi u tome pomoći, stoga, ako ne možemo smoći snage za promjene koje nas vraćaju Kristu, trebamo moliti da nam on pomogne. I pomoći će nam, jer je on pastir koji traži svoju ovcu i raduje se kada je pronađe.

Nedjelja dobroga pastira ohrabruje nas na putu obraćenja, podsjeća nas da nas Bog sve jednako voli i za sve nas brine. Također, hrabri nas u našim ovozemaljskim jadima, kada vapimo i mislimo da nas Bog ne čuje. Kao što pastir zna što muči svaku njegovu ovcu, tako i Bog zna što tišti svakoga od nas, a ovom nas nedjeljom podsjeća da je tu, uz svakog koji mu je zavapio, da ne ostavlja svoje stado, čak ni onda kada nam se čini da smo zaboravljeni.

Petar Skenderović, kolekcionar

Sakupljanje tragova naše kulturne baštine

S ljedeće godine će biti punih četiri desetljeća kako **Petar Skenderović** radi na željeznici, marljivo obavljajući odgovorni posao elektrotehničara kontaktne mreže, ali svih proteklih godina svoga radnoga vijeka pasionirano se bavi i sakupljanjem brojnih predmeta vezanih uz kulturnu povijest Subotice. U njegovoj bogatoj kolekciji nalaze se vrijedni numizmatički primjerci: značke, razglednice, periodike i još mnogo drugoga raznovrsnog, povijesnog traga koji je ostao iz nekih, danas već pomalo davnih vremena. Ipak, Petar je nekako najponosniji na svoju zbirku knjiga, nastalih rukom ovdašnjih hrvatskih autora gdje je, između brojnih starijih djela, i cjelokupna modernija naklada naslova nastalih u proteklih nekoliko desetljeća.

»Moj dida **Marko Skenderović** prvi je u našoj obitelji počeo sa sakupljanjem knjiga, a ja sam eto nastavio tim smjerom u želji da kolekcionarski objedinim sve knjiške naslove koji su nastali spisateljskim angažmanom 'našeg svita'. Dida je sakupio, primjerice, brojne stare molitvenike **Blaška Rajića**, **Lajče Budanovića** i kolekciju *Danica*, koje su redovito tiskane u svakoj kalendarskoj godini i uz njih započeo sa sakupljanjem knjiga. Kada sam počeo raditi i došao do svojih novaca, jer moram naglasiti kako ovo uopće nije jeftin hobi, počeo sam svoj kolekcionarski put. Isprva je to bila ponajviše numizmatika, a onda sam se okrenuo razglednicama Subotice i njezine okoline i postupno sam se sve više počeo zanimati za povijest našega kraja i počeo dopunjavati didinu zbirku ovdašnjih književnih stvaratelja.«

Kolekcionarski duh

Na pitanje kakav je osjećaj doći u posjed nekog vrijednog, starog predmeta kakve su knjige, razglednice ili primjerci nekadašnjih novčanica, Petar Skenderović skromno odgovara:

»Osjećaj je lijep kada možeš u svojoj zbirci sačuvati i otrgnuti od zaborava nešto što ima istinske vrijednosti i predstavlja vrijednu povijesnu građu. Jer, nemojmo zaboraviti kako se u onim starim vremenima, primjerice, knjige nisu tiskale u velikim tiražima i od mnogih pisanih predmeta je ostalo sačuvano svega po nekoliko primjeraka. Povrh svega, na ovim prostorima su prošla dva velika svjetska rata i mnogo artefakata je uništeno iz straha u namjeri brisanja tragova 'nepoćudne povijesti'. Upravo zbog toga je danas sve teže pronaći prva, originalna izdanja brojne ondašnje periodike i knjiga koje su tiskane.«

Svaki pasionirani kolekcionar je i svojevrsni tragač za živom prošlošću, uvijek pripravan za potencijalno otkriće nečega vrijednoga. Gdje se nalaze Vaše tragačke sfere u kojima pronalazite nove kolekcionarske predmete za Vašu zbirku?

»Načelno, svuda oko nas se nalaze potencijalni tragovi, a najčešći najpoznatiji način su prodajne izložbe kolekcionara, tezge antikviteta na tržnicama, ali i resursi privatnih zbirki koje su njihovi vlasnici voljni prodati. S druge strane, sve više se susrećem s nasljednicima nekadašnjih pasioniranih kolekcionara koji jednostavno ne dijele taj obiteljski afinitet i nemaju ni želje niti interesa za nastavkom bavljenja ovim hobbijem. Oni iznose dijelove

obiteljskih kolekcija na tržnice ili ih oglašavaju za prodaju.«

Je li na našim prostorima, osobito u ovim vremenima pandemije, kada su suspendirani organizirani susreti kolekcionara, zaživjela online trgovina i razmjena antikvitetata?

»Iskreno, i nije baš, jer pravi kolekcionari više vjeruju svojim očima i prstima, a ne ponuđenim fotografijama određenih artefakata. Drugo je to kada se pojedini predmet opipa, prelista i stručnim okom na licu mjesta ocijeni. Zato je u ovoj praksi nužan neposredni kontakt.«

Neki vrijedni primjerci

Zamolili smo našeg sugovornika da nam istakne neke zanimljive i za našu povijest nadasve vrijedne pisane tragove prošlosti koje čuva u svojoj kolekciji.

»Osim knjiga, ima recimo sačuvanih pisama osobne prepiske između **Ivana Antunovića** i **Ante Evetovića Miroljuba**, potom brojne stare razglednice koje su rađene kao litografije i potom obojene, ali i one nešto novijeg datuma koje su zabilježile brojne objekte kojih, u izvornoj formi, više nema u današnjoj gradskoj jezgri. Primjerice, razglednica Franjevačke crkve sa samo jednim tornjem, stara Gradska kuća, ulice koje su izmijenile svoj izgled...«

Petar je, također, i pasionirani sakupljač značaka koje su u Subotici još od davnina prisutne.

»U vremenima kada je samo francuska vojska imala značke, subotički Senat je donio odluku da se naprave specijalne značke koje su morali nositi gradski prosjaci

kojima je ta aktivnost bila službeno odobrena od gradskih vlasti. Vremenom su se počele praviti raznovrsne druge značke, ali mene su nekako oduvijek privlačile sportske značke i pasionirano ih skupljam svih ovih godina. Primjerice, imam jedan primjerak vrlo rijetke značke **Vermesovog Achillesa**, kao i brojne značke koje je tijekom svog postojanja pravio NK Bačka. Posebno je bogato razdo-

Očuvanje identiteta

Sakupljanjem i čuvanjem brojnih starih artefakata nastojimo očuvati naš identitet na ovim prostorima, ali i bogatu kulturnu riznicu koja broji raznovrsna djela iz nekoliko stoljeća unazad.

blje između dva rata kada je u Subotici djelovalo i mnoštvo sportskih kolektiva, koji su opet u znak obilježavanja svoga postojanja pravili prigodne i nadasve zanimljive značke.«

Nasljednici

Petar Skenderović je ponositi *dida* i pitamo ga pokazuju li njegova unučad interes prema velikoj obiteljskoj tradiciji.

»Istina, još uvijek su premali za neki ozbiljniji interes, ali sa zanimanjem razgledaju pojedine stvari pa se nadam kako će i oni jednoga dana krenuti *didinim* stopama, baš kao što sam i ja nastavio kolekcionarski put svoga *dide*.«

D. P.

Otkrivanje Palićkog jezera

Ljubitelji dugih šetnji, biciklisti, roleraši i vozači troketara nedavno su dobili dvije nove staze, na istočnoj i zapadnoj obali Palićkog jezera, inače, dugo i željno iščekivane, što je potvrdio i veliki broj ljudi koji ih koriste svakim lijepim danom, a napose vikendom, i uživaju u novim pogledima na jezero. Stvorena je zanimljiva šetnica u prirodi, udaljena od grada! Nisu to samo uređene trase za šetnju i vožnju nego i novi pristup obalama i jezeru iz, za većinu, dosad neviđenih pozicija i položaja.

U produžetku Vikend naselja, dakle na istočnoj obali, napravljena je i dovršena duža staza, a na drugoj, zapadnoj, iza Jahting kluba nastavlja se, i još uvijek postavlja, kraći dio staze uz jezero. Ljubitelji palićkih šetnji očekuju i završnicu u obliku spajanja dvije staze, kako bi se u hodu ili u vožnji moglo obići oko Četvrtog sektora Palićkog jezera, u okviru kojeg se nalazi najšire poznat turistički dio Palića.

Ovim su činom posjetiteljima širom otvorena vrata zračne banje Palić, jer ona to uistinu jest, pružajući mo-

gućnost za duge i sve popularnije rekreativne šetnje. Sada s novootkrivenih obala »puca« pogled preko jezera, ali i na neke nove, lijepe građevine, proteklih godina podignute u blizini jezera. Na istočnoj obali napravljene su drvene nadstrešnice s klupama za odmor i posađeno je drveće uz staze.

U prošlosti se ovim trasama nije prolazilo; poznavali su ih samo ribiči i stanovnici malobrojnih salaša. I do poznate Ribarske kolibe na obali jezera, popularne u prošlom

stoljeću, a u međuvremenu srušene, stizalo se samo vodenim putom, vožnjom u čamcima na turističkoj stazi koja je u ponudi imala riblje specijalitete. Za nostalgikare dodatna informacija: nova staza na zapadnoj obali jezera po završetku ipak neće dosezati do mjesta Ribarske kolibe, jer se ona nalazila u području koje danas pripada Trećem sektoru, iza nasipa koji dijeli turistički sektor od ostatka jezera.

Ljetovanje na salašu

Kad kažem školski raspust, odmah pomislim na ljetovanje i vrijeme kada sam živjela na salašu. U to vrijeme me djeca su iz varoši dolazila kod strina, teta, ujni na prelo koje je potrajalo i po mjesec-dva dana. Međutim, nije to bilo prelo ono klasično, da se igramo i veremo po drvima i prevrćemo gnjezdura. To je bilo vrijeme čuvanja gusaka, svinja i krava. Tada se zaperčilo, kupilo sijeno, vuklo gnojivo na strnjiku... radilo se. Tako su i kod nas dolazile moje sestre od tete **Delfe, Zorica Adrušić i Nada Paunović**, tad još obje **Naglić** iz Golubinaca. Njih dvije

mo a krave odu u štetu, u zadrugarske kukuruze. Kada bismo utjerali krave, mama je već namirila svinje i spremila se za mužu. Tetak i **Vlaja** pomažu oko muže, nose lonce i čupice s mlijekom, ne bi li se u njima zakiselilo. Od mlijeka se pravio sir i prodavao subotom u Aleksa Šantiću.

Sestre i ja smo prošle »malo bolje«. Naše je bilo nahraniti živinu, pokupiti jaja, posebno kokošija, posebno pureća. Bilo je i toga kada je kotarica s jajima letjela visoko pa je keruša Pesta imala slatku večeru, a mi ostali kolač za večeru – »tičije mliko«.

Moja mama **Jaka** je to brzo i lako spremila kad je imala tri male reduše u kuhinji.

Jedva smo čekali subotu da tata upregne oba konja u *špiliter* (se-ljačka kola), potovari nas na kola, i mamu i sir, i onda diiiiiiii. Da, hajdmo do Babapuste, tj. Aleksa Šantića, da prodamo sir. Poslije prodaje kupit će nam svakom po malu čokoladu, *bracu* ili *seku*. Sjeća li se još netko tih čokolada? Zatim, kilu *petit* kekxa, a ako smo cijelog tjedna bili dobri dobit ćemo i *fla-vor-aid* sok. A onda kad dođemo kući, opet jedno te isto.

Nedjeljom se išlo u Lemeš u crkvu. Poslije mise pak na jednu

kuglu sladoleda, pa nazad na salaš odmarati jer sutra ćemo raditi dalje. Nedjeljom popodne bi tata pustio konje u okop da se malo istrče, a kad se malo umore, onda smo mi djeca opet bili glavni. Tata bi nas stavio na kobilu Curu, jer je ona bila mirna i pitoma. Trpjela je lako nemirnu djecu na leđima. Tako smo jahali i uživali u tih sat vremena ili koliko je tata izdržao da se šeta s kobilom i nama.

Uvijek je zato bilo vremena i za igru. Igrali smo se *vije*, *žmure*, penjali se na trešnju kad bi sazrila... A sad, pod stare dane, prebiramo fotografije i uspomene. Takva su bila ona lijepa ljeta na salašu. Tko mi ne vjeruje, neka pita svoje starije koji su »ljetovali« na salašu.

Na fotografiji je **Vlajo Marić**, a fotografirao je njegov otac **Marijan Marić**. Slikano davnih sedamdesetih.

Tekst: Lucia Knezi / uredio: Željko Zelić

Ovu priču objavljujemo u znak sjećanja na našu suradnicu **Luciu Knezi**, koja je preminula prošloga tjedna, 17. travnja. Vratila se tako i svom toliko voljenom salašu, predavši dušu svoju Stvoritelju nebeskom. Došao je njen neprežaljeni otac po nju. Zbogom, čedo Babapuste.

su znale što je seoska idila. Ali moj brat od tete **Ruže (Marić) Vlatko**, e on je nadrljo, dijete s četvrtog kata iz tadašnjeg predgrađa Beograda, iz Surčina. Što se kaže, »upao je kao zec u rupu pred psom«. Cijelo ljetovanje on je vrijedno radio s tetkom **Stipanom**, mojim ocem. Zagrčali su kukuruze, a njiva kilometar dugačka, puno je i kazati a još teže iskoračati. Tata je obično u tri sata poslijepodne isprezao kobilu Curu. Prije bi muški uredno užinali i jedno pola sata odmorili, a zatim krenuli namirivati stoku. Čistili su *košaru* (štalu), svinjake, hranili konje... Imali smo i Ardisa, Curinog sina.

Krave su bile čitav dan u okopu, a u predvečerje prije muže bi ih pustili na livadu okolo salaša da pasu, na oko sata vremena. E, krave smo čuvali svi četvero djece i keruša Pesta. Ona nam je bila najveća pomoć, ali i moj djed-štrc **Pajo**, koji je čuvao nas djecu da se ne zaigra-

Zemlja u brojkama

Jučer, 22. travnja, proslavili smo rođendan našem planetu Zemlji. Tih dana, (nerijetko samo tih dana) prisjetimo se i našeg planeta čija budućnost ovisi isključivo o nama – njegovim današnjim stanovnicima. Na Zemlji danas živi nešto više od 7,8 milijardi ljudi te ako pogledamo da je Zemlja jedino mjesto u svemiru na kojem je moguć ljudski život, onda možemo konstatirati da je na našem Planetu poprilična gužva. Stručnjaci najavljuju kako će ove brojke još rasti i da ćemo 2023./24. imati 8 milijardi stanovnika. Također, predviđaju da će te brojke rasti do 2100. godine, kada će se početi smanjivati broj stanovništva.

Zanimljiv je podatak da smo smješteni na samo 29,2 posto površine planeta, dok je ostalih 70,8 posto voda. Zemlja je od Sunca udaljena »samo« 150 milijuna kilometara. Stara je otprilike 4,54 milijarde godina, ne stoji na jednome mjestu nego se okreće oko svoje ose i oko Sunca. Na godišnjem nivou ova velika i stara putnica prijeđe 940 milijuna kilometara i to brzinom od otprilike 100.000 km/h.

Tko treba brinuti o Zemlji?

Ako ste mislili da to trebaju činiti samo odrasli, onda je odgovor: sjedi – jedan! Svi mi koji smo stanovnici ovoga planeta trebamo dati svoj doprinos bez obzira na godine i sposobnosti. Zapravo, na vama je budućnost našega planeta i ako vi već sada naučite čuvati okoliš, onda ćete učiti i druge (mlađe), a uz to boravak

na Zemlji će vam biti ljepši. Na našem planetu Zemlji ima već ionako previše onih koji zagađuju okoliš, stoga nemoj i ti biti jedan od njih. Zaista nije potrebno više zagađivača nego onih koji će brinuti o našem planetu, jer jasno vam je da nam je to jedini dom.

Biljke i životinje

Znanstvenici tvrde da na našem planetu postoji oko 8,7 milijuna vrsta životinja i biljaka. Kako je to gotovo nemoguće izbrojati, u ovoj računici dozvoljavaju plus-minus 1,3 milijuna vrsta.

Što možemo reciklirati?

Otpad može biti korisna sirovina za nove proizvode, ili, kako to rado govorimo: za reciklažu. Primjerice staklo, stari papir, karton, metal, biootpad i plastika se mogu ponovno koristiti. Stoga je važno (koliko je moguće) ne miješati otpad. U nekim zemljama postoje kontejneri s raznim bojama koje označuju u koji od njih treba ubaciti odgovarajući otpad. Kod nas to još nije zaživjelo u potpunosti, ali to ne znači da ti ne možeš napraviti svoj način za razvrstavanje otpada.

Brojke stanovništva na planetu

Svakog dana se širom svijeta (u prosjeku) rodi oko 220.000 ljudi, dok oko 95.000 umre. Zastrašujući je podatak da oko 25.000 ljudi svakoga dana umre od gladi. Sjetite se toga kada budete imali topli obrok koji vam baš i nije po volji.

Svjetska populacija je s bržim rastom započela tek 1930. godine kada je na Zemlji bilo oko dvije milijarde stanovnika. Tri milijarde je bilo 1960., 1999. je bilo šest milijardi, te se 2023. očekuje osam milijardi, a devet milijardi 2037., dok se predviđa da će na planetu Zemlja 2055. godine biti deset milijardi ljudi.

Pet država s najvećim brojem stanovnika:

Kina – 1,4 milijarde

Indija – 1,36 milijarde

Sjedinjene Američke Države – 330 milijuna

Indonezija – 270 milijuna

Brazil – 212 milijuna

Pet država s najmanjim brojem stanovnika:

Vatikan – 825 stanovnika (2019.)

Tokelau – 1.411 stanovnika (2011.)

Niue – 1.620 stanovnika (2018.)

Falklandsko otočje – 2.840 stanovnika (2012.)

Sveta Helena – oko 4.000 stanovnika (2008.)

Ž. V.

Pokrajinska smotra recitatora

Pokrajinska smotra recitatora pod nazivom »Pjesniče naroda mog« bit će održana online putem ZOOM platforme 27., 28. i 29. travnja. Prvog dana nastupit će učenici mlađeg uzrasta (od 1. do 4. razreda osnovne škole), narednog dana recitatori srednjeg uzrasta (od 5. do 8. razreda osnovne škole) i posljednjeg, trećeg, dana učenici starijeg uzrasta (srednjoškolci). Početak smotre je svakog dana u 9 sati.

Na smotri će recitirati učenici iz Subotice, Sombora, Bačke Topole, Ade, Apatina, Sente i Malog Idoša koje je žiri proglasio najboljima u svojoj kategoriji na Zonskoj smotri recitatora, koja je također održana online.

B. I.

Natjecanje iz hrvatskog jezika

Okružno natjecanje iz hrvatskog jezika i jezične kulture bit će održano u subotu, 24. travnja, u OŠ *Vladimir Nazor* u Đurđinu. Natjecanje počinje u 9 sati, a pravo sudjelovanja imaju prijavljeni učenici sedmih i osmih razreda koji pohađaju cjelovitu nastavu na hrvatskom jeziku. Tako će ove godine na natjecanju sudjelovati učenici iz škola *Ivan Milutinović* i *Matko Vuković* iz Subotice, te učenici OŠ *Matija Gubec* iz Tavankute.

Natjecanje će biti održano uz poštovanje svih epidemioloških mjera.

Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Nina Šimunov**

IDEM U ŠKOLU: OŠ 22. oktobar, Monoštor

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: treniram rukomet

VOLIM: družiti se i igrati s prijateljima

NE VOLIM: svađu

U SLOBODNO VRIJEME: vozim rolere

NAJ PREDMET: tjelesni i geografija

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: stomatolog

Too optika

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinovoj 22, Subotica. Informacije na mobitel: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekoristene perne punjene novim sitnim gušćijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Knjaževac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizvki u Subotici (42 kvm, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem 6 k. jutara polj. zemlje Tel.: 065/5747344.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suteronom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga. Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se građevinska parcela površine 844 m² za gradnju stambenog objekta, Mali Radanovac, Ulica Heroja Pinkija. Tel.: 063/551-871.

U Somboru prodajem kompletno završenu termoizoliranu veću katnicu sa suteronom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 025 544-92-20; 064 280-84-32.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormani, kreveti, viranogoshi, stol, stolice, bunjevačka ruha, marama, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovatelju za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdajem garsonjeru u centru Subotice. Tel.: 065 6081194.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Hitno i povoljno prodajem kuću u Subotici, 107 m². Kao i zemlju 1h 6 ari. Tel.: 064 18-39-591.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 10. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (Sl. glasnik RS, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O DONIJETOM RJEŠENJU DA NIJE POTREBNA IZRADA STUDIJE PROCJENE UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

za projekt: »Radio stanice FM predajnika HIT MUSIC FM 105.2 Crveno selo«, na katastarskoj parceli 33900/3 K. O. Donji grad, Subotica (46.074877°; 19.628709°), nositelja projekta »RADIO HIT FM« d.o.o., Beograd, Alekse Nenadovića br. 19.

Zainteresirana javnost ima pravo žalbe u roku od 15 dana od dana objavljivanja obavijesti u sredstvima informiranja. Tekst rješenja se u cijelosti može preuzeti na internet adresi: http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Resenja/501-70-2021.pdf

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 27. 4. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.
Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga CroArt prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.
Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218;
e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

ILI-ILI

AKCIJA

do 30. 04. 2021.

Priključenje **BESPLATNO**

+ Birate između:

- 6 meseci po 1 dinar ili
- 12 meseci sa 50% popusta

AT

Astra
Telekom

011 44 22 009

Kristijan SEKULIĆ 52	Kozmo- nauti	Prvi čovjek na Mjesecu	Znanstv. grana o zrakoplo- vstvu	London Symphon. Orchestra	Institute fuer Tech. Literatur	Zaječar	Anno Domini		Kape (eng.) Pound		Ugrijk Kamene grobnice	Ugro- finski narod iz Azije	Oblast u centralnoj Turskoj
Znanstve- no istraži- vanje								Židovski blagdan Mađ.j.ime					
Postaja U- bahna u Beču									Ploca iz obitelji fazana				
Pokrajina u Austriji						Plodovi s drvetu pistača	Italia Kondir, vrč		Ženka Jelena Amer.ind. Movement				
Regional Liga Ost Portugal. glumica				Austria	Ind. pleme Kružno k- etanje na- dražaja					Fikt. junak Cieco ... Rezerve			
												Klasik Vrsta bojnog gesa	
Jocker Nat. Rifle Associa.				Naziv jed. lijeke Los Angeles						Nadjev Must. m. ime			
Vratišbene amajlije, talismani									Dio konja Zabrana, svetinja				
Oružana pobuna naroda								Mitski ju- nak, spasi- telj Andro- mede					
Kompan. za distrib. električn. kompon.				Tomo Cosid U-bahn			Reomir	Musliman. žensko ime					
Mađarski servis za dostavu								Blanca Ileri		3. samog. Gord, nadmen			Negativni naziv za Sjed. Am. Države
	4. i 1. samog.			25.slovo u eng.jeziku Dan u tjednu			Hrvatski nogome- taš Luka	Zavjera Nasleđe u Rumunj.					
	Neutron Sumrak, večer (tur.)		5. vokal Kipovi, kumiri		Pustinjač, isposnik, predan asketizmu	Mjesto početa Tuesday (kratica)			Informa- cije	Registar. oznaka za Mađarsku		Metar Lione Erdogan	
Oni koji agitiraju u političkim naklonama										Uzvik u koridi Ani. grad u Grčkoj			
15. slovo		Adjudika- cija Post Scriptum							Svećenici Ulog u igri Pockera				
Pjesma Petra Graša										Registar. oznaka za švic. kant. Ticino		13. slovo	
Aas. Sed. Les Ueux d'Accueil. De l'Enfan						Roman F. M. Dostojev- skog						Karat	18. slovo
18. slovo		Informat. Komunik. Tehnolog.				5. slovo		Ajkula, morski pas					

VOĐENJE: C. ALVALA, PASHA, SEESTADT, PAVEL, TIROL, I. SIVA, BLO, PAMA, KOD, JOVANA RIBEIRO, O. NINA, ESSAY, FIL, MAULETI, SAM,
 USTAJAK, TEZEJ, TIL, TC, ABRAX, BROJER, BI, I. OA, Y, UROTA, N. U. BP, H. M. AGITATOR, OLE, K. DOSUDA, KLER, SPORKE RICH, I. ASLAE,
 IDIOT, K. M. BCT, C. PSABA
 OKOMITO: J. ASTRONAUTI, ACKAM, NEIL, ABSTRONG, PS, AERONAUTIKA, IDOL, LSO, A. LA, UTORAK, ITL, REENTRY, ASSET, ZA, PISTACI,
 TUE, AD, BIRK, R. MODRO, TIRKA, PRAVO, P. AM, TABU, I. CIP, CAPS, R. SENIR, KOD, SARKOFAZ, OHOL, TI, HUNE, IPEBIT, LE, K. AYADOKLIA,

RIJEŠENJE

Vrhunski trenerski algoritam

Sombor mijenja tok biciklističkog nacionalnog identiteta

Marko Sudarić

Na sjednici održanoj 14. ožujka, u okviru redovnih izbora Biciklističkog saveza Srbije, mandat je povjeren novim ljudima u upravi Biciklističkog saveza Srbije, a među njima su i dvojica Somboraca: **Marko Sudarić** iz *S Ekipni biciklistički tim* i **Dejan Vidaković** iz Biciklističkog kluba *Sombor*. Uz to, Marko Sudarić imenovan je na mjesto šefa stručnog stožera, odnosno direktora srpskog biciklističkog tima.

Ovo je povijesno značajan trenutak za somborski sport, a posebno za somborski biciklizam. Uz čestitke na ovom priznanju, recite nam što to znači za somborski biciklizam, a što za Vas osobno?

Prošlo je deset godina od osnivanja biciklističkog kluba *S Team*, i za to vrijeme imali smo 189 državnih i 18 balkanskih medalja, i trenutno smo najuspješniji klub u južnoj Europi i na Balkanu. Nekoliko ljudi radilo je sa mnom do sada i svi su oni pomogli da dođemo tamo gdje jesmo i za to vrijeme izgrađen je prepoznatljiv sustav rada koji je doveo do toga da se točno zna tko smo, kako radimo, kakva su naša djeca. Sombor je dobio dva člana u upravi Biciklističkog saveza Srbije od sedam, a ja sam postao direktor reprezentacije, odnosno koordinator svih reprezentativnih izbornika, pa osim upravljačke funkcije pišem i planove, dajem neke konkretne doprinose u realizaciji i logistici reprezentacije. Sad imamo povijesnu priliku staviti biciklizam na zdrave noge i zaista vjerujem da ćemo uspjeti, a time će i cijeli biciklizam profitirati. Što to točno znači za somborski biciklizam? Pa to znači korak više i pomoć. Do sada su roditelji bili pokretači i uzori drugima u Srbiji kako treba funkcionirati sportski tim kroz ulaganja i u svoje dijete. Do sada su somborski roditelji bili jako opterećeni, jer udruga nije prepoznala talente u mjeri u kojoj ih je trebala prepoznati i nije im pomogla na

razini opreme i pripreme ili je to bilo na minimalnoj razini. Trenutna struktura federacije to će sigurno prepoznati i procijeniti i u konačnici će preokrenuti koncept u smislu ulaganja u mlade ljude, a ne u gotove vozače, jer gotovog vozača ne možete promijeniti, situacija je gotova. Dijete možete promijeniti, uložiti u njega da uđe u profesionalnu priču jer samo ta profesionalna priča ima smisla, podiže cjelovit biciklistički sustav u jednoj zemlji, sustav koji nam zaista nedostaje. Na to je posljednjih godina puno utjecao **Veljko Stojnić**, kao naše prvo vrhunsko dijete. Ali Veljko je jedan i upravo je njegova ozljeda pokazala koliko je ovaj sport opasan, odnosno koliko se nepredviđenih stvari može dogoditi i ako imate jednog profesionalca, cijelu zemlju ne možete vući na njegovim leđima. Treba nam najmanje deset takvih vozača. Trenutno je u Somboru, od 18 natjecatelja, 8 reprezentativaca i zaista ima talenata koji su možda potencijalno ispred u odnosu na Veljka, koji je zaslužan jer je probio taj put, a djeca imaju svog idola i znaju da je napredak moguć. Siguran sam da ćemo u budućnosti postići još mnogo takvih vozača i uspjeha.

Koji su Vaši posebno važni uspjesi koje biste izdvojili?

Posljednji je najveći, jer je veliko priznanje, ali i velika odgovornost za budućnost, jer dobivate priliku promijeniti tijekom cjelovitog nacionalnog biciklističkog identiteta. Čak bih rekao i povijesni tok, jer je ovo jedna velika prekretnica. A rezultatski uspjeh zasigurno je 16 članova reprezentacije, a čini mi se da u pet godina ima 18 balkanskih medalja. Veljkovi rezultati - 4. na Olimpijskim igrama mladih i 8. u Europi, zasigurno su najveći pojedinačni uspjesi. Njegova karijera u Italiji i odlazak **Sare Počić** u Sloveniju potvrda su stranaca da je naš sustav dobar i da žele našu djecu. Siguran sam da će se u sljedećih nekoliko godina popeti na još višu razinu, jer sam u posljednjih nekoliko mjeseci okupio vrhunski tim ljudi, stručnjaka i trenera, najboljih u

Za one koji to ne znaju, profesor ste matematike u Gimnaziji. Ovo je zanimljiv trenutak za pitanje: matematika ili biciklizam?

Toliko je složeno da nema konačnog odgovora. Prva mi je pomogla za drugu, a druga za prvu. Zapravo me zanima matematika u biciklizmu, a vidjet ćemo hoću li se matematikom baviti cijeloga života. Svakako, ono što me zanima je sportska znanost. A ako dođemo u situaciju da razvijemo nacionalnu razinu, odnosno nacionalnu akademiju, to će sigurno značiti moj rastanak sa školom i prelazak u svijet profesionalnog sporta. Da nije bilo matematike, ne bih bio tu gdje jesam i ona mi je glavni pomagač kroz menadžerski dio, kroz financije i u konačnici kroz taj trenerski algoritam da napravim što bolji rezultat, jer je vrhunski sport postao najviša razina znanosti, kao što pokazuju vrhunski stručnjaci s kojima sam se spojio. Sombor i cijeli balkanski sport još uvijek daleko zaostaju.

južnoj Europi. Sad bi takav tim ljudi trebao iznjedriti našu viziju biciklističke akademije, koja bi trebala stvoriti sjajni somborsko-srpski biciklistički duh.

Kakvi su planovi za ovu sezonu? Koliko je cijela situacija s epidemijom utjecala na prošlogodišnju sezonu, kao i na ovu?

Organizirali smo juniorski kamp u Somboru i to je početna priča o juniorskom konceptu za ovu i sljedeću godinu. Održan je trodnevni kamp za srpske juniore, gdje je Sombor ugostio bicikliste iz drugih gradova, koji su, posebno u ovim epidemiološkim okolnostima, osim vrhunskog treninga, nudili i izgradnju duha momčadi. Čitava epidemiološka situacija snažno pogađa. Upravo ovih dana otkazan je Svjetski kup u Francuskoj. Sve je nepredvidivo, pripremate se za utrke za koje niste sigurni da će biti realizirane. Nadam se da će od lipnja program biti redovan, a kulminacija će biti od rujna i odlaska na Svjetsko prvenstvo, što mislim da je

realno, da će se cijepjenje i cijela ova situacija malo smiriti. Imamo velike ciljeve. Medalja na velikim natjecanjima za nas je postala stvarnost. Prošle godine smo bili sedmi na Svjetskom kupu, sad je vrijeme za medalju.

U dosadašnjem radu kluba istaklo se nekoliko imena. Da li biste nekoga posebno izdvojili?

Trenutno imamo najbolju generaciju juniora u povijesti, a četiri vozača su iz našeg pogona. Tu je **Mihajlo Stolić**, koji se nametnuo kao najveći Veljkov nasljednik, iako ne bih rekao nasljednik, jer je on nekako svoja priča u odnosu na Veljka. **Igor Nadoveza**, koji je prošle godine napravio sjajan svjetski rezultat. Zatim **Nemanja Marković**, koji je prošle godine pobijedio na međunarodnoj etapi u Beogradu. Tu su i dva vozača, članovi *Spartaka*, koji su dio našeg međunarodnog tima: **Perčić** i **Borić**. Perčić i Stolić najjači su dvojac koji je Srbija imala u jednoj generaciji u posljednjih stotinu godina. Od njih očekujemo vrlo visoke profesionalne karijere, ali i od druge djece.

Koji su dugoročni ciljevi na polju biciklizma?

Stvaranje nacionalne akademije u Somboru, centra za obuku 20-30 djece. Logičan je slijed kada ste klub s najvišim rezultatima u južnoj Europi, Sombor je grad biciklista, i treće, vrlo važan čimbenik, da je somborska Gimnazija od rujna dobila sportski smjer. Stvaramo uvjete da biciklisti dođu trenirati u našu buduću akademiju, razvijaju se i obrazuju. Budući da nije svaki sportaš stvoren za profesionalca, pa ga, recimo u dobi od 19 godina, možemo poslati u određenu fakultetsku podružnicu ili već majstorsku granu jer su nam potrebni stručnjaci poput fizioterapeuta, kondicijskih trenera, menadžera, psihologa, financijera, računovođa... Dakle, cilj je napraviti tvrtku rađenu od našeg kadra ili da se isti ti vozači sutra vrate u svoje gradove i primijeni naš koncept i razviti ga tamo.

Gorana Koporan

POGLED S TRIBINA

Oproštaj

Porazom od 2:1 u Villarealu od istoimene domaće momčadi nogometaši *Dinama* su se časno oprostili od nastupa u Ligi Europe. Plasmanom u četvrtfinale drugog po jačini europskog klupskog natjecanja ostvaren je jedan od najvećih uspjeha u povijesti kluba i učinjeno mnogo za afirmaciju hrvatskog nogometa. Još uvijek se priča o fenomenalnom izbacivanju *Tottenhama* u osmini finala, a nedavni otkaz glasovitom treneru **Joseu Mourinhu** uvelike ima fatalnih poveznica s čudesnim **Oršićevim** hat-trickom u Maksimiru. Generacija **Livakovića**, **Ade-mija**, **Oršića**, **Ivanušeca**, **Guardiola** i svih ostalih koji su proslavili modru majicu ostat će zlatnim slovima upisana u povijest najtrofejnijeg hrvatskog kluba. Na slavu i čast.

Što se tiče događanja na domaćoj sceni *Osijek* se gostujući pobjedom protiv *Hajduka* (1: 0) još uvijek nije oprostio od borbe za prvo mjesto i dalje diše za vrat *Dinamu*. Baš kao što se preporođena *Rijeka*, pod vodstvom novog trenera **Tomića**, aktivno uključila u borbu za treće, europsko mjesto. Sigurna pobjeda (3:0) protiv

Lokomotive približila ih je posljednjem europskom stepeniku, a njihovog protivnika sve više konačnom oproštaju od mjesta među deset najboljih nacionalnih klubova. Ali, kako je lopta okrugla i dokle god se igra, sve je moguće. Tako je prošlog tjedna bio posve iznenađujući oproštaj *Riječana* od plasmana u finale Hrvatskog nogometnog kupa i obrane prošlosezonskog naslova. Nejaka *Istra*, koja se još uvijek bori za izbjegavanje pretposljednog mjesta i baražne borbe za ostanak u 1. HNL, slavila je pobjedu od 3:2 i izborila drugi po redu plasman u završnicu najmasovnijeg nogometnog natjecanja u Hrvatskoj. A tko će joj biti protivnik saznat ćemo u odgođenom, zbog europskih obveza *modrih*, okršaju *Dinama* i posrnule *Gorice*. Hoće li još jedan nogometni David uspjeti srušiti Golijata i hoćemo li gledati posve neočekivano finale između realnih outsidersa saznat ćemo nakon susreta koji je zakazan za sljedeću srijedu (28. travnja).

Nakon ispadanja *Dinama* više nema hrvatskih predstavnika u Europi, ali za jačih mjesec dana stiže Europsko prvenstvo i bit će novih nadmetanja na velikoj sceni. Osokoljeni uspjesima *Dinama*, čvrsto vjerujemo kako se Hrvatska neće oprostiti od EP-a već nakon uvodnog natjecanja po skupinama. Na putu joj stoje Engleska, Škotska i Češka...

D. P.

Narodne poslovice

- * Zatvoriš li vrata svim pogreškama, zatvorit ćeš ih i istini.
- * Svijet se čini mračnim kada su oči zatvorene.
- * Velika srca vole, mala traže da budu voljena.

Vicevi, šale...

Na samrtnoj postelji obraća se baka unuku:

– Ostavljam ti farmu s velikom vilom, tri traktora, ergelom konja i svom ostalom stokom, kao i oko tri i pol milijuna dolara.

Oduševljeni unuk na to:

– Super, bako! Nisam znao da imaš to sve. Gdje se nalazi ta farma?

Baka odgovori:

– Na Facebooku!

Dva susjeda razgovaraju o svojim psima:

– Moj pas je fenomenalan! Prošao je tako dobru dresuru da mi svako jutro donosi novine.

– Ne vidim u tome ništa posebno, to radi i moj.

– Da, ali ja nemam pretplatu za novine.

Mudrolije

* Ako ste pjesnik, buntovnik, romantičar, putnik, sanjar... ne mijenjajte se! Za dobro ovog svijeta.

* Nikada nećeš dominirati nad planinom, ali ćeš tijekom uspona naučiti dominirati nad sobom.

* Najvažnije u komunikaciji je čuti ono što nije rečeno.

Vremeplov – iz naše archive

Narodno kazalište, 2007.

Iz Ivković šora

Vozovi

Piše: Branko Ivković

Faljnīs, čeljadi moja. Jevo, ja baš ispratijo ovu dvojcu moji paj-taša; jeno, odu Ivković šorom, a božem prosti nikad i se ne mož oprostit, razdivanili se ko da nije proliće, pa da čovik nema šta radit. A i taman se, fala Bogu, porazilazili kad udarila nika sitna ovčija kišica. Pa, jeto, kad već ne mož ništa privridit, ondak da vam se malkoc javim i da prodivanimo. Gleda sam sinoć na televiziji niki stari film, domači. Take baš volim gledat, ne moraš ni privodit nit čitat slova, a da pravo velim već i baš ni ne vidim pročitat brez očala. I tako gledam ja i sićam se kako je kadgod bilo pa spazim da ide voz, nako velik, zelen a na njem piše »JŽ«, to je kadgod pisalo na svakim vozu. A i ide brzo, ne kugod ovi što su dosad išli. Ja sam ciguran da bi se i vaki mator smio š njim trkat na mojoj bicigli. E, moja lipa Subatica šta je dočekala, pa to je Bogu plakat. Nema više ni vozovi da idu kroz nju, a bila je prva varoš na ovim prostorima koja je imala prugu i vozove. Doduše, sad obećavaju da će bit opet vozova posli dvajst pete, a doduše obećavali su da će bit i posli dvadesete. Al, jeto, odbacili su vrime još koje lito. To vam je kugod s pozorištom: počeli ga praviti fajn davno, a nije još ni sad redovno završeno. Sve se mislim kako je varoška kuća opravljena za četiri lita, a ondak nije bilo ni tehnike Bog zna kake a sad pored tehnike se čeka tripud duže. Te nema ovog, te nema onog. Av, čeljadi, pa vidi se kaki je gazda. Pravi gazda kad se štogod riši, prvo sve popripravlja na vrime pa kad je sve na svom mistu, zovu se gepezi i poso ide. A ne vako kako mi radimo: prvo kojikake odluke, balansi i rebalansi planova, pa izvođači, nabavljači, pridlagači, osnivači. A, da: obavezno se osniva oma uprava, direktori, precednici, šefovi, podšefovi, zamenici njevi, a svima se oma odredi dobra i velika platetina, pa na kraj skuplja plata neg cio poso. Moj bačo bi borme kazoo: »Moj Joso, ne valja ti taki poso«. Jeto, i u glavnoj varoši nedavno sam čito da ima osnovano još davno niko preduzeće »varoški metro«, a tog metrova nigdi ni od korova. Al važno da ima šurnajst zaposleni čeljadi. Baš me čudi da se od ovi naši politikuna niko nije sitio da opravi preduzeće »Pačirska pruga«, a od pruge ni traga više nema. Nema ni Hrvackog Majura, Pavlovca ni Vanteleka. A baš mi žao vozova, čeljadi moja. Ta, tako je bilo lipo otić Bećar atarom u Mirgeš, sist na voz pa otić do našeg lipog plavog Dunava; obać rodbinu, vidit malo svita a u vozu si mogo i zapalit, protegnit noge, izdivanit se na odniku. U ovim onibusima ne mož čovik ni maknit s ti tisni sicova, oma se mora čovik posvađat s onim naprid jel ti spuši naslonjač u krilo, jal s onim natrag zato što mu smeta ako se ti nagneš. Al kako je krenilo još će nam koji put podignit porez dok se ne vrati pruga i vozovi. A sve se bojim koliko će tek odrapit cinu bilete. No, svedno, valjdar ćemo i to dočekat, a dotleg valja podmazat lanac i pedale na bicigli pa gasa dok nas još više ne zakolenče s ovom boleštinom. Jevo, malkoc je stala, idem namirit josag. Ajd, zbogom.

Rič po rič

Lika nema

Piše: Željko Šeremešić

Ko j mislio da najpametnija klupčica u selu i na njoj baka Janja, baka Marica, baka Manda i baka Tonka neće pokušat nač lik za bilu kugu taj se privario. Cilo selo j divanilo da j baka Marica bila u ambulante i crkve po nikakom zadatku, al niko ni zno kojem. Čutio sam i navijo da što prija baka Marica izdivani šta kažu doktor i velečasni. I to prija podne sam bio s one strane tarabe načuliti ušeta. Kako sam kroz tarabu čo sve su ko poparite čekale baka Maricu. Moram kazat da ni mene ni bilo svejedno šta ću čut, jel šta će se odlučit. Ka j baka Marica došla, baka Janja ko glavna oma j naredila da naglas kaže šta j čula u ambulante i crkve. Bome baka Marici tribalo mal duže da odšnjira i krene. Ona će ko od Poncija do Pilata. Da j prijavila priko telefona pregled i da se ambulanta odviše začudila ka j čula da dolazi, jel eto baka Marica je za ovi njezini devedeset pet bila sam par put u ambulante, ne računajuć babicu što ju pet put dolazila kući porodit. I eto kaže, ka j unišla u ambulantu ko da j u svemirski brod unišla. Kaže, a ka j unišla tamo di piše doktor, vidi tamo sidi nikako dite. Baš ko njezina unuka. Ona će napolj jel misli da j promašila vrata, kad joj dite kaže da sidne. I pridstavi se da j ona doktorica. »Bože, mislim se«, kaže baka Marica, »ako su dica počela ličit ni onda čudo što će nestat svit i što će ova bila kuga pobedit. Al se isto tako se mislim ako se kogod razumi u ove nove nevolje, onda j to ovo dite. Objasnim joj ja lipo kaka nevolja nas napala, da se zove bila kuga i da joj ni politika ništa ne može. Kažem da mi pripiše štagod, da mi uputi šta da radim kad spadne mrak i ako se pojavi onaj prezervativ. Vidim ja isklištila ona u mene. Gledi, gledi... ne trepće, knedle guta, pa će mi ko iz puške da sam zdrava i da neću ni skoro umrit a svit nestat. Kaže, za mene nema lika i da ja nisam za spašavat. Da mogu it. Bože dragi, ostala sam brez riči. Bržje sam izašla iz ambulante neg što sam unišla. Vidim tu nećemo spasit svit. Pa di ćemo ga spašavat neg u crkve? Ko će nam reć kako, neg naš velečasni? Krenem se u crkvu. Vidim velečasni izlazi iz sakrštije, a mene noge nosu ko da imam dvajst. Vičem ga. Vidim i on se začudio kad mi spazio. Mislim se, sad se i on čudi kako ova sad skoro trči a uvik se na ispovidi žali da ju noge silom služu. Uvede mi u sakrštije, te će ajde na brzinu da Vas ispovidam jer žurim. Eeee, mislim se, neš tako brzo pobić. Objasnim ja njemu nevolju, bilu kugu. Kad sam završila i on isklištio, guta knedle, ne zna ku će rukama, a i čelo mu se oznojilo. Kažem da j doktorica rekla da mi ne može ispisat recept jel za mene lika nema i da ja ne mogu pomoć. Pitam ga ako već nema lika, jel možemo ja i moj čovek pomoć? Kažem mu da su na televizije rekli da j mrak najglavniji za ličit bilu kugu. Pitam i šta da radimo sa tim prezervativem ako se pojavi? Velečasni će ni pet-ni šest ko da biži, da ću priživit i nadživit bilu kugu sigurno a njeg još sigurnije. I da misto što gledim televizor i brinem se za prezervativ, odem izmoljit trideset put Oče naš. Druge moje, vite šta su najveći ljudi sela rekli. Lika nema, a nećemo umrit i svit nestat. Možda mi da proštudiramo i kažemo šta j lik«, na kraju će Baka Marica.

U NEKOLIKO SLIKA

Monoštor: najmlađi u akciji uređenja

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 20. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA DAVANJE SUGLASNOSTI NA STUDIJU O PROCJENI UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Dana 8. 4. 2021. godine, podnositelj zahtjeva »GEBI« d.o.o., Čantavir, Maršala Tita br. 46, podnio je zahtjev za davanje suglasnosti na studiju procjene utjecaja na životni okoliš projekta: »Izgradnja industrijske zgrade – mješaona stočne hrane sa skladištem«, na katastarskim parcelama 4550/2 i 8860 K. O. Čantavir, Subotica (45.929773°; 19.757245°).

Javni uvid u predmetnu Studiju može se izvršiti u Gradskoj kući u Subotici, Trg slobode 1, u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, I. kat, soba 130, svakog radnog dana od 10 do 12 sati, od 14. 4. 2021. do 18. 5. 2021., kao i elektronički na sajtu Grada Subotice (www.subotica.rs -> *Životna sredina* -> *Oglasna tabla* - http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Studije/501-99-2021-draft.pdf).

Zainteresirana javnost mišljenja u vezi s predmetnom studijom može dostaviti u pisanoj formi, elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs, odnosno poštom ili osobno u prostorije Službe.

Javna prezentacija Studije i javna rasprava bit će održani 18. 5. 2021. godine, s početkom u 12 sati, u Gradskoj kući u Subotici (Trg slobode 1, I. kat, soba 130).

Javni uvid i javna rasprava organiziraju se u skladu s instrukcijama o pravilima ponašanja u Gradskoj upravi Grada Subotice u primjeni mjera zaštite od zarazne bolesti covid-19 nakon ukidanja izvanrednog stanja.

Republika Srbija
Autonoma Pokrajina Vojvodina
Grad Subotica
GRADSKA UPRAVA
Broj: IV-13-111-1-11/2021
Dana: 19. 4. 2021.
24000 Subotica
Trg slobode 1
Tel. 024-636-101
MUD/SU

Na temelju članka 102. stavak 2. i 3. Zakona o zaposlenima u autonomnim pokrajinama i jedinicama lokalne samouprave (*Službeni glasnik RS*, br. 21/2016, 113/2017 i 95/2018) i na temelju članka 35. Odluke o Gradskoj upravi Grada Subotice (pročišćeni tekst) (*Službeni list Grada Subotice*, broj 18/17, 30/17 i 5/20) načelnica Gradske uprave objavljuje

OBAVIJEST O JAVNOM NATJEČAJU

Obavještavaju se svi zainteresirani kandidati da je Gradska uprava Grada Subotice dana 23. travnja 2021. raspisala javni natječaj za popunu slobodnih izvršiteljskih radnih mjesta.

Natječaj je objavljen na internetskoj stranici Grada Subotice http://www.subotica.rs/index/pagelist/lg/hr/id_page_node/63

NAČELNICA GRADSKJE UPRAVE
Marija Ušumović Davčik, master pravica

Republika Srbija
Ministarstvo zaštite životnog okoliša

Temeljem članka 20., stavak 1, a u vezi s čl. 29., stavak 1. i 3. Zakona o proceni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, 135/04, 36/09), daje sljedeću

OBAVIJEST

Obavještava se javnost i zainteresirana tijela i organizacije da je nositelj projekta, A. D. »INFRASTRUKTURA ŽELEZNICE SRBIJE« BEOGRAD, Nemanjina 6, podnio Ministarstvu zaštite životnog okoliša zahtjev za suglasnost na Studiju o procjeni utjecaja na životni okoliš projekta modernizacije/rekonstrukcije i izgradnje željezničke pruge Subotica – državna granica (pravac Baja), na području grada Subotice, dana 26. 10. 2020. godine, zaveden pod brojem 353-02-2056/2020-03.

U skladu s člankom 3., stavak 1. Pravilnika o postupku javnog uvida, prezentaciji i javnoj raspravi o Studiju o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik R. Srbije*, broj 69/2005), uvid u podnjetu Studiju o procjeni utjecaja na životni okoliš se može izvršiti u prostorijama Ministarstva zaštite životnog okoliša, Omladinskih brigada br. 1, soba 428, svakog radnog dana od 11 do 14 sati, kao i na sajtu Ministarstva, <http://www.ekologija.gov.rs/obavestenja/proцена-uticaja-na-zivotnu-sredinu/>, u roku od 20 dana od dana objavljivanja ove obavijesti.

Zainteresirana javnost može obaviti uvid u sadržinu predmetne Studije svakog radnog dana i u prostorijama Gradske uprave grada Subotice, u roku od 20 dana od dana objavljivanja ove obavijesti.

U skladu s člankom 4., stavak 2., i s čl. 6. spomenutog pravilnika, primjedbe i mišljenja na Studiju o procjeni utjecaja na životni okoliš se podnose u pisanom obliku i dostavljaju Ministarstvu zaštite životnog okoliša, Ul. Omladinskih brigada 1, Novi Beograd.

U skladu s člankom 20., stavak 3. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik R. Srbije*, broj 135/04, 36/09) i s čl. 5. gore spomenutog pravilnika, dana 12. 5. 2021. godine, s početkom u 12 sati, bit će održana javna rasprava i prezentacija predmetne Studi-

je u sali Gradske uprave grada Subotice, a u skladu s instrukcijama Vlade i kriznog stožera, formiranog zbog suzbijanja širenja koronavirusa.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 20. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA DAVANJE SUGLASNOSTI NA STUDIJU O PROCJENI UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Dana 14. 4. 2021. godine, podnositelj zahtjeva »TELEKOM SRBIJA« a.d., Beograd, Takovska br. 2, podnio je zahtjev za davanje suglasnosti na studiju procjene utjecaja na životni okoliš projekta: bazne stanice mobilne telefonije: »Mišićevo – SUU114 SUO114«, na katastarskoj parceli 41912/2 K. O. Donji grad, u Maloj Bosni, Subotica (46.007249°; 19.516556°).

Javni uvid u predmetnu Studiju može se izvršiti u Gradskoj kući u Subotici, Trg slobode 1, u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, I. kat, soba 130, svakog radnog dana od 10 do 12 sati, od 19. 4. 2021. do 25. 5. 2021., kao i elektronički na sajtu Grada Subotice (www.subotica.rs -> *Životna sredina* -> *Oglasna tabla* - http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Studije/501-109-2021-draft.pdf).

Zainteresirana javnost mišljenja u vezi s predmetnom studijom može dostaviti u pisanoj formi, elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs, odnosno poštom ili osobno u prostorije Službe.

Javna prezentacija Studije i javna rasprava bit će održani 25. 5. 2021. godine, s početkom u 13.30 sati, u Gradskoj kući u Subotici (Trg slobode 1, I. kat, soba 130).

Javni uvid i javna rasprava organiziraju se u skladu s Instrukcijama o pravilima ponašanja u Gradskoj upravi Grada Subotice u primjeni mjera zaštite od zarazne bolesti covid-19 nakon ukidanja izvanrednog stanja.

Gradska uprava Subotica, Tajništvo za poljoprivredu i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 20. i 29. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09) objavljuje:

OBAVIJEST O PODNIJETOM ZAHTJEVU ZA DAVANJE SUGLASNOSTI NA STUDIJU O PROCJENI UTJECAJA NA ŽIVOTNI OKOLIŠ

Dana 13. 4. 2021. godine, podnositelj zahtjeva »TELEKOM SRBIJA« a. d., Beograd, Takovska br. 2, podnio je zahtjev za davanje suglasnosti na studiju procjene utjecaja na životni okoliš projekta: bazne stanice mobilne telefonije: »SU – Masterplast – SUU96 SUL96 SUO96«,

na katastarskoj parceli 25044/1 K. O. Stari grad, Subotica (46.133924°; 19.647364°).

Javni uvid u predmetnu Studiju može se izvršiti u Gradskoj kući u Subotici, Trg slobode 1, u prostorijama Službe za zaštitu životnog okoliša i održivi razvoj, I. kat, soba 130, svakog radnog dana od 10 do 12 sati, od 19. 4. 2021. do 25. 5. 2021., kao i elektronički na sajtu Grada Subotice (www.subotica.rs -> *Životna sredina* -> *Oglasna tabla* - http://www.subotica.rs/documents/zivotna_sredina/Studije/501-107-2021-draft.pdf).

Zainteresirana javnost mišljenja u vezi s predmetnom studijom može dostaviti u pisanoj formi, elektronički na adresu zivotnasredina@subotica.rs, odnosno poštom ili osobno u prostorije Službe.

Javna prezentacija Studije i javna rasprava bit će održani 25. 5. 2021. godine, s početkom u 12 sati, u Gradskoj kući u Subotici (Trg slobode 1, I. kat soba 130).

Javni uvid i javna rasprava organiziraju se u skladu s Instrukcijama o pravilima ponašanja u Gradskoj upravi Grada Subotice u primjeni mjera zaštite od zarazne bolesti covid-19 nakon ukidanja izvanrednog stanja.

Temeljem članka 63. Zakona o planiranju i izgradnji (*Službeni glasnik RS*, br. 72/09, 81/09-ispravak, 64/10, 24/11, 121/12, 42/13-US, 50/13-US, 98/13-US 132/14, 145/14, 83/18 i 31/2019) i članka 89. Pravilnika o sadržini, načinu i postupku izrade dokumenata Prostornog i urbanističkog planiranja (*Službeni glasnik RS*, broj 32/2019), Tajništvo za građevinarstvo obavještava zainteresirane građane da će biti održana:

JAVNA PREZENTACIJA URBANISTIČKOG PROJEKTA

urbanističko-arhitektonska razrada lokacije na katastarskoj parceli broj 6891 k. o. Donji grad rekonstrukcija i dogradnja poslovno-stambenog objekta br. 4 Po+P+1 (naručilac projekta Subo-izgradnja d.o.o. Subotica)

Zainteresirane pravne i fizičke osobe mogu izvršiti uvid i dobiti informacije o Urbanističkom projektu od 29. travnja do 10. svibnja 2021. godine, svakog radnog dana od 8 do 13 sati, u Tajništvu za građevinarstvo, Stara gradska kuća, Trg slobode 1, ured br. 204.

Urbanistički projekt se može pogledati i na službenoj internet stranici Grada Subotice www.subotica.rs u rubrici Građevinarstvo – Javni uvid.

Stručni obrađivač predmetnog Urbanističkog projekta je ARHITOP, d.o.o. Bačka Topola.

Primjedbe i sugestije na planirana rješenja tijekom javnog uvida mogu se u pisanoj formi dostaviti Tajništvu za građevinarstvo (Uslužni centar, šalter 8 ili 9), od 29. travnja do 10. svibnja 2021. godine.

Osoba ovlaštena za davanje potrebnih obavijesti o javnoj prezentaciji je Katarina Buljovčić.

Sve primjedbe prispjele u Zakonskom roku bit će dostavljene Komisiji za planove.

Spori gradovi

Vrijeme za život

Kad sam u prošlom broju pisala o tajni crne ruže hal-feti i istoimenom gradu, nisam ni slutila da će me pronaći priča o sporim gradovima. Razmišljanje o tome kako brzo prolazi dan, kako brzo prolazi tjedan, mjesec, godina, u posljednje vrijeme me okupira. Događaje kao da nam netko krađe, filmovi su postali sve kraći, a o vikendima da i ne govorimo. Jurimo, ako ne fizički, onda mentalno. Ne dopuštamo ni da jedna ideja zaraste u našoj glavi, a već smo prešli na drugu. Multitasking je nešto na što smo ponosni i umanjuje našu istinsku prisutnost u bilo čemu. Ovdje se ne radi o lijenosti naspram brzine, ali imam osjećaj da je sve brzo. Hranu nazivamo fast food, brzom hranom, jer tražimo što manje vremena da se posvetimo bilo čemu, uključujući i pripremu hrane. Sve je to rezultiralo stresom, tjeskobom, novim bolestima i općenito nezdravim načinom života.

CittaSlow

Tako me je priča o sporim gradovima pronašla u sjajnom trenutku, a njihova se povijest dugo razvijala. Recimo da je sve počelo 1986. godine u Italiji s konceptom »slow food«, koji se pojavio kao reakcija protiv rastuće industrije brze hrane. Ideja je bila da regije potaknu pojedince da koriste lokalnu hranu i proizvode i odvajaju vrijeme za uživanje u jelu s obitelji i prijateljima.

Kasnije, 1999. godine, gradonačelnici četiri talijanska grada: Orvieto, Positano, Bra i Greve-in-Chianti, vodeći se principima »slow fooda«, a želeći sačuvati jedinstvene karakteristike svakog grada i osigurati kvalitetu života stanovnika, otpočinj u CittaSlow filozofiju u koju je danas uključeno 50 zemalja, uključujući i Australiju.

Odvojite vrijeme za razmišljanje

Na službenoj web stranici ovog pokreta pronašla sam rečenicu koja objašnjava kako CittaSlow znači odvojiti

vrijeme i razmisliti što bismo trebali učiniti i kako bismo to trebali učiniti. Mislim da ću to izdvojiti sebi kao podsjetnik. U osnovi, da bi grad mogao postati članom ovog pokreta, mora imati manje od 50.000 stanovnika i prihvatiti pove-lju s 50 pravila o organizaciji i razvoju gradskog života. Mnogo je zanimljivih pravila, a među njima su smanjenje prometne buke, povećanje zelenih površina i pješačkih zona, očuvanje i poboljšanje okoliša, razvoj urbanog vr-tlarstva, podrška lokalnim poljoprivrednicima, njegovanje kulinarskih specijaliteta i korištenje hrane iz lokalnih izvo-ra. Poticanje zdravog života, posebno kroz djecu i mla-de, posebno mi je drag princip, pogotovo jer je jedan od načina njegove realizacije međuobrok u obliku domaćih proizvoda s puno voća i povrća. Posebno sam osjetljiva na tu temu. Svaki usporeni grad nastoji njegovati svoju prepoznatljivost – »jedinostvenost« grada, koji se pamti kao poseban, čega su stanovnici svjesni i na to ponosni.

Zaštitni znak usporenog pokreta je talijanski grad Bra. On je ikona cijelog pokreta SC-a i tamo je život zaista li-jep. Mnogo stvari su uredili na »ljudski način«. U središtu nema neonskih reklama, stare su rastavljene, ne misli se da će biti postavljene nove. U njegovim se bolnicama, školama i vrtićima obroci pripremaju od lokalnog voća i povrća, nužno organskog.

Također je poseban logotip CittaSlow koji prikazuje na-rančastog puža, okrenutog ulijevo, koji nosi kuće i zvoni-ke grada.

Nisam uspjela pronaći ažurirani popis sporih gradova, ali našla sam na nekom starom popisu i španjolski grad Leteicio, gradić u kojem sam bila prije par godina. Sada je sve poprimilo drugo značenje. Postalo je jasno zašto je tamo sve bilo sporo, lako, zašto smo se uspjeli opustiti tako brzo, lakše nego na drugim mjestima.

Ne znam za vas, ali mislim da će me posebno obra-dovati ako otkrijem da su neki od gradova koje planiram posjetiti, na ovom popisu.

Gorana Koporan

Pčelarstvo Sudarević

Vam nudi prirodni vrcani med.

Od davnina poznat kao lijek, nezaobilazan dodatak toplim napitcima, aktivni sudionik zdrave ishrane, najbolji prijatelj naše kože i kose - njegovo veličanstvo, MED

BAGREM MED - CVJETNI MED - LIVADSKI MED - ŠUMSKI MED
PROPOLIS - PELUD - MED S MATIČNIM MLIJEČOM
MED S PELUDI I MATIČNIM MLIJEČOM

Kontakt:

Sudarević Ivan: 060/036 82 27

Sudarević Kalman: 064/21 31 871

Pretplatite se!

Uz popust od 20%

TUZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 1300 dinara

☐ 1 godina = 2600 dinara

* INOZEMSTVO

☐ 6 mjeseci = 75 eura

☐ 1 godina = 150 eura

Dostavite nam kopiju uplatnice i popunite adresu na koju želite da Vam stiže »Hrvatska riječ« svakog tjedna.

HRVATSKARIJEČ

Ime i prezime: _____

Ulica i broj: _____

Mjesto i zemlja: _____

Telefon i e-mail: _____

Hrvatska riječ u PDF-u

Pretplata na internetsko izdanje tjednika

* Tuzemstvo: 1000 dinara godišnje

* Inozemstvo: 10 eura godišnje

Nalog otvorite na: www.hrvatskarijec.rs/pretplata

SWIFT: OTPVRS22
VOJVOĐANSKA BANKA
AD MS FIL. SUBOTICA
IBAN: RS35325960160000218862
NIU Hrvatska riječ,
Trg cara Jovana Nenada 15/II, 24000 Subotica.

Ovu narudžbenicu i uplatnicu pošaljite na adresu uredništva:
NIU »Hrvatska riječ«,
Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica
Uplatu izvršiti na broj žiro računa
325950060001449230

*Zbog povećanja troškova dostave novina primorani smo povišiti cijenu pretplate.

Hvala na razumijevanju.

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

**BUDI PISAC,
PJESNIK
BUDI**

*Nek riječi polete iz grudi,
u sebi maštu probudi!*

**Budi kreativan!
Piši, stvaraj!**

Pjesme ili priče pošaljite na e-mail: kuzis07@gmail.com
Prvi rok za slanje radova je kraj školske godine, a drugi do
20. rujna 2021. godine.

Autori najboljih radova bit će nagrađeni na *Danima hrvatske
knjige i riječi – danima Balinta Vujkova* u listopadu.

Čeka vas iznenađenje!

Radovi (pjesma, proza u obliku kratke priče) mogu biti pisani hrvatskim
standardnim jezikom, te mjesnim govorom (bunjevačka i šokačka
ikavica). Na natječaju mogu sudjelovati učenici osnovne i srednje škole.

Uz svoj rad pošalji sljedeće podatke: ime i prezime, razred, naziv škole i
mjesto, ime i prezime učitelja, nastavnika ili profesora (mentora).